T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ (SOSYAL ANTROPOLOJİ) ANABİLİM DALI

REZİDANS YÖNETİMİNDE SAKİNLER VE HİZMET VERENLERİN TEKNOLOJİ İLE KURDUĞU İLİŞKİLER BAĞLAMINDA GÜNDELİK YAŞAM

Yüksek Lisans Tezi

Fatma TUNÇER

ANKARA-2018

T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ (SOSYAL ANTROPOLOJİ) ANABİLİM DALI

REZİDANS YÖNETİMİNDE SAKİNLER VE HİZMET VERENLERİN TEKNOLOJİ İLE KURDUĞU İLİŞKİLER BAĞLAMINDA GÜNDELİK YAŞAM

Yüksek Lisans Tezi

Fatma TUNÇER

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Aslı YAZICI YAKIN

ANKARA-2018

T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ (SOSYAL ANTROPOLOJİ) ANABİLİM DALI

Fatma TUNÇER

REZİDANS YÖNETİMİNDE SAKİNLER VE HİZMET VERENLERİN TEKNOLOJİ İLE KURDUĞU İLİŞKİLER BAĞLAMINDA GÜNDELİK YAŞAM

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Aslı YAZICI YAKIN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	İmzası
Prof. Dr. Aslı Yazıcı Yakın	.....
Doç. Dr. Ceren Akboy Soyyiğit	.....
Doç. Dr. Ramsan Balamir Bektaş	.....
.....	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi 22.06.2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (…/… / 2018)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Fatma TUNÇER

İmzası

……

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER..... i

TEŞEKKÜR..... iii

GİRİŞ.....1

1. 1. Bir Bilimkurgu Hikâyesi..... 1

1. 2. "Gerçek" Bir Gökdelen Hikâyesi 4

1. 3. Tezin Sorunsalı 13

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YÖNTEM VE ALAN DENEYİMLERİ..... 28

İKİNCİ BÖLÜM

2. MODERNLİK VE TEKNOLOJİ 37

2. 1. Şehrin "İçinde" Ama Şehrin "Dışında"..... 37

2. 2. "Konut" Kavramının Dönüşümü..... 41

2. 3. Komşuluk İlişkileri ve Yönetim Yapısı 47

2. 4. Rezidansta "McDonaldlaşma" 53

2. 5. Günümüz "Modern" Babil Kuleleri: "Güç" ve "Zenginlik" Simgesi 60

2. 6. "Modern" Kuleler İle "Yeryüzü Cenneti" ni Yaratmaya Çalışmak..... 68

2. 7. Teknolojinin Varlığı: "Cenneti Terk Ederek Dünyayı Miras Almak"..... 75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ALAN ÇALIŞMASI..... 79

3. 1. Rezidansın Bir Günü 79

3. 2. Danışmanlar: Günümüzün "Modern/Yeni" Kapıcıları Mı?..... 85

3. 2. 1. Sırlara Hâkim Olma..... 93

3. 3. Haz Alınan Mekânlar: "Dedikodu Burada Daha Çok Erkek Sporudur"..... 98

3. 4. Rezidans Sakinleri İle Hizmet Verenlerin Karşılaşmalarında Yansımasını Bulan "Anlık" Kişilikler 102

3. 5. Önüne Geçilemeyen "Öteki" Hissi 108

3. 5. 1. "Zenginin Parası Züğürdün Çenesi" 112

3. 6. Her Şeyi Kayda Alan Kameralar: "B. Bizi Gözetliyor" 116

3. 7. İşten Çıkarılmalar: Bugün Var Yarın Yok 122

SONUÇ 129

KAYNAKÇA 139

ÖZET 146

ABSTRACT 147

TEŞEKKÜR

Değerli bilgi ve tecrübeleriyle araştırmayı planlama ve yürütme sürecinde yol gösteren, iyi bir araştırmacı olarak yetişmem hususunda ihtiyacım olan desteği fazlasıyla sunan, mesleki duyarlılıkları sayesinde çalışmanın disiplinli ve sorunsuz bir şekilde ilerlemesini sağlayan, her zaman her konuda beni dinleyip yardımcı olan ve ihtiyaçlarım konusunda farkındalığa sahip olan hocam Prof. Dr. Aslı Yazıcı Yakın'a,

Alana erişimi mümkün kılıp araştırma sürecinin başlamasına vesile olan, öneri ve deneyimlerini koşulsuz paylaşan, araştırmaya konu olan ve bu nedenle ismi açıklanmadan, değiştirilmiş haliyle kalması gereken arkadaşım Melih'e,

Araştırma boyunca beni aralarına kabul eden, araştırmama ilgi gösteren, alanda tanık oldukları ve yaşadıkları olayları paylaşarak araştırmanın şekillenmesinde en büyük katkıya sahip olan rezidans sakinleri ve hizmet verenlerine,

Her zaman her koşulda güven ve sevgilerini üzerimde hissettiğim fedakâr ailem; annem Bedriye Tunçer ve babam Arif Hikmet Tunçer'e

Teşekkür ederim.

GİRİŞ

1. 1. Bir Bilimkurgu Hikâyesi

Bilimkurgu yazarı James Graham Ballard'ın Gökdelen (2015) adlı kısa romanı kırk katı ve bin dairesi ile gökyüzüne doğru uzanıp, belirli bir kattan sonra göklerde kaybolan "devasa bir apartman" ın hikâyesini anlatır.

Gökdelen, muazzam mimarisi ve nehrin kıyısındaki konumu ile kendini çevresindeki yoksul semtlerden ayırır. Londra'nın merkezine sadece üç kilometre uzaklıkta olsa dâhi hem mekânsal hem de zamansal açıdan farklı bir dünyaya aittir. Alışveriş merkezinden ilkokula, restorandan havuza, bankasından kuaförüne kadar ihtiyaç duyulabilecek her şey ve her türlü hizmet sakinlere sunulur. Gökdelen sakinleri kendilerine sunulan imkânlarla, ihtiyaçlarını dışarı çıkmadan bina içinde karşılayabileceklerine, huzurlu ve güvenli bir yaşam süreceklerine inanırlar. Peki, kendini şehrin merkezinden uzak kılan gökdelen içindeki "gerçek" hayat nedir ve her şey dışarıdan göründüğü gibi büyüleyici midir?

Gökdelende yaşayan iki bin kişi; avukatlardan, doktorlardan, üst düzey akademisyenlerden, vergi müşavirlerinden, müdürlerden ve reklam ajansı sahiplerinden oluşur. Gökdelen sakinleri asansörler, havalandırma sistemleri, çöp kanallarının bakım ve temizliğinden sorumlu personeli ve aynı zamanda bina idaresine bakan yönetici ve yönetici ekibi ile kendi "özerk" alanlarına sahiptirler. Kendileri için yaratılmış "izole" binada teknoloji ve modernliğin sunduğu olanaklar sayesinde hem çeşitli hizmetlere yerinde erişim sağlayabilmekten hem de şehrin kalabalık sokaklarını, trafik sıkışıklığını arkalarında bırakmaktan memnundurlar. Lüks otomobilleri, giyim tarzları, eğitim seviyeleri, tavırları ve hayat görüşleri ile "homojen" bir görüntü sunan sakinler, zarif bir şekilde döşedikleri dairelerinde sabahlara kadar süren partiler düzenlerler. Dışarıdaki

kalabalığa karışmadan gökdelenin güvenli ortamında sadece kendilerine ait havuzda gönüllerince eğlenirler, kendi marketlerinde alışveriş yaparlar ve restoranlarında yemek yerler.

Gökdelen sakinlerinin "muhteşem" hayatları bir zaman sonra asansörlerin bozulması, havalandırma sistemindeki arızalar, su kesintisi, elektrik sistemindeki aksaklıklar ve park yeri sıkıntısı gibi kimi sorunlarla sekteye uğrar. Arabalarını gökdelenin üç yüz metre uzağındaki ziyaretçi otoparkına park etmek, elektrik şebekesi arızasından dolayı geceleri zifiri karanlıkta kalmak sakinlerde hem sinirlerin gerilmesine hem de aralarında sonu gelmeyen tartışmalara neden olur. Teknoloji sayesinde kusursuz işleyeceği düşünülen gökdelende çöp kanallarının tıkanmasından rahatsızlık duyan, her elektrik kesintisinden sonra asansörleri ve dairelerindeki elektrikli cihazları kullanamayan sakinler asansör kapılarını tekmelemek ve yangın kapılarını kırmak gibi binaya verdikleri her bir hasar ile tepkilerini gösterirler. Teknik aksaklıklar dışında alışveriş merkezinin kapanması sonucu sakinlere sunulan hizmetler de kesilir. Her gün düzenlenen partilerde yukarıdan aşağıya dökülen içkiler, boş şişelerin rastgele aşağıya atılması gibi sorumsuz eylemlerle kontrolden çıkmaya başlayan binanın resmi havası yerini ciddiyetsizliğe bırakır. Gökdelenin "büyülü" ve "huzurlu" ortamının bozulması sakinlerin en başından beri inkâr ettikleri "gerçeği" sonunda istemeden de olsa kabullenmelerine yol açar: "Homojen" görüntünün arkasındaki farklılıkları artık saklamaya gerek yoktur.

Gökdelen sakinleri her ne kadar partiler düzenleyip, kendi aralarında eğlenseler de aslında düzenlenen partilerin altında şiddetli husumetler yatar. Aynı uzamı paylaşan sakinlerin zihinlerinde yüzeysel olarak insanlar oturdukları katlara göre sınıflandırılmıştır. "Ayrı bir şehir" gibi tasavvur edilen gökdelenin ilk on katı kenar mahallelerde yaşayan alt düzey insanları temsil ederken, onuncu ve otuzuncu kat arası orta sınıf insanları, en üst on katı ise seçkin ve zengin insanlara ait olan lüks bir semti

yansıtır. Gökdelende dairelerin yüksekliğine bağlı olarak yaşanan sınıf farklılıkları bina sakinlerine sunulan hizmetlerin eşitsizliğinde de görülür. Sadece üst katlarda oturanların kullanmaları için yüksek hızlı asansörler mevcuttur. Otoparkta araçların yeri, bina sakini ne kadar yüksekte oturuyorsa binaya o kadar yakın park etmeleri şeklinde konumlandırılır. Hiyerarşi sistemine bağlı olarak oturanların katlara göre sınıflandırıldığı binada sakinler ilk zamanlar bu durumu sorun etmez; ancak bir süre sonra hizmetlerde yaşanan aksaklıklar, sakinlerin içlerinde büyüttükleri "ayrımcılık" tohumlarının dışa doğru kök salmasına izin verir. Üst katta oturanlar alt katta oturanları huzursuz etmeye çalışır. Kendi seviyelerinde görmedikleri ve binaya ait olmadıklarını düşündükleri aşağı kat sakinlerinin yukarı çıkmasını engellemek için mobilyalar, beyaz eşyalar ve biriktirilen çöplerle merdivenlere barikatlar kurulur. Alt kattakiler ise üst kat sakinlerin otoparkta bulunan arabalarının camlarını kırarak ve lastiklerini keserek misilleme yapar. Alt, orta ve üst gruplar arasında hiçbir temas, ilişki kalmaz. Öte yandan kişisel husumetlerden ve bina içi hizmet sorunlarından huzursuzluk duymayan bu insanlar, dışarıdaki "yabancıları" her şeyin yolunda gittiğine dair ikna etmek için binanın bakımsızlığına tezat olarak işlerine giderken en şık kıyafetlerini giyerler. Mahremiyetin korunması önemli bir mesele olduğundan bina içinde gerçekleşen olaylar sadece kendilerini ilgilendirir ve bu yüzden yaşanan problemler dışarıya lanse edilmez. Her şeye rağmen gökdelenleri ile gurur duyan sakinler, binayı terk etmek yerine asıl tehlikenin dışarıda olduğunu düşünerek bu kaosun içinde paradoksal bir biçimde kendilerini güvende hissederler.

Gökdelenin en üst katında zenginliğin timsalini yansıtan mimar Royal, sakinlerin binaya karşı ayaklanmalarını şahsına yapılan bir saldırı olarak görür. Tasarımına katkıda bulunduğu bina başarısız olur. Royal için binanın başarılı olması katı kurallara bağlıdır ama artık her şey rayından çıkar. Kendine ait bir hayvanat bahçesi olmasını isteyen Royal, bu hayalini farkında olmadan yüzlerce kafesin üst üste durduğu

gökdelen ile gerçekleştirir. Birbirine şiddet uygulayan, hayvanları acımasızca öldürüp açlıktan etini yiyen, ensest ilişkilerden, tecavüzden haz almaya başlayan bina sakinlerinin birer "hayvan" a dönmesiyle Royal de onların bakıcısı olarak en tepedeki yerini alır. Gökdelenin ikinci katında oturarak kenar mahalleli "varoş" tipleri temsil eden televizyon prodüktörü Wilder ise, bina içinde baskılara en fazla maruz kalan isimlerden biridir. Üst kat sakinlerinin altında boğulacak hissine kapılıp, alt kattaki dairesini "hücre" gibi görür ve gökdelene karşı nefret duyar. Eşi Helen kendisini mutsuz eden gökdelenden ayrılmak ister ancak Wilder, hem kariyer sahibi diğer sakinlerle aynı binada olmak hem de binaya adapte olamadığına dair izlenim vermemek için pes etmek istemez. Amacı; şikâyetlerin dinlenmesi, sorunların çözümü gibi konularda kendilerine öncelik tanınan üst kat sakinlerinden intikam almaktır. Sonunda bu amacına ulaşarak "medeniyetin sembolü" nü inşa eden "bakıcısı" Royal'e saldırıp canını alır.

1. 2. "Gerçek" Bir Gökdelen Hikâyesi

Yüz seksen beş metre yüksekliğinde, kırk sekiz katlı, toplamda üç yüz altı dairesi ile içinde akademisyen, banka müdürü, doktor, avukat, iş adamı, konsolos, büyükelçi, milletvekili, asker ve sporcu gibi farklı mesleklerden sakinlerin yaşadığı rezidanstaydım.

Döner kapıdan içeri girdiğimde geniş bir alanla karşılaştım ve ilk etapta gözüme çarpan, rezidansın ışıklandırılmış ismi ve amblemi oldu. Bu amblemin altında "danışma" yazılı uzun bir desk vardı. Tavanda gösterişli taşları ile ışıl ışıl parlayan avizeler ve duvarlara monte edilmiş ışıklandırmalar mevcuttu. Giriş kapısının sol tarafında gelen ziyaretçiler için hazırlanmış bordo ve beyaz renkte, kimi çift kişilik kimi tek kişilik bekleme koltukları vardı ve yine gelen konukların sıkılmamaları için çeşitli dergiler masalar üzerine bırakılmıştı. Sağ tarafta ise dışarıyı kullanmak istemeyen

rezidans sakinlerinin özel tanımlı kart okutup alışveriş merkezine bina içinden giriş yapabilmelerini sağlayan camdan ayrı bir kapı mevcuttu. Takip sistemine göre ayarlanan sekiz adet yüksek hızlı asansör dışında ayrı bir yük asansörü bulunuyordu. Bu asansör rezidans sakinlerinin mutfak ve banyo eşyalarını, mobilyalarını taşıyacak şekilde tasarlanmıştı.

Resepsiyon katında danışmanlar ve güvenliklerin ortak kullandıkları deskte ekranı açık bir bilgisayar mevcuttu. Güvenliklere ait kamera sisteminin kurulu olduğu bu bilgisayar bölümlere ayrılmıştı. Her bir bölüm dışarıyı, giriş katı, rezidansın altında bulunan dört katlı otoparkı ve her bir kata ait koridorları gösteriyordu. Rezidansın emniyetinden sorumlu güvenlikler, binanın denetimi dışında hem bina girişinde bulunan otoparka araçlarını park etmek isteyen rezidans sakinlerine yardımcı oluyorlar hem de rezidans önünde uzun süre oyalanan kişilere müdahalede bulunuyorlardı. Siyah kumaş pantolon, beyaz gömlek, siyah rugan ayakkabılar ve mor kravat ile rezidans yönetimi tarafından tanımlanmış iş kıyafetleri içinde Melih, karşılaştığı kat sakinlerine "Merhaba efendim, nasılsınız?" diye ilgi gösterirken; siyah pantolon, beyaz gömlek ve boynuna doladığı mor fuları ile Eylül, çalan telefonlara cevap veriyor, gelen konukları "Merhaba efendim, hoş geldiniz, kime bakmıştınız?" diye karşılıyordu. Krem rengi pantolon ve beyaz tişört giyen rezidans içi temizlik işlerine bakan erkekler rezidansın giriş katını elektrikli makine ile süpürürken; pembe pantolon ve pembe gömlek giymiş kadınlar yerleri silerek günlük yapılan temizlik işini yerine getiriyorlardı.

Binanın sosyal bir (S1) katı teknik bakım ve onarım tesislerine aitti. Bu katın koridorlarında klima teknik servis, asansör teknik servis, teknik hacim, su deposu gibi yazıların yer aldığı çok sayıda kapı yan yana sıralanmıştı. Sosyal iki (S2) katında etrafı camla çevrelenmiş kapalı yüzme havuzu bulunuyordu. Havuzun kenarında şezlonglar ve soyunma kabinleri mevcuttu. Yüzme havuzunun dışarıdaki bahçesinde içeridekine nazaran küçük bir havuz daha vardı ve havuz dışında sosyal tesisler; hamam, sauna,

masaj odaları, fitness, basketbol, masa tenisi, bilardo ve sinema salonlarını içeriyordu. Sosyal üç (S3) katında yönetim ofisi, satış ofisi, toplantı odaları ve çocuk oyun salonları vardı. S3 katından sonra kat sakinlerine ait daireler yukarı doğru kırk sekizinci kata kadar yükseliyordu. Sadece konut olarak kullanılan rezidansta iki+ birden başlayıp yedi+ bire kadar farklı seçeneklerde daireler mevcuttu. Bu daireler sakinlerine balkonları, yaşam alanının metrekaresi ve dairenin manzarasına göre farklı tipte seçenek sunuyordu. İki + bir ve üç+ birler dört tip iken, dört+ birler beş tip, yedi+ birler ise iki tipti. Birinci katta toplamda yedi daire vardı ve bu daireler iki+ bir, üç+ bir ve dört+ birden oluşuyordu. Kırk yedi ve kırk sekizinci katta yedi+ birden oluşan "penthouse" denilen teraslı, altı yüz metre kare genişliğinde, Ankara manzarasına her açıdan bakan panoramik yapılı iki tip daire mevcuttu. Kırk sekizinci katın üzerinde binanın camlarının silinebilmesi için vinç yerleştirilen büyük bir teras vardı ve kullanılması yasaktı. Her katta koridorların sonunda çöp konteynırı bulunuyordu. Sakinler çöplerini kendileri atıyor ve her yarım saatte bir temizlikçiler tarafından toplanıyordu. Kırk yedi ve kırk sekizinci katın çöp konteynırı ise yük asansörünün yanında idi. Rezidans altında yer alan kapalı otoparkta park yerleri kat sakinlerinin dairelerine göre konumlandırılmıştı ve en üst kattaki iki daire sakinine asansöre yakın yerler tahsis edilmişti. Öte yandan park yeri sayısı, rezidans sakinlerinin dairelerinin büyüklüğüne ya da sahip olunan daire sayısına göre değişiyordu.

Bina aidatları iki+ bir daireler için üç yüz elli beş lira, üç+ bir daireler için dört yüz altmış sekiz lira, dört+ bir daireler için altı yüz kırk bir lira, beş+ bir daireler için sekiz yüz otuz lira ve penthouse daireler için ise bin dört yüz elli lira olarak belirlenmişti. Sakinlerine hem satılık hem kiralık daire seçenekleri sunan rezidansta kiralık dairelerin fiyatı beş ila on bin arasında değişirken, satılık daireler üç ve on milyon arasında idi.

Alışveriş merkezine giden insanlar ve danışmanların konukları karşılama biçimi gibi rezidans hayatının rutinleri eskisi gibi devam etse de bir zaman sonra ufak tefek sorunlar binada kendini göstermeye başladı. Asansörden çıkan kadınlar giriş yerinin "araba mezarlığına" döndüğü konusunda memnuniyetsizliklerini dile getiriyorlardı. Kimi bebek arabasını ya da ayakkabılarını kapı önüne bırakan komşusundan "Apartmanlarda bile buna müsaade edilmiyor, bu görgüsüz bunu nasıl yapabiliyor" diye dert yanıyor, bir an önce daire sakininin uyarılmasını istiyordu. Kiminin evine temizlik için gelen kadınlar sigortanın attığından, kimi klimanın bozuk olduğundan, kimi kapı kolunun elinde kaldığından, kimi ise duvarda kabarma meydana geldiğinden yakınıyordu. Danışmanlar hemen teknik servislere haber veriyor, en kısa zamanda sorunun çözülmesi için gereken ne ise yapmaya çalışıyorlardı. Ancak çoğu sakinde tahammülsüzlük belirtileri başlamıştı ve inşasının üzerinden bir yıl geçmesine rağmen rezidansta hâlâ düzen olmadığından şikâyet ediyorlardı.

Sağladığı güvenlik hizmetleri sayesinde sakinlerin dairelerinde güvenle oturmasını sağlayan rezidans, bir gece yarısı kontrolden çıktı. Danışmaya uğramadan yukarı katlara çıkmanın mümkün olmadığı mekânda dışarıdan bir "yabancı", kat sakinlerinden Murat'ın kapısına ulaşmayı başardı. Kapıyı açan Murat, gece geç saatlerin de etkisiyle kılık kıyafetini düzgün bulmadığı kişiyi hırsız zannedip, danışmayı aradı ve "Üstü başı berbat biri kapıda" diye haber verdi. Bu kargaşa rezidansta hareketlenmeye neden oldu ve sakinler olayı anlamaya çalışıyordu. Bütün olay, kat maliklerinden Ayşegül'ün Osman Usta'dan "güvenilir" bir teknik çalışanı dairesine göndermesini istemesiyle başladı. Rezidansta alçı-duvar işlerinden sorumlu Osman, istek üzerine rezidansa ait alışveriş merkezinde çalışan arkadaşı Erdem'in bu iş için uygun olduğunu düşündü. Rezidans içinden alışveriş merkezine giriş-çıkış yapabilmeyi sağlayan özel tanımlı kartını Erdem'e verip, Ayşegül'ün isteği üzerine danışmaya uğramadan binaya girmesini istedi. Yalnız plan istenilen şekilde yürümedi. Çünkü Erdem gitmesi gereken

daire numarasını karıştırıp, başka bir sakinin kapısını çaldı. Rezidans sakinleri ve çalışanlarını bu olayda şaşırtan şey, Ayşegül'ün teknik elemanın danışmaya uğramadan dairesine çıkmasını istemiş olmasıydı. Gece geç bir saatte usta çağırmasının "ilginçliğine" gelen kişinin kimseye görünmeden evine çıkmasını istemesi de eklenince bu duruma kimse anlam veremedi. Gece yarısı kapısı çalınan Murat ise, olayın gerginliğini üzerinden atamadı ve rezidansın yönetiminden sorumlu müdür B.' ye yaşadığı olayı anlattı. Binanın kurallarına uymamak ustaya pahalıya mâl oldu ve hakkında tutanak tutuldu. Danışman ve güvenlikler de "gözlerini dört açmaları" konusunda uyarılarak bu konuda nasiplerini aldılar.

Bina içi sorunların artması sonucu kat sakinleri, şayet içlerinden biri yönetimde üye olursa sıkıntılarını daha rahat ifade edip, sorunların önüne geçebileceklerini düşündüler. Yönetimin el değiştirmesi ile yönetim kurulu üyelik mevkiisi boş kaldı ve sakinler istedikleri fırsatı yakaladı. Yapılan toplantıda oybirliği ile kat maliklerinden Adnan yönetim kurulu başkanı seçildi. Önceden böyle bir uygulama yokken sakinler aldıkları kararın yerinde bir karar olduğuna inanıyorlardı. Ancak bir zaman sonra seçilen yeni "konut yöneticisi" kendine tanınan iktidarın sarhoşluğu ile bina içinde herkese karışmaya başladı. Personelin işlerini iyi yapamadığını ve istediği zaman herkesi işinden edebileceğini söyleyerek çoğu kişi için bir tehdit unsuru hâline geldi. Üye seçildikten sonra havuzdan çıkmayan ve orada sürekli kadınları izlediği söylenen Adnan'ın bina içindeki önceliği havuzun denetimi oldu. Günün birinde kadınlar arasında içkisini içerek "göz tatminini" yaşayan Adnan, kendisinden daha "genç" ve "yakışıklı" başka bir sakinin havuza gelmesi ile kadınlar içindeki hâkimiyetinin sarsıldığı düşüncesine kapılıp, gücünü kanıtlamanın yollarını düşünmüş olmalıydı. "Genç" erkek duşunu alıp, havuza girdi. Adnan, havuzu kullanmanın gerektirdiği kurallardan biri olan bone takma koşulunu yerine getirmeyen "genç" sakinden için oturduğu yerden havuza bone fırlatıp "Bunu tak lan!" dedi ve böylece varoluşunu

kanıtlayacak eylem olarak "bone takma" kuralını öne sürdü. Sözdeki emir vurgusu "genç" sakini sinirlendirmeye yetmişti. En ufak bir kışkırtma, olayı "takacaksın, takmayacağım" boyutuna getirip yumrukların havada uçmasına neden oldu. "Genç" erkek, Adnan'a vuracakken "medeniyetin" kuralları ile kendini frenlemeyi bildi ama orada bulunan cam sehpaya yumruğunu indirerek masayı parçaladı. Durum karşısında daha bir sinirlenen Adnan, "Hırlı mısın hırsız mısın, sen kimsin? Seni buradan attıracağım" diye giden erkeğin arkasından tehdit içeren sözler savurdu. Kendini "buranın sahibi" ya da bir "köyün ağası" gibi gördüğü düşünülen Adnan, hırsını alamayıp dairelerin kendi aralarında kurdukları WhatsApp grubuna kavga ettiği "gencin" fotoğrafını koyup, altına da "Hiç kimse bununla konuşmasın" yazısını iliştirerek, "ben daire sahibiyim, sen kiracısın" fikri ile bir kişiyi "öteki" kategorisine sokmuş bulunuyordu. Kargaşadan haberdar olan rezidans sakinleri bu durumdan hayli etkilendi ve böyle bir olayın tekrarlanmaması adına yeni bir kural daha getirildi: Özel tanımlı havuz kartı. Rezidans sakinleri Adnan yönetimde olduğu sürece kavgaların sonunun gelmeyeceğine inanıyordu. Bu yüzden yeniden toplantı yapılmasını ve seçtikleri gibi bu kişiyi yönetimden geri almak istiyorlardı. Sakinlerin canını sıkan şey ise yaşanan kavgadan çok yeni bir kuralın daha getirilmiş olmasıydı.

Yukarıda anlatılanlar, teknolojik unsurlar aracılığıyla hayatın her yönü ile kontrol edilip, gündelik hayatın düzene oturtulduğu "gerçek" bir rezidansın hikâyesidir ve Ballard'ın Gökdelen (2015) isimli bilimkurgu romanının "gerçek" hayat ile ne kadar örtüşüp örtüşmediğini ortaya koyması bakımından anlamlıdır. Bahsi geçen hikâyeler bağlamında bilimkurgu olduğu kadar günümüz "gerçek" lerine de yakın olan Gökdelen ve alan çalışmalarını yürütmüş olduğum rezidans arasındaki benzer nitelikler ise üç açıdan ele alınabilir.

İlk olarak en güncel teknolojilerle donatılan gökdelen ve rezidansta rasyonel planlama ve "modern" düzen arayışları mekânsal olarak somutlaştırılır. Hem teknolojik

hem de mimari açıdan sakinlerine estetik ve fiziksel rahatlık sağlama garantisi veren gökdelen ve rezidans "modernlik" olgusuna işaret eder. Alışveriş merkezi ve sosyal tesisler gibi birçok birime bünyesinde yer veren her iki bina da sakinlerin zaruri olmadıkça dışarı çıkmamasını sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Gökdelendeki "balkon serisi, yüzlerce arabanın park edilmesindeki düzen ve sakinlerin kıyafetlerinin resmiyetinde görülen benzerlik" (Ultav, 2006: 7) ile rasyonalizme yapılan vurgu; rezidansta arabaların sıralı olarak park edilmesinde, her bir işin parçalara ayrılmasında, yaptıkları işe bağlı olarak çalışanların tek tip giyinmesinde ve danışmanların konukları karşılama biçimlerinde yansımasını bulur.

İkincisi, gökdelen ve rezidans (Zhang, Spicer, Hancock, 2008: 897) sakinlerin ihtiyaçlarını sistematik ve verimli bir şekilde sağlamakla beraber mekânsal hiyerarşi yoluyla toplumsal düzeni oluşturma yönünde de işlev görür. Gökdelende mekânın tasarımı, kullanımındaki güç ve egemenlik ilişkilerinin oluşturulması ile kurulan hiyerarşiye binanın sosyal tesislerine sakinlerin erişimindeki farklılıklar yoluyla ulaşılır. Gökdelen sakinlerinin aynı uzam içinde kategorilere ayrılması, yüksek hızlı asansörlere erişim ve otoparkın kullanılma biçimleri sakinler arasındaki ayrımı somut bir biçimde güçlendirir. Gökdelendeki kat yüksekliğine bağlı önceliklerin değişmesi olgusu rezidansta çöp konteynırlarının dairelere yakınlığında, otoparkta asansöre yakın yerlerin üst katta oturan sakinlere ayrılmasında ve özel tanımlı kartların yine üst kattakiler için birden fazla çıkartılmasında izlenebilir. Rezidans içi huzursuzlukların bir ay kadar sürmesine neden olan "bone" olayı "daire sahibi" nin karşıtı olarak kurulan "kiracı" ayrımına dayanır ve aynı zamanda daire sahibi kişinin "üstünlüğünü" ve kiracının "aşağılığını" varsayma şeklinde sakinler arasındaki hiyerarşinin varlığını gösterir. Öte yandan "bone" mevzusu tıpkı gökdelen sakinlerinin dışarıdaki insanları her şeyin yolunda gittiğine dair ikna etmek için işyerlerine giderken kıyafetlerine özen göstermeleri ve gökdelen içinde yaşanan kaostan kimseye bahsetmemelerinde

yansımasını bulan "mahremiyet duygusu" ile paraleldir. Bone olayı, kendilerine "etiket" sağlayan binanın "mahalle kavgası" tadındaki olaylarla adının lekelenmesini istemeyen rezidans sakinlerinin bu tür olayları dışarıya yansıtmamak adına çırpındıkları durumlardan biridir. Herkes sahnedeki aktörler olarak rolünü kusursuz oynamaya devam eder ve şiddet içeren unsurların sahne arkasında kalmasına özen gösterilir. Maksat sadece dışarıya iyi görünmek iken kendi içlerinde bunu başaramayan sakinler, denetim ve kurallar ile rezidans içi huzursuzlukların olmayacağı inancıyla buraya yerleşseler dâhi "ben daire sahibiyim, o ise sıradan bir kiracı" fikri ile içlerindeki "öteki" hissini yok edemezler.

Üçüncüsü, teknolojiye atfedilen rasyonalizmin her daim varlığını koruyamaması ve sakinlerin bağımlı oldukları teknolojiye karşı stratejiler geliştirmeleridir. Asansörlerin bozulması, havalandırma sistemindeki arızalar, su kesintisi, elektrik sistemindeki aksaklıklar sonucu gökdelen sakinlerinde öngörülemeyen davranışların ortaya çıkmasına benzer şekilde rezidansta klimaların bozulması, sigortanın atması, kapı kollarının elde kalması gibi tasarım hataları sakinlerde memnuniyetsizliğe yol açan unsurlar arasında yer alır. Ultav'a göre (2006:7) ilk zamanlar sakinlerin teknolojideki aksaklıkları binanın kusursuz olmamasıyla ilişkilendirmek yerine birbirlerini suçlamaları durumu insanlardaki "modernizm" fikrinin kendilerinde yarattığı "bilinçsizlik" ile okunabilir. Zygmunt Bauman için (2014: 292) belli bir aygıtın vaat ettiklerini yerine getirememesi insanların kendilerini suçlamalarına neden olur. Teknolojinin arıza vermesiyle gökdelen ve rezidans sakinleri arasında hüküm süren tartışma ve mücadeleler insanlardaki teknolojiye bağımlılık ağının iyice sağlamlaştığını göstermekle beraber teknolojinin meşruiyetini de gözler önüne serer. Ancak bir süre sonra binayı kendileri üzerinde "akıllı" bir varlık olarak gören gökdelen sakinleri asansörleri tekmeleyerek, elektrik sayaçlarını parçalayarak ve yangın kapılarını kırarak kontrolü ele geçirmeye çalışırken, rezidans içinde insan iradesinin ön plana geçtiği

durumlarda ortaya çıkan problemler getirilen kurallar ve uygulanan cezalar ile çözülmeye ve var olan "düzen" teknoloji ile tekrar kurulmaya çalışılır.

Sonuç olarak her türlü imkânı sakinlerine sunan gökdelen ve rezidans, dışarıdan ne kadar "kusursuz" görünse ve içeride "sorunsuz" bir hayat varmış gibi düşünülse de bütününde "gerginlik" ve "eşitsizlik" hâkimdir. Kendine "yeterli, mükemmel ve huzurlu" bina, sakinler için bir kâbus haline gelir ve Ballard Gökdelen ile bizlere (Ultav, 2006: 6) modernliğin karanlık tarafı olarak toplumda yarattığı "parçalanma" yı gösterir. Alireza Farahbakhsh ve Saba Eslami'ye göre (2016: 65-68) konut sakinlerinin zihinsel durumunu etkileyen şey mekânın fiziksel tasarımına bağlıdır. Nitekim mekân içindeki teknoloji harikası olarak görülen sistemler ve mekâna ait kurallar hem sosyal yapıyı hem de sakinlerin birlikte yaşama alışkanlıklarını bozar. Her problem ve çatışma sonrasında içeride düzeni sağlamak için yeni mekânsal uygulamalar getirilir. Ancak her bir kontrolden çıkan olay sonucunda denetimin tekrar sağlanması adına yeni bir kuralın getirilmesi yeni bir düzensizliği de beraberinde getirir. Bauman için (2014: 26-28) "modernlik, huzursuzluğa eşittir", çünkü kaos hep vardır ve ona karşı savaş hiçbir zaman son bulmaz. Bauman'ın "müphemlik" ile eşdeğer kıldığı kaosun yaratmış olduğu öngörülememezlikler sona ermediğinden bir düzenleme başka bir düzenlemeyi gerekli kılar ve çözüm arayışları her daim varlığını korur. Örneğin rezidansın havuzunda bone takma kuralı ile hijyen sorunu çözüldü. Bu kuralı çiğnemek sakinlerde öngörülemeyen davranışlara neden oldu. Özel tanımlı havuz kart sistemi ile herkesin havuza girme sorunu çözüldü ve olası kavgaların önüne geçilmeye çalışıldı. Bu çözüm ise sakinlerin yakınlarının havuzu kullanamama sorununa yol açıp, "sınıf ayrımı" gibi diğer ciddi sorunları beraberinde getirdi. Buradan çıkarılacak sonuç: Her sorun çözme yeni sorunlar üretir. Böylece istenilen düzen ve istikrar hiçbir şekilde sağlanamaz. Rezidans yönetimi her yeni komplikasyon için teknolojik çözüm bularak düzeni sağlamaya çalışsa bile

Bauman'ın bahsettiği gibi içeride düzeni sağlamak için kaosa karşı verilen mücadele sona ermez.

1. 3. Tezin Sorunsalı

Yukarıda biri bilimkurgu niteliğinde, diğeri alan çalışmamda gözlemlediğim "gerçek" bir hikâyeye dayanan iki gökdelen ve içinde geçen olay örgüsünden bahsedilmiştir. Burada bu öykülere yer verilmesinin nedeni, gökdelenlerin aynı anda hem teknoloji hem de teknolojik bir denetim mekanizması olması ve uzamda bir arada sürdürülen hayata işaret etmesidir. Mekân ve mekân içi insan ilişkileri her iki hikâyeye yansımakla beraber tezin sorunsalını da ortaya koyar. Araştırmanın odağında, "modernlik" ve teknoloji bağlamında rezidans yaşamı ve sunulan hizmetler yer almaktadır. Bu bağlamda tez çalışması çeşitli sosyal ve teknolojik unsurlar ile donatılan rezidansta insanlara sunulan hizmetlerin niteliğini ve rezidans sakinleri ile hizmet verenlerin teknolojilerle nasıl ilişkiler geliştirdiğini sorunsallaştırmaktadır. Böylece sorunsalı kuran iki unsur vardır: İlki, rezidansın teknoloji kavramından anlaşılanlara göre nereye oturduğu, diğeri ise insan faktörü ve teknoloji tartışmasında idare edenler ve rezidans sakinlerinin rolü ile ilgili tartışmadır.

Rezidans içinde her türlü arıza için teknik ekibin bulunması, rezidansın emniyetinden sorumlu güvenliklerin varlığı, temizlik işlerine bakan personel ile çeşitli hizmetlerin yerine getirilebilmesi için hazır bekleyen danışmanların olması ve bütün bu işlerin istikrarlı bir şekilde yürütüldüğünün kontrolünü sağlayan yönetim yapısı rezidansta hem her işin parçalara ayrıldığının hem de bir arada sürdürülen hayatın göstergesidir. Sosyal hizmetler, alışveriş merkezi, çocuk oyun salonları, satış ofis büroları yanında alışveriş servis hizmeti, uçak rezervasyon hizmeti, araç kiralama hizmeti, ulusal ve uluslararası kargo hizmeti gibi pek çok hizmete de bünyesinde yer

veren rezidansta sunulan hizmetlere işlerlik kazandıran, bölümlere ayrılan işlerin düzeni için bir model sağlayan, gündelik hayatın önemli bir parçasını oluşturan, kısacası rezidans içinde her alanı kapsayan teknoloji de söz konusu uzamın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu noktada teknolojiye sahip mimarisi, birden çok hizmeti sakinlerine sunan örgütsel yapısı ve yönetim şekli ile aynı anda hem teknoloji hem de teknolojik bir ürün olan rezidansta insan ve teknoloji arasındaki ilişkiyi birbirinden bağımsız olarak ilişkilendirmek ya da açıklamak mümkün müdür? Rezidans içinde bireylerin gündelik hayatına dâhil olan teknolojinin rolü sadece rasyonel düzenlemenin kendine özgü verimliliğinde ve gündelik yaşamın bir özelliği olmasında mı karşılığını bulur? Teknoloji salt yaşamı kolaylaştıran birer "araç" mıdır, yoksa insanların seçim, eylem ve düşüncelerine yön veren "sosyal bir güç" müdür? Teknolojinin insan eylemlerine yön verdiği varsayılırsa insan ve teknoloji arasındaki ilişkide teknoloji mi yoksa insan iradesi mi ön plandadır? Teknoloji sosyal denetimi elinde tutarak rezidans içinde düzen inşa etmenin yollarından biri midir? Teknoloji etrafında organize olan rezidans yaşamında teknolojinin birey özgürlüğü ve sorumluluk alma kapasitesi gibi insan değerleri ile çatışabilme ihtimali var mıdır? Bu sorulara yanıt verebilmek ve teknolojilerin "sosyal" rolünü en iyi şekilde anlayabilmek için ilk önce teknoloji kavramına yüklenen anlamları düşünmek gerekir.

Katinka Waelbers Doing Good With Technologies (2011:13) isimli kitabında teknolojilerin "sosyal" rolü hakkında geleneksel tartışmaların; teknolojik determinizm, teknolojik özerklik, voluntarizm ve araçsalcılık olarak dört açıdan ele alındığını belirtir. Burada determinizm bir çeşit otonomizm anlamına gelirken, voluntarizm genellikle araçsalcılıkla birlikte gider.

Determinizm (Sismondo, 2016: 21-137) teknolojileri kültürel ve tarihsel değişimin arkasındaki temel bir "güç" olarak görür. Determinist bakış açısından çağdaş toplumu büyük ölçüde yeniden şekillendiren teknoloji aynı zamanda gündelik hayatı da

belirler. Toplumsal olaylara yön veren teknoloji çoğu insan eylemini mümkün kıldığından insanlar mevcut teknolojiler bağlamında hareket ederler ve bu sebeple aralarındaki ilişkiler sadece teknolojik açıdan anlaşılabilir. Teknolojik özerklik savunucularından Jacques Ellul (1964: 6-82) teknolojilerin "özerk" olduğu gerçeğini, teknik araçların insan yaşamının her alanına girmesi ile eş değer tutar. Bugün hiçbir insan faaliyetinin teknolojik zorunluluktan kaçamadığını ve teknolojilerin çağdaş toplumların tüm unsurlarını derinden şekillendirdiğini ileri sürerek determinizm ile benzer görüşte olan isimlerdendir. Ellul, teknolojik dünyamızda "üstün" tekniklerin her zaman daha az gelişmiş olanları kenara iteceğini ve toplumların söz konusu yeniliğe kendilerini ayarlamaya mecbur olduklarını savunur. Bu fenomeni "her alanda en iyi vasıta arayışı" olarak ele alır ve tekniği "rasyonel olarak ulaşılmış yöntemlerin toplamı ve belirli bir verimlilik" şeklinde tanımlar. Ellul'un yaklaşımına göre rezidans içinde teknoloji ile "verimlilik" şu şekilde sağlanır: İşleri bölümlere ayıran ve "rasyonel planlama" ile çeşitli unsurları tek bir mekân içinde toplayan rezidansta bütünsel bir yaşam sakinlere sunulur. Hem tesislere yerinde erişilebilirlik hem de kullanılan teknoloji ikamet edenlerin gündelik deneyimlerini aynı mekân üzerinde gerçekleştirebilmelerine imkân tanır. Rezidans sakinleri özel tanımlı kartlar sayesinde dışarı çıkmadan alışveriş merkezini kullanabilirler. Yüksek hızlı asansörler sayesinde birkaç saniye içinde dairelerine ulaşırlar. Dairelerinde ortaya çıkan teknik arızalar yanında her türlü istek ve şikâyetlerini danışmanlara telefon aracılığı ile iletirler. Danışmanlar da istek ve şikâyetleri bilgisayardaki kurulu sistem aracılığıyla alışveriş merkezi hizmetlilerine ya da teknik ekiplere e-posta yoluyla bildirirler. Bu bağlamda söz konusu "verimlilik" ile teknolojinin insanlara yeni olanaklar yarattığı da görülür. İsteklerin iletildiği telefon ya da e-postalar daha anlık ve hemen yanıt verme seçeneğine sahiptir. Böylece bazı işlevleri üstlenen teknolojiler sakinler ve hizmet verenlere hem

daha uzun süre tanır hem de insanlar kendi zaman ve mekânlarında teknolojinin sunduğu kolaylıklar sayesinde başka şeylere vakit ayırabilirler.

Buraya kadar insan ve teknoloji arasında problemsiz bir etkileşim olduğu görülür. Peki, kullanımının arkasında zararsızmış gibi görünen teknoloji kullanıcılara karşı her zaman için "iyimser" midir? Bu konuda Ellul (1964: 82-111) teknolojilerin iyiliği muhafaza edip, kötülüğü reddedecek şekilde bölünemeyeceğini belirtir. Teknolojik gelişmenin itici gücü olarak verimliliği ele alsa bile diğer yandan teknolojik özerkliğin tehdit edici tarafına da işaret eder. Ellul'a göre insan kendini teknolojiden bağımsız olarak öne çıkaracak pozisyonda olmadığından teknoloji, her şeyi araçlara dönüştürerek insanlar ve onların yaptıkları işlerin yerine geçer. Ellul'un yaklaşımına dayanarak rezidans sakinleri ve hizmet verenler açısından verimliliğin eylem seçeneklerini arttırırken aynı zamanda kısıtladığı da söylenebilir. Sakinler siparişi getirecek olan servis görevlileri, daire içinde arızayı giderecek olan ustalar ve bu hizmetlerin iletiminden sorumlu danışmanlarla birebir muhatap olmazlar. Yüz yüze iletişim yerine hem sakinler hem de hizmet verenler telefon ve bilgisayarları devreye sokarlar ve oturdukları yerden yapılması gereken işleri teknoloji aracılığı ile hallederler. Bu durumda telefon ve bilgisayarlar insanların davranışlarına aracılık eder ve insan eylemleri teknoloji sayesinde belli bir uzaklıktan etkili olur. Yaratıcılık insanların elinden alınarak rasyonel sistemler olan makinelere devredilir ve söz konusu ortam bir nevi "aracılı eylem sahası" na (Bauman, 2014: 290) dönüşür.

Voluntarizm ve araçsalcılık savunucuları (Waelbers, 2011: 13-20) toplumu teknolojinin şekillendirdiği inancında olan determinizmin analizlerini reddederek teknolojilerin yalnızca toplumları etkileyen "araçlar" olduğunu iddia ederler. Araçsalcı ve voluntarist yaklaşımın temel iddiası; teknolojik gelişmenin toplumsal bir süreç olmasıdır. Teknoloji faaliyetlerimizi önemli ölçüde etkilemez, insanlar teknolojiye bağlı kalmadan kendi kültürlerini kendileri şekillendirebilirler. Voluntarist ve araçsalcı

düşünüşün teknoloji konusundaki temel iddiaları; verimliliğin tek itici güç olmadığı, teknolojilerin insan eylemlerini belirlemediğidir ve bu bağlamda insanların çeşitli teknolojik araçlar arasında seçim yapabilme imkânının olmasıdır. Bu konuda araçsalcı yaklaşımın teknolojinin "iyimserliği" konusunda iki temel iddiası vardır. İlki; kararsız kullanım ilkesidir. Bu ilke, teknolojilerin değer bakımından tarafsız olduğunu belirtir, çünkü bunlar kendi içinde iyilik ve kötülük yapamazlar. İnsanlar onları daha iyi veya daha kötü amaçlar için kullanırlar. Örneğin kişi, bıçağı elma soymak ya da birini öldürmek için kullanabilir. İkincisi; araçsalcılık eylemsizlik ilkesini ele alır. Bu da teknoloji kullanılmadığında eylemin iyi veya kötü bir şeyle sonuçlanmadığı anlamına gelir: Eğer bir bıçak kullanılmazsa herhangi bir zarar vermez. Ellul için (1964: 82-84) bu imkânsızdır; çünkü sosyal ve psikolojik yönler teknolojiye "hayır" demeyi zorlaştırır. Örneğin "modern" günümüzde herkesin üzerinde interneti kullanmaya, cep telefonuna sahip olmaya yönelik artan baskı bireyin seçim özgürlüğünü ortadan kaldırır. Ellul ile benzer görüşte olan isimlerden Langdon Winner ise (1986: 7-10) teknolojilerin bir kültürü oluşturan "yaşam biçimleri" haline geldiğini savunur. Televizyonu kapatıp, seyretmemek bir tercih olsa bile bu araçsalcı yaklaşımın geleneksel olarak savunduğu kadar kolay bir şey değildir. Teknoloji toplumda uygulandığında insanların buluşu değiştirmesi artık çok geç olduğundan teknolojilerin işlev görmesini sağlamak için insanların genellikle alışkanlıklarını ve işlevlerini değiştirmesi gerekir. Determinist bakış açısından değerlendirilecek olursa çeşitli yapısal kısıtlamalar rezidans sakinlerini belli biçimlerde davranmaya zorlar. Rezidans içinde kırkıncı katta oturan bir sakinin yüksek hızlı asansörü kullanmayı tercih etmemesi düşünülemez. En kısa sürede evine ulaşması için bu aracıya ihtiyacı vardır. İki dakikalık yürüme mesafesindeki alışveriş merkezine özel tanımlı kartlar aracılığıyla bina içinden gitmek "tembellik" olarak görülebilir ancak sakinler için "kart" teknolojisi sosyal kullanım için vazgeçilmezler

arasındadır. Hizmet verenler açısından da işlerin en kısa sürede ve en verimli şekilde sağlanabilmesi için yine teknolojik araçlara ihtiyaç vardır.

Hem determinist hem de araçsalcı yaklaşım insan ve teknolojiyi birbirinden ayırarak ya da birini diğerinden üstün tutarak insan-teknoloji ilişkisini açıklarken, insan ve teknoloji arasındaki ilişkinin birbirinden bağımsız olarak ilişkilendirilemeyeceğine açıklık kazandıran en etkili isim Bruno Latour'dur. Latour (2005: 3-72) teknolojiler ve toplumların birbirlerini nasıl etkilediğini incelemek için bir yaklaşım geliştirir ve Latour'un yaklaşımı Actor Network Theory (ANT) olarak bilinir. Latour için insan-teknoloji ilişkisinde birini dışarıda tutmak ya da varlığını ikincil derecen kılmak hatalı bir yaklaşımdır. Nitekim her ikisi de sosyal düzende birer "aktör" dür, eylemler failler arasında paylaştırılır ve söz konusu düzen içinde hem insan hem de teknoloji birer role sahiptir. İnsan davranışları ile etkileşime girerek belirli rolleri yerine getiren teknolojilerin sosyal rolü için kullandığı kavram "arabuluculuk" tur ve Latour'un ANT ile bahsetmek istediği teknolojilerin insanların yerini alacağı değil, teknolojik araçların "izin vermek, teşvik etmek, önermek, engellemek, mümkün kılmak, yasaklamak" gibi insan eylemlerini "belirlediği" ve "zemini" oluşturduğudur. Bu bağlamda ANT, alan çalışmalarımı gerçekleştirdiğim rezidansın teknoloji kavramından anlaşılanlara göre nereye oturduğunu ve insan-teknoloji ilişkilerinin boyutunu göstermesi bakımından yararlıdır. Rezidans içinde Latour'un ANT yaklaşımındaki arabuluculuk rolünü yerine getiren teknoloji örnekleri arasında telefon ve bilgisayarlar gibi bilgi-haberleşme ağları, alışveriş merkezine giriş için kullanılan özel tanımlı kartlar, kişi algılayan döner kapı, takip sistemine göre tasarlanmış yüksek hızlı asansörler sayılabilir. ANT'nin kelime dağarcığına göre telefon ve bilgisayarlar; rezidans sakinleri ve hizmet verenler arasında, kameralar; güvenlik ve denetim konusundaki anlayışla, özel tanımlı kartlar ise kapı ve insan davranışı ile etkileşime girip aracı rolünü üstlenirler ve insan eylemlerine yön verirler. Bu çerçevede hem rezidansın hem de gündelik yaşamdaki sosyal bağların

teknolojiye gömülü olduğu görülür ve dolayısıyla teknoloji ikincil bir role sahip değildir.

ANT, temelde insan ve teknolojik aktörlerin, sosyo-teknolojik ağlarda birbirlerine uyguladıkları güçleri açıklamakla yükümlüdür ve teknolojilerin arabuluculuk rollerine vurgu yapmak için Latour'un farklı kavramları kullanması teknolojilerin farklı seviyelerde "sosyal güç" kullanabileceğini en iyi şekilde açıklamak istemesidir. Latour'un (1994: 30-34) teknolojiye "güç" atfetmesinin esas nedeni, insan ve teknolojinin ayrı ayrı failler olmalarına rağmen ayrı ayrı aracılık uygulayamamalarından kaynaklanır. Bu bağlamda sırf insan ilişkilerini ele almak sosyal gücü yansıtmaz. İnsanlarda sosyal beceriler sınırlı bir repertuar sunduğundan insan-teknoloji ilişkisinde her iki fail de eylemi gerçekleştirmek için birlikte hareket ederler ve karşılıklı birbirlerine "güç" verirler. Bahsi geçen "güç oyunu" nda insan ya da insan olmayan bir fail, bir dizi amaç ve niyetten oluşan bir eylem planına sahiptir. İnsanlar hedeflerine ulaşacak kadar güçlü değillerse, genellikle teknolojilere yönelirler. Bu durumda esas failin başlangıçtaki amacı yeni failin katılımıyla değişir ve her ikisi de ortak yeni amacına ulaşır. Rezidansta Osman Usta'nın en baştaki amacı, rezidans sakinlerinden Ayşegül'ün kendisine "güvenilir" bir usta gönderme isteğini yerine getirmekti. Kargaşaya sebep olmak gibi bir düşüncesi yoktu. Dışarıdan bir ustayı kimseye görünmeden içeri sokması tek başına yapabileceği bir şey değildi. Bu nedenle teknolojiyi devreye sokarak özel tanımlı kart ile "yabancının" kimseye görünmeden daireye ulaşmasına olanak tanıdı. ANT'ye göre Osman'ın bahsi geçen olayda eylemin tek kaynağı olduğunu söylemek yanlıştır. Usta burada kendi kendine karar vermedi. Kat sakini kadın, usta ve özel tanımlı kart arasındaki ilişki bu eylemi gerçekleştirmeyi mümkün kıldı. Burada ANT açısından hem sorumluluğun çeşitli aktörler arasında paylaştırılması söz konusudur hem de Latour'un değindiği "bileşim yoluyla arabuluculuk" ile gerçekleştirilen eylemin insan ve teknoloji etkileşiminin bir sonucu

olduğu açıktır. Bu bağlamda insanlar bir eylem planına sahip tek varlık değildir, teknolojiler sosyo-tekno ağlarda eylemlerin sonuçlarını değiştiren yönlendiricilerdir.

Latour için (1993: 13-21) insanlar kendi görüş ve eylemlerini "özerk" olarak belirleyebilen failler değildir, teknoloji de "sosyal güç" kullanımından kaçan basit araçlar değildir. Her ikisi de karşılaştırılabilir sosyal rolleri yerine getiren "aktörler" dir. Bu nedenle Latour insan-nesne arasındaki ayrımı bir kenara bırakır ve bir varlığın önceliğini diğerinden üstün tutmadan aralarında bir simetri kurar. Nitekim Latour'a göre söz konusu bölünme aralarındaki ilişkiyi açıklamada güçsüz kalır. Burada ima edilmek istenilen ise her ikisinin de kendi gücünü üretme şansının mümkün olduğu "aracılı" eylem sahasında hem insanların hem de teknolojinin farklı zamanlarda farklı rolleri oynayabilme ihtimalinin olmasıdır. Bu açıdan Latour'un görüşleri bize teknolojilerin uzam içindeki sosyal rolleri hakkında net bir görüş sağlar ve ANT teknolojilerin insan eylemlerine nasıl arabuluculuk ettiğini göstermesi açısından anlamlı bir yaklaşımdır.

İnsan-teknoloji ilişkisinde diğer bir husus, teknolojinin insan değerleri üzerinde ne derece etkiye sahip olduğudur. Latour'un (Sismondo, 2016: 128-129) insan ve teknolojiyi aynı ontolojik temelde ele alması ANT yaklaşımının büyük eleştiriler alan tartışmalı yönlerinden birini oluşturur. Nitekim eylemlerin hem insanlar hem de teknolojilerin bileşimi ile gerçekleştirildiği üzerine yoğunlaşan Latour, insanlar kadar teknolojiye de bir "rol" atfetmiş olsa dâhi insani değerleri dikkate almaz ve ahlaki sorumluluktan hiç söz etmez. Örneğin Latour (1994: 31-34) teknolojinin salt bir "araç" olmadığını, aksiyona aracılık eden bir "arabulucu" olduğunu göstermek için "silah" örneğini kullanır. Bir silah ne kendi kendine ateş edebilir ne de bir insan silah gibi teknolojik bir araç olmadan başkasını vurabilir. İnsan ve silah arasındaki ilişki atış yapmayı mümkün kılar. Burada silah da insan da aktördür ve her ikisi de eylemin bir parçasıdır. Ancak ahlaken bu eylemden kim sorumludur? Silah mı yoksa birey mi? Latour sadece eylemin kaynağındaki aktörlere yoğunlaşıp, eylem sorumluluğunu çeşitli

aktörler arasında paylaştırdığı için Latour'un ANT yaklaşımında bu soruya yanıt yoktur. Bu konuda ahlaki eylemlilik fikrine odaklanan Alasdair MacIntyre'nin yaklaşımına değinmek gerekir.

MacIntyre (1999: 312-330) tıpkı Latour gibi teknolojilerin eylemlerimize aracılık ederek bir ölçüde özerkliğimizi sınırladığını kabul eder, ancak teknolojinin ahlak açısından toplumsal bir rol oynadığını düşünmez. MacIntyre için teknoloji toplumsal faktör olabilir ama sadece insanlar "ahlaki" aktörlerdir. Bu konuya açıklık getirmek için MacIntyre'nin tren ile Yahudileri imha kampına taşıyan J.'nin hikâyesinden bahsedilebilir. J., çalışma hayatında yolcu ve yük trenlerinin programlanması ve sürücülerin performansını izlemek gibi bir role sahiptir. J., kariyerinin ilk zamanlarında trenlerin taşıdığı şeyi merak eder, ancak aklını kurcalayan sorulara açıklık kazandırmak yerine üstleri tarafından kendisine verilen talimatlara uymayı tercih eder. Trenlerin taşıdığı şeyden haberdar olma isteğini bir kenara bırakan J., yıllar sonra bu konuda sorgulandığında "Bilmiyordum. Ben sadece sorumluluklarımı yerine getirerek görevimi yaptım. Beni ahlaki başarısızlıkla suçlayamazsınız" diye kendini savunur. Peki J.'nin savunması yeterli midir? MacIntyre için cevap "hayır" dır. J. rolünden ötürü bazı hususları görmezden gelse bile bu durum yine de onun sorumluluğundadır. J. yapamadıklarını yapmaktan sorumludur. Dolaylı da olsa katliamcı Nazilere katılımından dolayı sorumludur. MacIntyre'ye göre bazı gerçeklerin farkında olmak için onları dikkate almamızı gerektiren bir role atıfta bulunmak dâhi o işten sorumlu olduğumuzu iddia etmektir. Ancak herhangi bir birey, J. gibi ahlaki fail olarak davranma olasılığını ciddi biçimde tehdit eden sosyal bir yapı türü içinde ise yine de suçlu mudur? MacIntyre için cevap "evet" tir. Her bir alan içinde bireyler rollerine dayatılan şartlara uymaktadırlar. İnsanlar sıkı bir ortamda bulunabilirler ancak pasif kurbanlar değillerdir. İnsanlar sosyal ve kültürel düzen içinde birbirlerine bağımlı varlıklar olup, belirli doktrinlere bağlı kalsalar bile bu durum eylemlerimizin

sorumluluğunu alamayacağımız anlamına gelmez. Nitekim normlar meşru değildir, insanlar pratik akıl yürütme kapasitesine sahip bireyler olarak söz konusu normları sorgulayabilir, eleştirebilir veyahut protesto edebilirler. J. bunu yapmadığı için suçludur. Sorması gereken soruyu gündeme getirmediği için suçludur. J.'nin rolünü üstlerinin istediği şekilde yerine getirmesi J.'yi gerçeği öğrenmekten alıkoysa dâhi MacIntrye'nin J.'yi suçlu bulması onun pratik akıl yürütme kapasitesine sahip olmasındandır. J. kendisine verilen sorumlulukları yerine getirmekle görevine sadık kaldığını düşünür ama akıl yürütme kapasitesine sahip biri olunca bu savunması başarısız olur.

Bahsi geçen hikâyede dikkat çeken husus, Yahudilerin taşınmasına aracılık eden trenlerin söz konusu eylem planında suçlu bulunmamasıdır. Çünkü MacIntyre'nin yaklaşımı açısından sorumluluk almayı sağlayan pratik akıl yürütme kapasitesine sahip olan teknoloji değil, ahlaki aktörler olan bireylerdir. Herhangi bir eylemde teknolojilerin nedensel olarak sorumlu tutulabileceklerine ama ahlaken sorumlu kılınamayacaklarına işaret eden bu hikâyeden sonra rezidansta bone takmama yüzünden çıkan kavgada ahlaki eylemden sorumlu olan kişinin rezidans yöneticisi Adnan olduğu söylenebilir. Her ne kadar Adnan'ın hakarete varan sözlerde bulunmasına neden olan tartışma "bone" yüzünden çıkmış olsa da kavganın bir parçası olan "bone" tıpkı trenler gibi suçlanmaz, ondan bir özür beklenmez. Nitekim değerlere sahip olan insandır; arzuları, duyguları ve empatiyi bir araya getirme kapasitesinden yoksun olan teknoloji, ahlaki durum açısından temel olarak tarafsızdır. Peki, bu durum teknolojilerin ahlaki değerlerimiz üzerinde hiçbir etkisinin bulunmadığı anlamına mı gelir?

Teknolojiler insanlarla aynı anlamda ahlaki değerlere sahip olmasalar bile ahlaki bir rol oynayabilirler. Bu konuda Waelbers (2011: 85-86) teknolojilerin ahlak değerlerinde değişime nasıl neden olabileceklerine ilişkin örnek olarak kamusal alanlara yerleştirilen kameraları gösterir. 1990'lı yılların başında Hollandalı şehir konseyleri tren istasyonlarında gözetim kameraları kurmaya karar verdiklerinde birçok kişi bu durumu

mahremiyetin ihlali olduğu gerekçesiyle protesto etmiştir. Günümüzde ise insanlar kamusal alanlarda kamera bulunmadığından şikâyet ederler ve güvenlik düşüncesi ile artık kameraları yadırgamamaya başlarlar. İnsanların güvenlik kameralarını daha çok değerlendirerek, gizliliklerini daha az değerlendirmeye almaları durumu rezidans içinde geçerlidir. Rezidansta güvenlik hissiyatları kadar mahremiyete önem veren insanların kameralar aracılığı ile bir nevi mahremiyet olgusu ortadan kalkar. Her katta yer alan kameralar sakinlerin evden çıkışını, bina içinde kimlerle konuştuklarını, evlerine kimin girip çıktığını an be an kaydeder. Bu örnekte karşıt iki değer arasındaki denge değişir: Gizlilik güvenlik lehine daha az önemli hale gelir ve teknolojiler bir değerin anlamını değiştirmekle kalmaz aynı zamanda gizlilik ve güvenlik değerlerinde değişiklikler meydana getirir. Öte yandan teknoloji amaçlandığı şekilde kullanılsa bile amaçlananın tam tersi sonuçlar ortaya çıkabilir. İnsanlar çoğu zaman teknoloji ile etkileşimlerinde teknolojinin farklı yönlerini bulur, ona anlam verir ve bu durum beklenmedik bir sosyal ortamı beraberinde getirebilir. Arabuluculuk doğrusal olmayan bir süreç olduğundan istenmeyen sonuçlar ortaya çıkar ve Andrew Feenberg'in (2005: 54) Edward Tenner'dan alıntıladığı gibi teknolojiler insan-teknoloji etkileşiminin aksine sonuçlanacağı anlamında "intikam" alabilir. Rezidansın her köşesinde yer alan kameralar güvenlik amacıyla tasarlanmıştır ve bina ile insan güvenliği arasında aracı rolündedir. Ancak kameraların birincil amacı güvenlik iken bu amacından çıkarak hizmet verenlerin müdür tarafından izlenmelerine yarayan araçlar haline gelmiştir. Müdür dışında işlerini yanlış yapan hizmet verenlerin de kendi aralarında elektronik kameralar ya da cep telefonları ile görüntü alması ve bunu daha sonra kişinin aleyhine kullanması teknolojinin "intikam etkisi" ne örnektir. Buradan iki anlam çıkar: İlki, insan-teknoloji etkileşimin olumlu ve olumsuz yanlarının olduğunu ve teknolojinin "umut verici" olduğu kadar beklenmedik sonuçlar doğurduğunu gösterir. İkincisi,

insana aracılık eden teknoloji iş arkadaşlıkları ve dostluğun anlamını; güvenlik lehine kullanılan kameralar ise gizlilik ve mahremiyet konusundaki anlayışı değiştirir.

Genele bakıldığında çeşitli sosyal ve teknolojik donatılara sahip rezidansta insanlara sunulan hizmetlerin niteliği ve insan-teknoloji arasındaki ilişkileri sorunsallaştıran bu tez çalışmasında, insanların teknolojilerle farklı ilişkiler geliştirdiği varsayılmıştır. Bu bağlamda insan-teknoloji ilişkisini en iyi şekilde yansıtabilmek adına teknolojiye atfedilen anlamlandırmalar tartışma konusu edilmiş ve bahsi geçen tartışmalar içinde teknoloji özerk olarak görülmüş, toplumsal yaşamı belirlediği düşünülmüş, salt araçsalcı bakış açısıyla değerlendirilmiş ya da insan iradesinin teknoloji ile olan ilişkilerinde ön plana çıktığı ileri sürülmüştür. Rezidans içinde teknolojik araçların nasıl kullanıldığı ya da ne işe yaradığını ortaya koymanın ötesinde teknolojilerin insan faaliyeti ile olan ilişkisinde "modern" rezidans hayatının dokusunu nasıl etkilediği gösterilmeye çalışılmıştır. Winner'ın belirttiği gibi (1986: 9) teknolojinin işlevsel anlayışı yanında ihtiyaç duyulan şey, "aracı" rolü üstlenen teknik araçların gündelik yaşam üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunun yorumlanmasıdır. Bir bakıma önemli olan teknolojinin gömülü olduğu sosyal yaşamdır. Bu nedenle rezidans içi teknolojiler "sosyal" alanın bileşimine girdiğinden teknolojinin uzam içindeki varlığı tıpkı Latour gibi (2005: 1) "sosyal" terimi kullanılarak gösterilmeye çalışılmıştır. Nitekim insanların seçim, eylem ve düşüncelerine aracılık eden ve aynı zamanda bireysel alışkanlıkları, zaman-mekân algısını, sosyal ilişkileri, değerleri ve normları yeniden yapılandıran teknolojinin bu yanı, teknolojinin varlığının salt "teknolojik araçlar" olarak nitelendirilemeyeceğine işaret eder. Bu bağlamda hem teknoloji kavramından anlaşılanlara göre hem de alan gözlemlerime dayanarak rezidans içinde çeşitli faaliyetlere eşlik ederek rezidans yaşamının bir parçası haline gelen teknolojinin ikamet edenler ve idare edenlerin gündelik pratikleri üzerinde (Bektaş, 2015: 273) "hem tahakküm kurduğu hem de alışkanlıkları ve yaşam biçimlerini

dönüştürücü bir etki" ye sahip olduğu söylenebilir. Rezidans içinde önemli rolleri üstlenen teknoloji, işlevselliği ile mekân içinde işlerin nasıl yürüdüğünü göstermenin yanı sıra gündelik yaşamın teknik araçlar tarafından nasıl dönüştüğünü de yansıtır. Örneğin, gündelik gereksinimlerin konut içinde hızlı ve kolay bir biçimde karşılanmasına etki ederek insanlar için yeni olanaklar yaratan teknoloji öte yandan insanların seçimlerini yönlendiren ve sonuçta bu seçimleri belirleyen birer "aracı" ya dönüşür. İlgisiz ve düzensiz faktörler teknolojik araçlar ile ortadan kaldırılır ve teknoloji rezidans içinde düzen inşa etmenin yollarından biri haline gelir. Rezidans içi hizmetlere, yönetimin işleyiş biçimine ve sakinlerin günlük aktivitelerine yön vererek toplumsal rolleri ve ilişkileri yeniden yapılandırır. Bu durum teknolojik özerkliğin bireysel özerkliğin önüne geçtiğini akıllara getirse de teknolojinin arıza vermesi teknolojiye atfedilen rasyonalizmi ortadan kaldırır ve hatta kimi zaman insan iradesi teknoloji ile ilişkilerde ön plana çıkar. Yalnız mekân içinde düzenin sağlanması adına aynı teknolojiye tekrar başvurulması teknolojiye duyulan güveni ve bağlılığı yansıtır. Bu çerçevede rezidans içinde arabulucu rolü üstlenen teknoloji ve insan ilişkilerinin karşıt yönde işlev görmesi ile yaşanan söz konusu "ikilem" (Latour, 2005: 24) insan ve teknoloji arasındaki ilişkinin istikrarlı ve sabit ilişkilerin bir bileşimi olarak anlaşılmaması gerektiğini aksine tekno-sosyal ağların kararsız ve değişebilen bir niteliğe sahip olduğunu gösterir.

Etnografik alan çalışması ve "katılımlı gözlem" tekniğine bağlı kalınarak gerçekleştirilen bu tez çalışması, bütüne bakıldığında teknoloji ve "modernlik" gibi süreçler bağlamında kent planları, imar politikaları, kentsel yaşamdaki kültürel çeşitliliğin artışı, sermayenin el değiştirmesi gibi çok bileşenli dönüşümler sonucu "rezidans" olarak adlandırılan "yeni" konut biçimlerinin ortaya çıkmasından hareket etmektedir. Alan çalışmalarımı yürütmüş olduğum rezidans barınma işlevinin yanı sıra alışveriş merkezi, sosyal tesisler, danışmanlık hizmeti, teknik ve temizlik servisi,

yönetim ve satış ofisleri gibi birden çok birime bünyesinde yer verir ve aynı zamanda rezidansta gelişmiş teknolojik araçlar ile "kontrollü" ve "güvenli" bir ortamın kullanıcıya sunulması söz konusudur. Karma işlevleri yerine getiren örgütsel yapısı, yönetim şekli ve insanlara sunulan hizmetlerin niteliği ile farklı bir "konut" konsepti ortaya koyan rezidans, ikamet edenler için "yeni" bir yaşam düzeni ve kent kullanım biçimini de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda teknolojik bir unsur olan rezidansın hem insan yaşamı ve insan ilişkileri üzerindeki dönüştürücü etkisini yakalamak hem de rezidans yaşamında sunulan hizmetlerin yeni anlam ve uygulamalarını incelemek tez çalışmasının amacını oluşturmaktadır. Aynı zamanda rezidansın ikamet edenler açısından komşuluk ilişkileri, gündelik hayat pratikleri, hizmet talepleri ve çevreyi kullanma biçimleri üzerinde meydana getirdiği dönüşümleri tartışma konusu olarak ele alan bu çalışma, rezidans yaşamının gündelik hayatta nasıl karşılık bulduğunu alan çalışmaları ve katılımcıların anlatıları üzerinden ortaya koyabilmeye yöneliktir.

Öte yandan teknik ekipler, güvenlikler, danışmanlar, temizlik elemanları, sosyal tesislerden sorumlu ekipmanlar, rezidansın idaresinden sorumlu yönetici ve sakinleri ile "rezidans", uzamda bir arada sürdürülen hayata işaret eder. Rezidans sakinleri ve hizmet verenlerin aynı mekân içinde bir arada yaşama alışkanlıkları, bilgi-haberleşme ağları, sakinlerin sosyal tesisler ve alışveriş merkezini kullanma pratikleri gibi unsurlar rezidansta gündelik hayatın vazgeçilmezleri arasındadır ve önemli işaretler olarak görülmelidir. Henry Lefebvre için (2016: 28-40) "gündelik yaşam" en basit haliyle insanın gün içinde yapıp ettiklerinin toplamı şeklinde tekrarlardan oluşsa bile söz konusu tekrarlar bir bakıma toplumun kendini ifade etme biçimidir. Nitekim bir toplumun üyesi olarak her birey, diğer bireylerle doğrudan ya da dolaylı olarak bir ilişki halindedir. Kişilerin kendilerini nereye ait hissettikleri bu ilişkiler ile ortaya çıkar ya da başka bir deyişle kişilerin kendilerini nasıl tanımladıkları bir arada yaşadıkları toplumun üyeleri ile olan karşılıklı ilişkiler aracılığıyla belirlenmektedir. Bu bağlamda tez

çalışması, katılımcıların kendi anlatıları üzerinden ve sosyal antropolojik bir bakış açışıyla şekillenen bir alan araştırması olması bakımından önemlidir.

Tez çalışması içinde yer alan bölümler ise şu şekilde sıralanmaktadır: Araştırmanın Birinci Bölümü, alana erişimin nasıl gerçekleştiği ve etnografik alan çalışmasında verilerin nasıl elde edildiğine dair yöntem ve alan deneyimlerinden bahsetmektedir. "Modernlik ve Teknoloji" başlıklı İkinci Bölüm, hem "modernlik" ve teknoloji bağlamında hem de sunduğu hizmetler noktasında rezidansı "geleneksel" konutlardan farklı kılan örüntülere ve rezidans yaşamının "geleneksel" yaşam tarzında meydana getirdiği dönüşümlere literatür çalışmaları yanında alan gözlemleri ve katılımcıların anlatıları üzerinden yer veren kuramsal ve kavramsal çerçeveden oluşmaktadır. Bu bölümde karma işlevleri yerine getirerek bir uygulanım gereği olan rezidansın aynı zamanda sembolik yanlarına da vurgu yapılmıştır. Alan Çalışması başlıklı Üçüncü Bölümde "rezidans" denilen uzamda hizmet verenlerin sakinleri ve konukları karşılama biçimleri, mekân içi davranışları, konuşma biçimleri, dayanışma biçimleri, görev tanımlarını hangi bağlamlarda ele alıp değerlendirdikleri, sakinler ve hizmet verenler arasındaki etkileşim, sakinlerin hizmet talepleri, hizmet verenlerin hizmetleri sağlama biçimleri ve teknoloji ile kurulan ilişkiler hem katılımcıların ifadeleri hem de alan gözlemleri üzerinden metne aktarılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YÖNTEM VE ALAN DENEYİMLERİ

Güvenlik unsurunun önemli görüldüğü rezidansa girebilmem için referans bulmam büyük bir öneme sahipti. Rezidansta danışman olarak çalışan ve aynı zamanda üniversiteden arkadaşım Melih, alana erişim konusunda bana yardımcı olacaktı. Alan çalışmalarıma başlayabilmem için ise ilk olarak rezidansın yönetiminden sorumlu müdür B.'nin onayını almam gerekiyordu.

Melih ile rezidansa ait alışveriş merkezinde buluştuk. Melih'in öncesinde benden ve yapacağım çalışmadan bahsettiği B.'nin görüşmek için bize verdiği randevu saatini bekliyorduk. Hem heyecanlıydım hem de nasıl bir mekânda, kimlerle ve ne tür ilişkiler içinde olacağımı az çok bilmek istiyordum. Melih, bu binada yaşayan insanlar için "kalite" nin önemli olduğundan ve onların danışmanlığını yapıyorsan belirli bir seviyede olman gerektiğinden bahsetti. Seçtikleri kişide aranılan özellikler yabancı dil bilmek, diksiyonun düzgün olması, eğitimli ve hatta belki de onların kültür seviyesinde olmaktı. Rezidans sakinlerinin "benim oturduğum yerde hizmet verenler daha kaliteli, bak master bile yapıyor" düşüncesinde olduklarını belirten Melih'e göre her isteyen kişi burada çalışamazdı. Kazuo Ishiguro'nun Günden Kalanlar (2017) isimli romanını okumuştum. Romanın karakterlerinden Stevens'ın hikâyesi Melih'in bahsettiği konuya işaret ediyordu. Darlington Malikanesi'nde baş uşaklık yapan Stevens'a göre çalışanlarda bu niteliğin aranmasının nedeni, hizmet verenlerin eğitimleri ile aslında "soylu" ailelerin konuklarına bir nevi "gösteriş yapmak" istemeleriydi. Nitekim o da - güzel bir aksan ile dil hâkimiyetine sahip olmanın çalışanlarda aranılan özelliklerden biri olmasından dolayı- boş vakitlerinde kelime dağarcığını geliştirmek için kitap okuyarak kendini bu konuda yetkinleştirmek isteyen karakterlerden biri idi. Rezidans

sakinleri kendilerine hizmet edecek kişilerin "sıradan" olmasını istemiyorlardı, aksine hizmet edenler kendilerine "yakışan" nitelikte olmalıydı. Kendilerine hizmet verenlerin eğitim seviyelerinin yüksek olması kat sakinleri için içsel bir tatmin sağlamakta, hizmet dışında onların eğitimleri de satın alınmaktaydı.

Melih'le kafede sohbetimize devam ederken yanımıza Burak geldi. Yedi ay boyunca rezidansta danışmanlık yapan Burak'ın iki gün önce işine son verilmişti. "Yeni hayatıma adapte olmaya çalışıyorum" sözleriyle masaya oturdu ve soluk dâhi almadan "Şimdi, B. insan mı değil mi onu tartışacağız" diye devam etti. Çalıştığı yerden ve rezidanstan nefret ediyordu. Burak, rezidansın eski müdürü S. sayesinde burada çalışmaya başlamıştı. Ancak S.'nin rezidanstan ayrılıp yerini yeni müdür B.'ye bırakmasıyla Burak için her şey kötüye gitmişti. Burak, iki müdürü karşılaştırıp, eski müdürüne olan hayranlığını her seferinde dile getiriyordu. S.'yi "kaliteli" görüp, bu konuda onu kendisine benzettiği için sevdiğini ama buna tezat olarak B.'nin "şizofren" olduğunu ve özellikle sevgilileriyle olan ilişkilerinden bunu zamanla anlayacağımı söyledi. Burak burada bir anlamda baş uşak Stevens'ın yaşadığı sıkıntıyı deneyimlemekteydi. Tıpkı Stevens da olduğu gibi Burak için de bir işverene hem eleştirel bir tutum takınıp hem de ona iyi bir hizmet vermek mümkün değildi. İşverene olan sadakat, Stevens'ın işvereni Lord Darlington'a olan bağlılığında olduğu gibi ancak kendini ona yakın hissettiğinde, onu saygın bir kişi olarak gördüğünde gerçekleşebilen bir durumdu.

Burak'tan ayrılıp alışveriş merkezi içinde başka bir kafede bizi beklediğini söyleyen B.'nin yanına gitme vakti gelmişti. Çocuk gibi muhabbetlere girdiği söylenen, beraber olduğu kadınların çamaşırlarını saklayıp sonrasında koku yaptığı için misket biriktirmeye başladığı iddia edilen, Burak'ın tabiriyle "bol paça B." yi bir hayli merak ediyordum. Top sakallı, saçlarını ıslak bir şekilde arkaya doğru taramış, hafif göbekli, beyaz gömleği ve içinden giymiş olduğu sıfır yaka tişörtü ile kendini inanılmaz "havalı"

hisseden bu kişi; önünde birası, elinde telefonu ile sinirli bir şekilde telefon görüşmesi yapıyordu. B.'nin konuşması bitecek gibi görünmediğinden, onun teklif etmesini beklemeden Melih'le masaya geçip oturduk. Telefonunu kapattıktan sonra benden ve rezidansta çalışma yapacağımdan haberi olan B. sinirli bir anına denk geldiğimi ve iyi bir karşılaşma olmadığını belirtti. Melih, yapacağım çalışmadan bahsedecekti ki B. yine sinirli bir ifade ile Melih'in konuşmasını kesti ve bana dönüp "Lütfen bir cümle ile ne yapacağınızı söyler misiniz?" dedi. Bende tavrından dolayı biraz çekinerek "Katılımlı gözlem" dedim. "Hıh işte bu, bir şeyi neden bu kadar uzatıyorsun" diye tekrar Melih'e yöneldi. Anlamı konusunda bir fikri olup olmadığını bilemesem de cevabın kısa olması B.'nin hoşuna gitmişti. Melih'in öncesinde bana bahsettiği gibi bu insanlar haklarında "bilimsel" bir çalışma yapılmasından haz alıyorlardı ve buradaki en etkili kelime "gözlem" olmuştu. Bir bakıma bu diyalog gözlemci ile katılımcılar arasında örtülü ya da açık olarak her zaman "iktidar" mücadelesini yaşayacağımın ilk alameti gibiydi ve üç şeye işaret ediyordu. İlki, B. rezidansın idarecisi olarak gözü sürekli çalışanlar üzerindedir. Bu nedenle "gözlem" kelimesi ile kendi işi arasında bir benzerlik kurmuş olabilir. İkincisi, araştırmalarda insanlar, kendileri hakkında araştırma yapılmasından hoşnut olurlar. "Araştırılma yapılmasına değer kişileriz", "Bizler önemliyiz" gibi düşünmüş olabilirler. Bu nedenle "izlenme" ve başkalarının gözünden görülme durumu onlar için "tehdit" olmaktan ziyade cezp edici bir hâle bürünmüş olabilir. Üçüncüsü, hangisi doğru olursa olsun fark etmez bu sohbet tam da alanda katılımcı ile gözlemcinin durdukları zeminlerin ne kadar "oynak" olduğunu gösterir.

B., "Ne zaman başlayacaksınız?" diye sorduğunda bir an düşünmeden şu an bile gözlemde olduğumu söyledim. Alan deneyimi konusunda tecrübesizliğimi ortaya koymuştum. Her ne kadar "Aa bu hiç hoş olmadı… Bu saatte bira içen bir müdür yazmayacaksınız değil mi?" diyen B., telefonu elime aldığım zamanlar benden şüphelenip, "Beni yazmıyorsun, değil mi?" diye sormuş olsa da istediğim zaman

çalışmaya başlayabileceğimi söylemesiyle beni rahatlatmıştı. Yaklaşık iki saat süren görüşme sonrasında "hayallerin", "prestijin" ve "yaşam standardının yükseldiği" iddialarıyla temsil edilen, yüksek korumalı bu "dev" binaya giriş hakkı kazanmış, istediğim zaman gelip mekân içindeki insanların hayatlarına ortak olma konusundaki onayı almıştım.

Alan çalışmalarım ilk olarak kişileri tanımak ve kendimi onlara tanıtmak şeklinde başladı. İlk zamanlar kimseye soru sormadım, daha doğrusu ne soracağım hakkında bir fikrim yoktu. Daha çok rezidansın katlarını, sosyal tesislerini geziyordum. Hiçbir ayrıntıyı atlamamak düşüncesi hâkimdi kafamda. Hamamlar, saunalar, havuz ve hatta bilardo masasının bile fotoğrafını çekiyordum. Gün içinde danışmanlar ve güvenliklerin yanından ayrılıp yönetim ofisine çıkıyor, rezidans yönetiminden sorumlu müdür, muhasebe ve halkla ilişkiler bölümündeki kişilerle konuşuyordum. Kimi zaman da teknik ekibin gününü geçirdiği depoya gidip teknik servis şefi Osman ve diğerleri ile sohbet ediyordum. Çay demleniyor, sigaralar yakılıyordu ve anlatılanları çalışmam için gerekli olabilir düşüncesiyle can kulağıyla dinliyordum. Melih hepsine benim burada çalışma yapacağımdan bahsetmişti. Yalnız bu konuyla ilgili bana hiç soru sorulmuyordu. Yapacağım çalışmadan çok özel hayatım konusunda meraklı çıkmışlardı. "Ne yapıyorum, nerede okuyorum, yaptığım işten ne kadar para kazanıyorum, sevgilim var mı, ne zaman evlenmeyi düşünüyorum" gibi soruların ardı arkası kesilmiyordu. Sorulan her soruya tereddüt etmeden yanıt verdim. Bu tür sohbetler aramızdaki resmiyeti ortadan kaldırmakla beraber güvenlerini kazanmak konusunda işe de yaramıştı.

Sakinlerle, danışmanlarla ve güvenliklerle iç içe olduğum tek yer rezidansın giriş katıydı. Bu yüzden ekseriyetle burada gözlem yapmayı tercih ettim. Güvenlik ve danışmanların ortak kullandıkları deskte bir süre sonra oturmam için bana da sandalye getirtilmişti. İlk zamanlar oturmak için onların teklifini beklerken, sonrasında çantamı

bırakıp hemen deskteki yerimi almaya başladım. Sakinler giriş çıkışlarda bana bakıyor, ama çoğunluğu "sen kimsin?" diye sormuyordu. Soranlara ise yüksek lisans öğrencisi olduğumu ve tezim için rezidansla ilgili bir araştırma yaptığımı söylüyordum. Bu durum sakinlerce anlaşılmaz bulunmuyordu. Bazıları için aralarına katılıp, gözlem yapacak olmam bir merak konusu olurken bazıları da "hıı güzel" deyip geçiyordu. Melih, sakinlerden kimliğimi, yaptığım araştırmayı saklamama gerek olmadığını söylemişti. Aksine bu durum hoşlarına gidiyor, "modern bir bilim" tarafından gözlemlenmekten haz duyuyorlardı. Kendilerini "seçkin" insanlar olarak gören rezidans sakinleri başkaları tarafından merak edilmekten hoşnuttular. Şimdi dışarıdan gelen bir kişi buradaki hayatı ve kişileri gözlemleyip, onları yazacaktı. Böylece başkasının gözünden "görünür" olacaklar ve "saygın" hayatları herkes tarafından fark edilecekti. Rezidans sakinlerinden kimi araştırmaya katılmak için gönüllü oluyordu, ancak sakinlerle hizmet verenlerde olduğu gibi akışına bırakılmış sohbetler edemiyordum zira "zaman sorunu" yaşıyorduk. Görüşmeler ayaküstü "mülakat" tarzında geçiyordu. Önceden hazırlamış olduğum soruları arka arkaya soruyordum, "vaktim az" diyenlerden tek cümlelik cevaplar alıyordum. Kimi sakin bana zaman ayıracağını söylüyor ama o kişiye bir daha denk gelemiyordum. Bu nedenle sakinlerle beni tatmin edecek düzeyde görüşme yapma fırsatım hiç olmadı.

Alanda beni merakla izleyenler güvenliklerdi. Kimi benimle konuşmaktan kaçınıyor, kimi "Buda heykeli" gibi duruyor, yüzüme dâhi bakmıyordu, varlığımdan tedirgin olanlar da vardı. Gözü çalışanlar üzerinde olan müdür B. tarafından aralarında bulundurulduğum zannediliyordu. Melih ile arkadaş olmam da sıkıntıydı. Düşüncelerinde duyduklarımı ve gördüklerimi gün sonunda ya Melih'e ya da B.'ye anlatıyordum. Bu algıyı yok etmek için resepsiyon katında olduğum vakitler B. ve Melih'in olduğu yönetim ofisi katına hiç çıkmadım. Zamanla B. ve Melih'ten farklı tepkiler almadıklarını fark eden güvenlikler haklarında bir şey bahsetmediğimden emin

olmuşlardı. Artık ben onlardan kaçarak yönetim ofisine çıkmıyordum, onlar da not defterime sürekli "ne yazdın?" diye sormuyorlardı. Kameralar vasıtasıyla B. tarafından izlenen hizmet verenlerin yaşadığı tedirginliği zamanla daha iyi anladım. Nitekim hizmet verenler hakkında her şeyi bilmek isteyen B.'nin kadrajına ben de girmiştim. "Şu an bir hayvanla oturuyorum diye yazmış olabileceğini düşünüyorum" diyen B., kamera kayıtları yerine beni Facebook'tan takip etmek istiyordu. Kullanmadığımı belirtsem de arama motorundan beni bulmaya çalışıyordu. Sırf bu yüzden hesabımı dondurmuştum. Yanındayken not almayı geçtim elime telefonumu almaya bile çekiniyordum. Ama etnografide not almak sadece kâğıda yazmakla sınırlı bir süreç değildi. Belli detay ve izlenimleri yazım aşamasında bana hatırlatmaya yarayan "mental not" (Emerson, Fretz, Shaw, 2001: 356) denilen akıl notları tutuyordum. Neyse ki B.'nin "akıl okuma" gibi bir yeteneği yoktu.

Alanda kimi anlatılarıyla beni yanlış yönlendirirken kimi de dikkat çekmek için anlatısını abarttı. Hizmet verenlerin "fukaralık edebiyatı yapmakla iş yürür sanıyor" dedikleri sosyal tesislerin bakım ve temizliğinden sorumlu Mustafa bunlardan biriydi. Fırsatını buldukça resepsiyon katına gelip benim güvenlik ve danışmanlarla konuşmamı "sen onları değil beni yaz" diye engelliyordu. Saatlerce Mustafa'nın zamanında mendil sattığını, kardeşinin kolunu bilerek kırıp dilencilik yaptırdığını, rezidansın yanındaki mezarlıkta başı bir yerde kolu başka bir yerde çıkan cinayetleri, kesilen biçilen insanların hikâyelerini dinliyordum. Gerçek adım Mustafa değil Ahmet, Ahmet değil aslında Mehmet diye günlük farklı karakterlere bürünüp karşıma çıkan Mustafa açıkçası beni bir hayli zorluyordu. Kırmamak adına dinliyordum ama yazmadığımı fark eden Mustafa "bu söylediklerimin önemi yok mu neden yazmıyorsun" diye baskı yapıyordu. Kimi de yaptığı işi bilmem kaçıncı sayılı kanunun bilmem ne maddesine göre görev tanımlarında bulunarak anlatıyordu. Hem "üstten" konuşmaya çalışıyor, hem de "ne iş yaptığımı biliyorum" demek istiyor, işindeki yetkinliğini bana göstermeye çalışıyordu.

Sakinler hakkında her türlü konuyu anlatıp arkasından "anlattıklarımı gidip müdüre söylersen seni üniversitende bulurum" diye tehdit edenler de oldu. Ama bazısı özellikle danışmanlardan Kutlu "hadi terapiye başlayalım" diye bir an önce içindekileri dökmek istiyordu. Bende kendine bir "sırdaş" bulmuş gibi anlattıkça anlatıyor ve "aklıma gelmeyen daha çok şey var, ben akşam mesaj olarak sana gönderirim" diyordu.

Alanda kadın olmanın sıkıntısını bir yandan yaşarken bir yandan da yaşamadım. Kadın-erkek ayrımı yapmadan katılımcılarla görüşme yapmak istesem de özellikle temizlik ekibinden kadınlar benimle konuşmaya pek yanaşmadı, erkekler bu konuda daha rahattı. Yalnız erkeklerden bilgi alacağım derken farklı düşüncelere sahip olanlar konusunda "gözü açık" olamadım. "Gel sana otoparkı göstereyim" deyip, kimsenin olmadığı otoparkta "şimdi çatışma çıksa da ben de seni korusam" diyenler olduğu kadar, öğlen saatlerinde beraber yemek yediğim kişiler arasından -yan masalardan bir kadın güldüğünde- "bu da kesin Yozgatlı senin gibi çok güzel gülüyor" diyenler de oldu. Bütün bunlar tecrübesizliğin yanında çalışma için onlara muhtaçmışım gibi bir algıya kapıldığımdan kaynaklanmıştı. Bu durumu fark eden Melih benden için çoğu kişiye "sevgilim" demeye başladı ve bu tür olaylar bir daha yaşanmadı.

Rezidansta yönetimin başka şirketlere devredilmesiyle personelin de yerlerini başkalarına bırakması alanda beni zorlayan hususlar arasındaydı. Nitekim yüzlerin değişmesi ile ben de her şeye yeniden başlamak zorunda kaldım. Yeni işe başlayanların rezidans, sakinler ve diğer hizmet verenler hakkında biriktirmiş oldukları hikâyeler olmadığından iki üç cümleden öteye geçemiyordu anlatıları. İnformantlarla yapılan konuşmalar sakinlerin görünmeleri ile sık sık bölünüyordu. Bölünen konuya tekrar geri dönülmüyor ya da katılımcılar tarafından unutuluyordu. Öte yandan güvenliklerle konuşurken danışmanlar kulak misafiri oluyor, danışmanlarla konuştuğumda güvenliklerin kulağı bizde oluyordu. Bu durum katılımcıların çoğu sefer kendilerini rahat ifade edememelerine neden oldu. Anlatılarının özellikle sakinlerin kulağına

gideceği konusunda tedirgin olanlar başkaları duymasın diye kısık sesle konuşmayı tercih etti. Anlamak için kendimi zorlasam da bu durum anlatılanların çoğunu kaçırmama neden oldu. Bu nedenle alanda birkaç kez katılımcıların izinlerini almak suretiyle kayıt cihazı kullanmak istedim. Bazıları tedirgin olup kabul etmedi, kabul edenler de "sesim güzel çıkıyor mu acaba?" gibi konulara takılıp doğallıktan çıkmaya başladı. Bunun üzerine yazmanın en doğrusu olduğuna karar verdim.

İlk zamanlar alan notlarım "gereksiz" şeylerle doluydu. Her kim ağzını açsa elim kaleme gidiyordu. Beni sürekli defter ve kalemle görmeye alışan rezidans sakinlerinin çocukları "abla sen yazmayı çok mu seviyorsun?" diye soruyorlar, hatta kendi aralarında bu durumla eğleniyorlardı bile. Belki de "manyak bu" diyorlardı bilemiyorum. Gözlemler ve sohbetler sonucu çalışma ile ilgili kategoriler kafamda şekillenmeye başlayınca bu huyumu bıraktım. Artık çalışmanın içeriğine uygun notlar tutmaya başlamıştım. Not tutmak beni yormuyordu, aksine alan çalışması boyunca çok eğlendim. Melih sayesinde çoğu kişiyle iletişime geçme konusunda sıkıntı yaşamadım. Ara vermek durumunda kaldığım zamanlar "Neredesin sen ya bizi unuttun diyenlerle" karşılaştım. Gece geç saatlere kaldığımda dolmuşa kadar bana eşlik edenler de oldu. Beni zorlayan alan değil alanın dışı oldu. Etnografik çalışma gözlem yapmak, sohbet etmek ve not tutmakla sınırlı bir süreç değildi. Notlarımı kategorilendirip yazamadığım ve bu yüzden çalışmayı yürütemeyeceğim korkusuna kapılıp huzursuzluk yaşadığım zamanlar çok oldu.

Gün geldi sabah erken gidip akşam on bir gibi rezidanstan çıktım. Her günün dolu dolu geçtiği anlamına gelmiyordu bu. Özellikle alan çalışmasının sonlarına doğru alanda hiçbir şey yazamamaya başladım. Bir süre sonra gözlemlerim ve aldığım notlar birbirinin benzeri ve tekrarı olmaya başladı. Alan çalışmasının kâfi olduğunun işareti olarak algıladığım bu durumdan sonra alan çalışmasını sonlandırmaya karar verdim.

Ankara ilinde yer alan ve sadece konut olarak kullanılan rezidansta gerçekleştirilen bu çalışma alan deneyimlerimden de anlaşılacağı üzere Sosyal Antropolojinin gerektirdiği nitel araştırma yöntemlerinden etnografik alan araştırmasına bağlı kalınarak gerçekleştirilmiştir. Alanda uzun süre bulunarak çalışılan topluluğun üyeleri ile "tepeden" araştırma yapmak yerine yüz yüze ilişkiler kurmayı gerektiren ve buna imkân veren "katılımlı gözlem" hem kendi yaptığım araştırmanın içinde yer almama hem de anlatıların "gerçek" ile ne kadar örtüşüp örtüşmediğinin sağlamasını yapmama fırsat tanımıştır. 2017-2018 yılları arasında kesintili olarak yürütmüş olduğum bu araştırmada katılımcılardan ilk olarak beklediğim şey, günlerini nasıl geçiriyorlarsa, gün içinde yapmaları gereken ne varsa bunları aksatmadan yapmaya devam etmeleri, bu sırada benim de onlarla birlikte olmama ve neler yaptıklarını gözlemlememe izin vermeleri olmuştur. Gözlem yapmanın yeterli olmadığı durumlarda katılımcılara araştırmanın amacına uygun ve gündelik hayatın doğal akışını bozmayacak şekilde duruma göre oluşan açık uçlu sorular sorulmuştur. Katılımcıların anlatıları araştırmacının kendisinden çok araştırılan kişi ya da grupların kendi sesleri ile metne yansıtılmaya çalışılmıştır. Alan çalışmalarının gerçekleştirildiği rezidansın ismi ve alanda görüşülen katılımcıların isimleri araştırma etiği gereğince kullanılmamıştır. Kullanılan isimler ise değiştirilmiştir. Rezidans içinde çektiğim fotoğraflara yine etik kurallar gereğince yer verilmemiştir. Tek bir mekânda araştırma yapılmasının sebebi ise güvenlik unsurunun önemli görüldüğü rezidanslara erişim güçlüğünden kaynaklanmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda toplanan "hikâyeler" nitel analiz yöntemleri ile toplumsal, kültürel, iktisadi, siyasi, dini ve toplumsal cinsiyet gibi çeşitli bağlamlarda değerlendirilmiş, anlatılar arasındaki ilişkiler yakalanıp kodlamalar yapılmıştır. Bu kodlamalar kategorilere ve gerektirdiği ölçüde alt kategorilere ayrılmış, sonrasında tezin içeriği ve amacına yönelik seçici kodlama ile bütün kategoriler bütünleştirilerek değerlendirilip analiz edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MODERNLİK VE TEKNOLOJİ

2. 1. Şehrin "İçinde" Ama Şehrin "Dışında"

"…Kurtcalı apartmanının birinci katındaki nine, gene pencerenin önüne oturmuştur, gelip geçenlere bakar tevekkülle. Kendilerini pencerenin önünde görünce mutlaka gülümseyecektir. Mehlika'ya el edecektir… Bir yerlerde bir yüznumaranın su zinciri çekilir, gümbür gümbür boşalır duvarların görünmez damarları. Radyatörler, kalorifer boruları çıtır çıtır genleşir. Kapılar açılır kapanır ve duvarlar belli belirsiz titreyiverir, insan onu bile duyar. Uzaktan uzaktan telefonlar çalar… Saat ona doğru, on beş on altı yaşlarında var yok çelimsiz bir çocuk, eski bir bebek arabasından bozma tablasını ittirerek "Kasteeee" diye bağıra bağıra yolun sonuna kadar gider döner… Gazeteleri büyük bir iş görmenin keyfiyle yerleştirir, yukarıdan sarkıtılmış sepetlerin içine…" (Ceyhun, 1978: 258-260).

Demirtaş Ceyhun'un Yağmur Sıcağı adlı romanın karakterlerinden Güher'in dairesinin penceresinden gördüğü mahallenin yansımalarıydı bunlar. Güher için çöpçüler, evlere temizliğe giden kadınlar, sokaklarda oynayan çocuklar, fabrikalardan dönen işçi kızlar şehre hareket katan ve sokağa "kişilik" kazandıranlardı. Güher'in yoğun, kalabalık, gürültülü ve telaşlı mahallesi alan çalışmalarımı gerçekleştirdiğim rezidansta yerini dinginlik ve sessizliğe bırakmıştı. Rezidansın on ikinci katının balkonundan görünenler büyükelçilik binaları, satış ofis binaları, konut olarak kullanılan rezidanslar ve uzakta beliren yedi sekiz katlı apartmanlardı. Rezidansın bulunduğu lokasyon Güher'in mahallesinden daha "görkemli" ydi belki ama "kişiliksiz" di. Sokaklar, insandan çok cadde boyunca park edilmiş sayısız "lüks" otomobile ayrılmıştı.

Mahallenin "sessiz" havasını bozan yine arada bir çalan korna sesleriydi. Şehir merkezinde caddelerde, mahalle çarşılarında, dükkânlarda, parklarda zaman geçiren insan kalabalığı rezidansın bulunduğu yerleşim yerinde dışarıda değil kapalı mekânlar ardındaydı. Nitekim mahalle sakinleri, şehrin farklı noktalarında gerçekleştirilen eylemlerin tamamını bünyesinde barındıran rezidansta ya da alışveriş merkezinde zaman geçirmeyi tercih ediyorlardı. Bu nedenle mahallede en sık karşılaşılan kişiler; alışveriş yapmaya gelenlere ya da dairesine dönen sakinlere araçlarını park etmeleri konusunda yardımcı olan valeler, köşe başlarında sokağın emniyetinden sorumlu güvenlikler, ellerinde "kirli" kıyafetlerini içine koyduğu poşetle evlerine dönmek için dolmuş bekleyen temizlikçi kadınlardı. Güher'in mahallesindeki farklı gelir grubundan insanların "aynı uzamda bir araya gelebilmesine izin veren dokusu" (Bektaş, 2015: 283), rezidans yerleşiminde yerini etrafta görünen yüksek binalar ve "lüks" otomobiller ile benzer gelir düzeyine sahip insanlara bırakmıştı ve dışarıdaki insanlara "kalıcı" değil, "geçici" bir ortam sunuyordu.

Rezidans şehrin devamıydı ama sonundaydı. Uzam olarak şehre uzaktı ama şehrin içindeydi de. Şehrin ortak kullandığı noktalardan uzaktı ama her türlü hizmetin "kapalı bir kutu" içinde yer alması ile adeta kendi başına bir şehir gibiydi. Ulaşım kolaylığı ile şehir ve rezidansın bulunduğu lokasyon arasındaki "sınır" ihlâl edilebilmekte ve buradaki kafe ve alışveriş merkezlerini dışarıdan gelen ziyaretçilere açık bir hâle getirmekteydi. Ancak "seçkin" kafeler ve "trend" markalarla bütünleşen rezidansa ait alışveriş merkezi her zaman için oturmak, alışveriş yapmak ve insanın kendini buraya ait görmesi için fazlaca "zengin" bir yerdi. Bir de üstüne kişinin özel aracı yoksa dolmuşla kırk dakika süren yolculuğa katlanmak zorundaydı. Meraklarına yenik düşen insanlar bir iki sefer buraya gelseler dâhi sadece bir günlük "lord" olabilirler, bunun devamını getiremezlerdi. Bu bağlamda mahalle sınırları hem yerel örüntüye uymayan insanları mülk fiyatları ile "dışarıda bırakma" (Thorns, 2004:113)

uygulamasıyla çizilmişti hem de her insanın burada vakit geçirebilmesinin önüne ücretlerle sınır çekilmişti.

Mahalle sınırları, sakinlerin kendilerini emniyette ve güvende hissetmeleri için güvenlikler ve kameralar tarafından kontrol ediliyordu. Rezidans içinde yaşanan kavgalarda veya bir "yabancı" nın danışmana uğramadan gece yarısı herhangi bir sakinin kapısını çalmasında sakinlerin "hırlı mı, hırsız mı" tabirini kullanmaları kendilerine ve mülke yönelik suç ve şiddete duydukları "korku" ya sahip olduklarını gösteriyordu. Nitekim "yaşamları arasında siyah ve beyaz kadar fark olan" rezidansın yüz metre ilerisindeki gecekondular, kişisel güvenliğe karşı tedbir olarak güvenlik unsurlarının daha çok kullanımına yol açıyordu. Rezidans yerleşim alanı bu yanıyla (Caldeira, 1996; 304-307) sanayileşme ve işgücü talebindeki değişimler ile şehrin parçalara ayrıldığı Sao Paulo kenti gibiydi. Yoksul ve zenginin uzun yıllar bir arada yaşamasının sonucu olarak Brezilya'nın zengin halkının yoksullara karşı duyduğu endişe doğrultusunda yaşadıkları binaları hem yüksek duvarlar ve çitlerle çevirerek hem de güvenlik görevlileri ve gözetleme teknolojileri ile donatarak "izole" yaşam alanlarını kurmaları gibi rezidans yerleşim alanının sınırları da güvenlikler ve kameralar ile korunuyordu. "Buradakiler suç işlese bakmazlar, onlara karşı bir saldırı olur mu diye bekliyorlar" diyen Kutlu için güvenlik hakkı bile zenginler tarafından satın alınmıştı. Gecekonduların varlığı hem "korku" düzeyinin artmasına neden oluyor hem de diğerlerini "potansiyel suçlu" haline getiriyordu. Bu bağlamda şehir içindeki "ayrım" (Atkinson ve Flint, 2004: 877-880) sadece rezidans yerleşim alanı ile sınırlı kalmıyor aynı zamanda diğer insanlarla aralarına set çeken emniyet ve güvenlik ihtiyacı ile de kendini gösteriyordu.

Rezidansın "duvarları" binanın etrafını çevreleyen dubalardı. Dubalar hem konut sakinlerine ait alanın sınırlarını çiziyor hem de gizliliği temin ediyordu. Günün birinde rezidansın önünde meydana gelen kaza, rezidansın dışarıdaki "gözü" tarafından

kaydedilmişti. Kazayı yapan kişiler arasında "sen hatalısın, hayır sen hatalısın" tartışması sona erecek gibi görünmüyordu. Anlık görüntü alan "CCTB" denilen kameraları fark eden kişiler, kamera kayıtlarına bakmanın en doğru iş olacağına karar verdiler. Kimin hatalı olduğu "gerçeğini" kayıtlar gösterecekti. Teknolojiye duyulan "güven" ile bir umutla içeri giren iki kişi, güvenlik amirinden kayıtları istedi ancak görüntülerin kanunen "dışarı" verilmesi yasaktı. Söz konusu görüntüye sahip olabilmek için "yabancıların" savcılıktan izin kâğıdı ile gelmeleri gerekiyordu. Rezidansın sınırları dışında gerçekleşen kaza, dışarıdaki "gözcüler" olan kameralar tarafından kayıt altına alınsa bile rezidansı ilgilendirmiyordu. Teknolojik açıdan (Atkinson ve Flint, 2004: 880) güvenlik sistemleri olası suçlardan korunma aracı olarak kullanılmasının dışında sakinlerin gizliliğini korumak için de tercih ediliyordu. Nitekim rezidans sakinleri için güvenlik kadar "mahremiyet" isteği de ön plandaydı. Öte yandan dubalar rezidans içi hizmet verenler için de bir sınırdı. Güvenlikler dubalar dışında yaşanan kavgalara, kazalara müdahale edemiyorlardı ve hizmet verenlere rezidansın önünde sigara içmek yasak olduğundan isteyenler sınırı geçip boş bir alana gitmek zorunda kalıyorlardı. Dubaları geçen hizmet verenlerin sınırı aşmakla hiçbir vasfı kalmıyor, rezidans yönetiminin kendilerine müdahale etme yetkisini ortadan kaldırıyordu. Bu bağlamda dubalarla çevrili bir alan "duvarın" içindekileri ve "duvarın" dışında kalanları birbirinden ayırıyordu.

Söz konusu "duvarlar" sadece fiziksel değil aynı zamanda semboliktir de. David C. Thorns Kentlerin Dönüşümü (2004: 157) isimli kitabında Peter Marcuse'un "kapsanma ve dışlanma" metaforlarını kullanarak şehrin farklı alanlarını birbirinden ayıran "duvarlar" ından bahseder. Marcuse (2003: 698-700) duvarları, "güçlü" ile "güçsüz" arasındaki farkları gösteren sembolik unsurlar olarak görür ve söz konusu duvarların toplumda giderek artan eşitsizlik ve bölünme hissini örtük bir şekilde de olsa ima ettiğini savunur. "Duvar" olgusuna değinen tek isim de Marcuse değildir. Franz

Kafka Çin Seddi'nin İnşası (2015:7-24) isimli kitabında "duvar" hakkında bir hikâye anlatır. "Şüphe" üzerine inşa edilen duvar, güneyliler tarafından kuzeydeki "barbar" kavimlerine karşı korunmak amacıyla yapılır. Duvar, güney ve kuzeydeki halkları birbirinden ayıran bir savunma aracı olacaktır. Çin Seddi inşası için örülen duvar güney halklarına güvenlik sunarken, kuzey halklarını güneylilerin korunması gereken "diğerleri" haline getirir. Kafka'nın hikâyesinde bahsettiği hem bölge olarak hem de güneyli ve kuzeyli olarak insanları birbirinden ayıran yatay "duvar" alan çalışmalarımı gerçekleştirdiğim yerleşim yerinde dikey formda yansımasını bulur. Söz konusu "duvar" rezidansın kendisidir. Çevresindeki binalara nazaran yüksek yapısı, "kente hâkim fiziksel boyutu ve göğe yükselen mimari yapısı" (Erdinç ve Öymen Gür, 2017: 85-86) ile sembolik olarak çevresinden ayrılır. Rezidans (Kılıçer Yarangümeli, 2006: 8) dışarıya karşı " çağdaş bir kale" işlevi görerek şehrin siluetinde "güçlü" bir simge haline gelir ve Marcuse (Thorns, 2004: 158) bu tip duvarlara "siper" adını verir. Marcuse için "kule" tipi duvarlar "şehrin sokaklarını gölgeler, "kamu alanları" na tecavüz eder ve şehir görüntüsünde hâkimiyetini ilan eder". Bu bağlamda mahalle sınırları hem fiziksel hem de sembolik olarak belirlenir ve rezidans, mimari yapısı yanında sunduğu hizmetler bağlamında fiziksel ve sosyal olarak "dışarıdakiler" den ayrıldığını gösterir.

2. 2. "Konut" Kavramının Dönüşümü

Geoff Craighead (2009: 13-14) "modern" dünyada nüfus yoğunluğundaki artışa paralel olarak küçük bir alanda çok sayıda insanın yaşamasını sağlayacak şekilde yatay değil dikey formda tasavvur edilen konutların "barınma" olgusuna atıfta bulunur. Ancak rezidansın çeşitli fonksiyonları bünyesinde barındırması "konut" kavramına olan yaklaşımın değiştiğini gösterir.

"Sunulan hizmetler, rezidansı bir evden daha fazlasına götürür. Sağladığı avantajlar bu yapıyı apartmanlardan ayırır ve rezidansa kesinlikle bir apartman gözüyle bakılamaz."

Danışmanlardan Altay'ın ifadesi Fransızca "résidence" kelimesinden gelen ve etimoloji sözlüklerinde "her tür konut, ikamet, ikamet yeri" (Nişanyan, 2007: 405) olarak tanımlanan "rezidans" kelimesi ile örtüşmüyor ve sözlük anlamının ötesinde bir anlam ifade ediyordu. Nitekim "bir evden fazlası" nı sakinlerine sunması "ev" olgusuna farklı bir nitelik kazandırıyordu. George Ritzer için (2016: 207) "daha fazlası" na karşılık gelen "ekstrem" kavramı "modern" günümüzde gıdalar (şekerler, naneli sakızlar vb.) ve spor faaliyetleri (ekstrem kar kayağı, kaykay, bowling vb.) gibi çeşitli unsurlar ile iç içedir. "Ekstrem" teriminin kullanılmasında ima edilen şey, söz konusu ürün ve faaliyetlerin "geleneksel" versiyonlarından "yenilik, hız ve yaratıcılık" açısından farklılık göstermesi ve bu bağlamda "daha fazlasını" insanlara sunuyor olmasıdır. Ritzer'in bakış açısından Altay'ın ifadesinde "daha fazlası" na karşılık gelen şey ise "daha fazla lüks, daha fazla modern, daha fazla konfor ve daha fazla hizmet" tir ve tıpkı Ritzer'in çeşitli unsurlar üzerinden değerlendirdiği gibi "ekstrem" kavramı rezidansın "geleneksellik" e karşı "daha modern ve daha havalı" faaliyetlerle ilişkili olduğunu gösterir.

"Ankara'da alışveriş merkezi ile iç içe olan tek rezidans" olarak nitelendirilen bina, alışveriş merkezine sahip olması ile "geleneksel" apartmanlardan ayrılıyor ve aynı zamanda diğer "rezidans" olarak adlandırılan konutlardan da farkını ortaya koyuyordu. Rezidans, "bir site içindeki beş katlı evlerin üst üste binmiş hali" idi. "Temizlik, sosyal alan, yirmi dört saat güvenlik, yirmi dört saat teknik hizmet, alışveriş merkezi, posta ve kurye hizmeti, bebek bakıcılığı hizmeti, araç kiralama gibi imkânlar bir araya getirilip burada toplanmış. Tüm gereksinimler konut içinde karşılanabildiği için evden uzaklaşmaya gerek yok" tu. Bu bağlamda rezidans kentsel alanın farklı noktalarında yer

alan çeşitli unsurları içinde barındırmasıyla (Atkinson ve Flint, 2004; Calderia, 1996: 303) hem "kapalı topluluk" niteliği taşıyor hem de bütünsel bir yaşamı sakinlerine sunuyordu. Öte yandan ikamet edenlere gündelik gereksinimlerini bina içinde hızlı ve kolay bir şekilde karşılama fırsatı sunan rezidansta "içeri" ve "dışarı" arasında ilişki kuran bir düzenleme vardı. Zaman ve mekân birbirlerini dışlayan unsurlar olmaktan çok "modern" toplumsal yaşamın ayırt edici özelliği olan rasyonel planlama sayesinde tekrar bütünleşmişti. Zaman-mekân yörüngeleri teknoloji sayesinde yönetilebiliyor ve farklı fonksiyonların tek bir bina bünyesinde yer alması zaman-mekân ikilisinin daha "verimli" kullanımına işaret ediyordu. Günlük aktivitelere yerinde erişilebilirlik, günlük deneyimlerin kesintisiz bir şekilde devam ettirilebilmesine olanak tanıyor ve bunun yanı sıra rezidans dışında Çayyolu'nda ya da Ümitköy'de bahçe içinde villa tipi konutlara sahip kat sakinleri için rezidansı "zahmetsiz ve konforlu" kılıyordu.

Anthony Giddens'ın Modernliğin Sonuçları (2016: 13-14) isimli kitabında değindiği gibi "geleneksel" ile "modern" arasında tam anlamıyla bir kopma olmasa da "moderni" "gelenekselden" ayıran en önemli unsur "teknoloji" dir. "Akıllı bina" niteliği taşıyan rezidans hem güvenlik için kullanılan kameralar ve otomatik olarak devreye giren yangın alarmlarını kapsıyor hem de daireler içinde ısıtmaya dair hiçbir aparat bulunmayan alttan ısıtma, her odada lokal bir şekilde sıcaklığı ayarlayan otomatik tablet sistemi gibi kontrol ve müdahale sistemlerini içeriyordu. Tablet sistemine daire sakininin telefon numarası kaydediliyor, kişi dairesinde olmadığı zaman ısıtma, soğutma ve ışıkların kontrolü gibi durumları sesli ya da mesaj yoluyla öğrenebiliyordu ve bu durumda "akıllı bina" daire sakinine "ev" i uzaktan denetleme imkânı sunuyordu. Akıllı ev sistemi alışveriş merkezi içindeki X markete de entegre edilmişti. Rezidans sakinleri "üç ekmek, bir su" yazıp enter a bastıkları an market görevlisi mesajı alıyor, servis elemanı istekleri hazırlayıp ilgili sakinin kapısına kadar götürüyordu. Böylece fiziksel ortama geçmeden istek ve ihtiyaçlar teknoloji aracılığı ile elektronik ortamdan

giderilebiliyordu. Bazen bu işi bile yapmak istemeyen sakinler danışmanları arayarak isteklerini söylüyor, danışmanlar kendi bilgisayarlarından benzer işlemi gerçekleştiriyorlardı. Bu sistem için otuz bin liralık kaynak ayıran sakinler, hizmet verenlerin gözünde "mantıklı" iş yapmıyorlardı. Söz konusu uygulama hizmet verenler açısından "para tuzağı" bir iş olarak görülürken rezidans sakinleri için kesinlikle bir "lüks" tü. Öte yandan enerji dönüşümünü kendi içinde sağlayacak ve enerjiden tasarruf elde edecek şekilde tasarlanan rezidans, "Türkiye'ye fazla" idi. "Yeşil bina" nın çalışabilmesi için ona uygun bir alt yapı sisteminin olması gerekiyordu. Yalnız Türkiye'de böyle bir alt yapı sistemi olmadığı için Enerji Bakanlığı'ndan onay gelmiyordu.

Rezidans içinde alışveriş merkezi açıldığında devreye giren "özel tanımlı kapı", rezidansın teknolojik yanını niteleyen bir diğer unsurdu. "Altında şortun, ayağında terliğinle evinden çıkıp alışveriş merkezine diğer insanların kullanmadığı bir yolla gidebilirsin. Elinde X (rezidansın ismi) yazılı kartlar var, dıdıtt basıyorsun seni alışveriş merkezine çıkarıyor, işte bu kadar basit" diyen F. için bu kapının varlığı hem kamuya açık olan alışveriş merkezine dışarıdan gelen insanlarla aynı kapıdan geçmemesine olanak tanıyor hem de sakinin sokak ile temasını engelliyordu. Teknoloji sayesinde dışarı çıkmadan bina içinden alışveriş merkezine ulaşma imkânı ile arabaya binmek, alışveriş yapmak ve tekrar eve dönmek gibi çok uzun saatler harcamaya gerek yoktu. Alışveriş merkezine bina içinden geçişi sağlayan "kapı" kişiye zaman kazandırıyordu ama diğer taraftan yine aynı kapı bina "içindekileri" ve "dışındakileri" birbirinden ayırıyordu. Rezidans sakinleri "şüpheli" konumuna düşüp "dedektör ile aranmıyorlar" ve "potansiyel bir suçlu" olarak görülüp X-Ray cihazından geçmek durumunda kalmıyorlardı. Bu bağlamda özel tanımlı kart uygulaması (Atkinson ve Flint, 2004: 877) "kapalı topluluklar" ın istenmeyen sosyal temastan kaçınmalarını sağlıyor, onları suçtan

koruyor, “dışarıdakiler” ile mesafeyi gizli tutmasına aracı oluyor ve sakinlere “dışarıdakiler” ile aynı kapıyı kullanmamaları için çeşitli yollar sunuyordu.

Dışarısı kadar içeride de şans eseri karşılaşmalara, tesadüflere, “Tanrı misafiri” konuklara ve “müphemliğe” yer yoktu. Güvenlik ve danışmanlar istenmeyen misafirlerin önündeki engeller olarak hareket ediyorlardı. Gelen konuklar “müphem” bir kişi olarak algılandığından mutlaka danışmana uğramalı ve gerektiği durumlarda kimlik bilgileri sisteme kaydedilmeliydi. Dışarıdan gelen kişiler için de bu durumun “abes” bir yanı olmaz aksine kendileri açısından yapmak zorunda oldukları bir iş olarak görerek “müphemliğin” çözümünde danışmanlara yardımcı olurlardı. “Müphemlik” ten kurtulmak için istenilen bilgilerin verilmesi yeterli değildi. Danışmanlar ziyaretçinin gitmek istediği daire sakinini arayıp ziyaretçiyi kabul edip etmediklerini soruyorlardı. Danışman ve güvenliklerin bulunduğu deskin üzerindeki “sabit kamera” herhangi bir sakin aranıldığı zaman devreye giriyor ve kat sakininin gelen kişiyi görüntülü telefonundan görebilmesine imkân tanıyordu. Sakininin onay vermesi ile konuk daireye yönlendiriliyordu.

Rezidans denilince kesinlikle “zenginler” akla geliyordu. Esnaf, zanaatkâr, avukat, eczacı gibi orta sınıf insanlara hitap eden ve döneminin “gösterişli” binaları olan apartmanlar artık yerlerini üst gelir grubu insanların yaşadıkları rezidanslara bırakmıştı. “Apartmanların gerek üretim biçimi, gerek sahiplilik, gerekse statü açısından biçim değiştirdiği yıllar” (Görgülü, 2016: 171) geride kalmış, gökdelenler işlevsel bir gereksinim olmanın ötesinde zenginlerin güç ve yaşam tarzlarını yansıtan bir sembol haline gelmişti. Sunduğu yaşam biçimi ile rezidans “hizmet verenlerin ayda kazandığı parayı bir günde yiyen üst sınıflar” ı hedefleyen bir konut modeli idi. Kişiye özel otoparkta bir sakine ait Ferrari ve Lamborghini marka arabaları yan yana görmek mümkündü. İki arabanın fiyatının toplamı söz konusu sakinin oturduğu dairenin değerinin iki üç katı idi ve bir bakıma sakinin otoparkında evine nazaran daha fazla para

yatıyordu. Bu "zengin" kişi söz konusu arabaları ayda bir kullanır veya kullanmazdı. "Sırf keyfi, fantezi" olarak değerlendirilen bu durum sakin için bir "gösterge", bir "simge" ydi. "Üst sınıf" sakinlerin güçlerini yansıtan "rozetler" di söz konusu arabalar. Rezidans ise sakinlerin unvanları doğrultusunda statülerini devam ettirebilmelerine olanak sağlayan bir yapı türüydü. Onlar için "bir etiket, bir sembol" dü. Yüksek gelir sahibi sakinler, kendi sosyal kimliklerini statü ve prestij üzerinden ifade etme isteklerini bahçe içindeki villalarında ya da herhangi bir konutta yaşamak yerine rezidansta yaşamayı tercih etmeleri ile yansıtıyorlardı.

"Öncesinde Park Oran'da oturuyordum. Park Oran Ankara'nın yıllardır bilinen bir kalite sembolü ve Ankara'daki en üst hiyerarşinin oturduğu yerlerden biri. Ama eski bir yapı. Buranın farklılığı teknoloji ile iç içe olman. Günümüz akıllı ev sistemleri içinde sosyal hayatı sana bir arada sunuyor. Alışveriş merkezi var, konsept daha değişik ve daha modern. Park Oran'da concierge hizmeti yok. Burada tüm hizmet evine ayağına geliyor. Yurtdışından getirilmiş ürünler bulunuyor. Bir musluğun değeri üç yüz dolar…"

Ayakkabıların birincil amacı ayağı korumak iken ikincil amacı genellikle modayla ilgilidir. Birçok kişi için bu ikinci amaç hangi ayakkabıyı alacağına karar vermede ilk amaç kadar önemli olabilir. Tıpkı ayakkabı seçiminde olduğu gibi "konut" seçiminde de birincil hedefler kadar ikincil amaçların da önemli olduğunu gösteren rezidans sakinlerinden Ş., "konut" u "teknoloji, lüks, konforlu bir yaşam, statü ve prestij" gibi kavram ve imgelerle tanımlıyordu. Nitekim rezidans, sakinlerine sunduğu hizmetler ile (Sennett, 2014a: 146) "Roma filosunu gösterip "Hepsi benim için" diyen Neron gibi", "efendi" nin kendi değerini hissetmesini sağlayacak özelliklerle donatılmıştı. Bu bağlamda her türlü tesisi içinde barındıran rezidans, işlevselliği yanında algılanan prestijin bir parçası olarak ortaya çıkıyordu. Karma işlevleri yerine getirerek "konut" kavramına olan yaklaşımı dönüştürüyor, "ihtiyaç" ve "ev" olmanın

ötesinde (Becan, 2017: 304) bireyin sosyal statüsünü teşhir edebileceği ve ekonomik gücünün göstergesi olan bir "sembol" haline geliyordu. Sakinlerine farklı hizmetler sunan nitelikleri bağlamında diğer konutlardan hem fiziksel hem de sembolik anlamda ayrılıyor ve sözlük anlamına bağlı olarak "her türlü konut" un rezidans olmadığını da gösteriyordu.

2. 3. Komşuluk İlişkileri ve Yönetim Yapısı

Resmiyetin varlığı rezidansı "soğuk bir mekân" kılıyordu. Kat sakinleri arasında komşuluk ilişkileri yok denecek kadar azdı. "Aynı seviyeden insanlar" olarak statü bakımından kendilerini birbirlerine benzeten sakinler, sosyal etkileşim için yeterince yakın değil birbirlerine karşı "mesafeli" davranıyorlardı. Gün içinde birbirleriyle muhatap olmuyorlar ya da aralarındaki ilişki "merhaba" dan ibaret kalıyordu. "Modern" hayatta günlük yaşamdaki çeşitli karşılaşmalarda yansımasını bulan bu "tenezzül etmemezlik" durumu Erving Goffman' ın (1963: 83-85) "uygar ilgisizlik" olarak adlandırdığı karşılaşma biçimi gibiydi. Bir tür "nezaket ritüeli" olarak birbirlerine selam veren sakinler olsa bile çoğu sakin insanların gün içinde şehirde yürürken yaptıkları şekilde birbirine yaklaşıp her biri diğerinin yüzünü çabucak gözden geçiriyor ve bakışlarını geri çekerek karşılıklı "ışıkları söndürüyorlardı". Kendini karşısındakinden uzak tutarak iletişim kurmaktan kaçındığının işareti olan söz konusu eylemde Goffman'ın dediği gibi "düşmanca bir niyet" yoktu. Bu durum daha çok "modern" hayatın getirisi olan bir tür "kibar yabancılaşma" (Giddens, 2016: 83) biçimiydi.

Bazen kadınlar arasında kopuk kopuk ve birbirini çekiştirmeye yönelik "komşuculuk" ilişkileri oluyor ama kısa sürüyordu. "Binanın büyüklüğü içinde yaşayanların birbirleriyle karşılaşma imkânını ortadan kaldırıyor" ve bu durum

alışılagelen yollarla komşu edinme ihtimalini azaltıyordu. “Bu kadar büyük bir alanda komşuluk ilişkilerinin olmaması normal” di. Nitekim “modern” günümüzde artık hiçbir konutta komşuluk ilişkileri kalmamıştı. “Beş katlı bir binada kalıyorum ve kimseyi ben de tanımıyorum. Bu kadar çok kişinin kaldığı bir yerde kimsenin kimseyi tanımaması çok normal ve onların komşuya ihtiyacı yok. Bir şeye ihtiyaçları olduğu zaman biz buradayız. Onların bize ve diğer çalışanlara ihtiyacı var” diyen Zeliha için bu durumun tuhaf bir yanı yoktu. Komşuluk ilişkilerinin yokluğu rezidansın varlığı ile açıklanabilecek bir durum değildi. “Geleneksel” apartman dairelerinde de benzer bir ilişki biçimi söz konusuydu.

Öte yandan sakinler “Söyleyin şuna kapı önüne ayakkabı bırakmasın rezidans burası ya”, “Alt katımda oturan her kimse uyarın, çok gürültü yapıyor” gibi rahatsız oldukları hususlarda birbirleri ile iletişime geçmiyorlar, sorunların çözümü için danışmanları öne sürüyorlardı. Belli ki “onların bize ihtiyacı var” diyen Zeliha tam da bu durumdan bahsediyordu. Sakinler bir bakıma iki ayrı ordunun iki farklı komutanı gibiydiler. Karşılıklı savaşmadıkları sürece iki komutanın birbirleriyle paylaşacakları ne olabilirdi? Hegel’e göre (Sennett, 2014a: 145) iki kişi arasında bir düello gerçekleşmesi için söz konusu iki kişi mücadeleye girmek zorundadır; “çünkü kendileri açısından kesin olan varlıklarını hakikat düzeyine çıkarmalıdırlar”. Yalnız rezidansta oturmak ile varlıklarını kanıtlamış olan iki sakin düelloya girmek zorunda değildi. İkisi de kendi taraflarında, kendi şirketlerinde, kendi dairelerinde birer “efendi” idiler. Araya koydukları mesafe sakinlerin birbirlerine etki etmelerini engelliyordu. Kişi kendine hâkim oluşunu, “otoritesini” (Sennett, 2014a: 139) diğerine karşı kayıtsızlığı ya da kendini ondan uzak tutuşuyla gösteriyordu. Böyle bir durumda Hegel’e göre (Sennett, 2014a: 145) “kişiye isteklerinin bir anlamı olduğunu gösterecek biçimde, takdir etme, kayıtsız kalma ve itaat etme gibi davranışlarda bulunacak bir Öteki” gerekliydi. Bu

“eşitsiz” belirlenimde danışmanlar, bir efendiden aldığı emri diğer efendiye ileten “öteki” rolündeki kişilerdi.

Rezidansta sakinler arasında iletişim yokluğunu yansıtan bir diğer husus yönetim kurulu toplantıları ve bu toplantılarda yaşanan kişiler arası ilişkilerin boyutu idi. Kuruluş aşamasının ilk yıllarında rezidansın yönetimi dışarıdan bir şirkete aitken rezidans sakinleri bina içinde geçen tartışma ve kavgaları dışarıdan kişi ya da kişilerin müdahalesi olmadan halledebilmek ve mahremiyetlerini korumak adına yönetimi kendi içlerinden birinin devralması konusunda anlaşmışlardı. Sakinler her türlü yetkiye kendileri sahip olmak isteseler de uğraşmak istemedikleri hususlar; yönetim ofisi hizmetleri, teknik servis hizmetleri, danışmanlık ve temizlik hizmetleri gibi çeşitli birim personelinin seçimi ve mali kaynaklar ile gelir gider kayıtlarının tutulması idi. Sakinlerin isteği “biz karar verelim başkaları isteklerimizi yerine getirmek için uğraşsın” dı. Bu yüzden rezidansı işletecek bir işletme şirketi aranılır ve çok büyük paraların döndüğü ihaleler sonucu ihaleyi kazanan şirket, rezidansın işletmesini devralırdı. Hizmet için istenilen personelin istihdamını sağlayan işletme şirketi aynı zamanda elektronik sistemini rezidansa kurarak bu sistem üzerinden alınan kararlar ve uygulanan işlemler hakkında bilgiye sahip olur ve rezidansı dışarıdan idare ederdi.

Rezidans yönetiminde öncelikli olarak Kat Mülkiyeti Kanunu uyarınca ve bu kanunun sınırlarına çıkmayacak şekilde bir yönetim planı oluşturuluyordu. Rezidans yönetiminin üyeleri “kiracı” lardan seçilemezdi. Kat maliklerinden oluşturulan yönetim kurulu, bir yönetici yani yönetim kurulu başkanı, bir başkan yardımcısı bir de denetçi olmak üzere üç kişiden oluşuyordu. Başkan, başkan yardımcısı ve denetçiden hariç bir de bu kişilerin yedek üyeleri seçilirdi. Başkanın yedek üyesi olmazdı, zaten gerektiği durumlarda başkan yardımcısı başkanın yerine vekâlet ederdi. Yönetim kurulunun “emri altında” ise bir işletme müdürü, bir halkla ilişkiler ve bir muhasebe elemanı oluşturulmuştu. Rezidans içi hizmet ve hizmet verenlerin yönetiminden sorumlu işletme

müdürü B., yönetim kurulu üyelerinin istekleri doğrultusunda uygulamaların şeklini belirler ve uygulamaya almak için fiyat ekranını yönetim kuruluna sunardı. B., yönetim kurulunun yazılı emri ve imzası olmadan hiçbir işlemi uygulamaya alamazdı. Yönetim kurulu "karar mekanizması" iken, yürütme işlemi B.'deydi. Alınan kararların onaylanmasında üç kişiden ikisinin oyu kâfi idi ve iki kişinin onayı ile sözleşme imzalanır ve uygulamaya geçilirdi.

Yönetim kurulu tarafından alınan kararlar, rezidansta hizmet konusunda yapılması düşünülen değişiklikler ve sakinlerin ödemeleri gereken aidatlar rezidans idaresi tarafından sakinlere hem Türkçe hem de İngilizce olarak WhatsApp aracılığı ya da e-mail yoluyla iletiliyordu. Ortak mahal olarak kullanılan hamam, sauna, havuz gibi sosyal tesisler ile katların ısıtma giderleri belirlenen aylık aidatlardan çıkarılıyordu. Sakinlerin oturdukları dairelerin metrekaresine göre alınan aidatlar ile aynı zamanda hem hizmet verenlerin maaşları hem de bakım sözleşmelerinin parası karşılanıyordu. Hiçbir ödeme naklen elden yapılamazdı. Paranın girişi çıkışı resmi kanallarla olsun ki aksi bir durum gerçekleşmesin diye ödemeler banka üzerinden gerçekleştirilirdi. Bütün giderler çıktıktan sonra sadece işletmeyi çevirecek kadar yüz bin liranın üstünde bütçe rezidansa kalırdı.

Duruma göre bazen iki haftada bazen de ayda bir yönetim kurulu ve az sayıda sakinin katılımıyla toplantılar düzenlenirdi. Kurul toplantılarında yönetim kurulu üyelerinden iki kişinin onayı, alınan kararın geçerli olması için yeterli olduğundan sakinler kendi önerilerinin dikkate alınmayacağını bilirler ve katılımda bulunmazlardı. Sakinlerden hiç kimse yönetim kurulunun hukuki olarak karşılarında durup "hayır, ben bunu istemiyorum", "hayır, bunu yapamazsınız" diyemezdi. Çünkü bütün yetki en başında malikler adına yönetim kurulu üyelerine bırakılmıştı. O saatten sonra imza ve yaptırım yetkisi tamamen kurula aitti. Aksi durumda yönetim kurulu başkanı Adnan, "Memnun değilsen, bir sonraki kurulda başka birini seçersin" derdi. "Yönetim kurulu

eşittir hükümet!" diyen D. için rezidans yönetim şekli bir bakıma Türkiye'deki seçimler gibiydi. Hükümetten memnun olmayan ve yaptığı işlerden hoşlanmayan bir kişi "sevmiyorum" diye hükümeti indirebilir miydi? Bir sonraki seçim beklenmek zorundaydı.

Öte yandan yaşanan tartışmalar ve kavgalar sakinlerin toplantılara katılımını engelleyen unsurlar arasındaydı. Yaşanan kavgaların temel sebebi ise "ego" idi. Sakinlerden biri "Binanın dış cephesini aydınlatmamız gerekir ki burası daha sükseli görünsün. Kızılay'dan bir adam bakınca rezidansı görsün" isterdi. Söz konusu sakin dairesine milyon para vermişti ve başkalarının gözünde zenginliğini ve binanın "cazibesi" ni kanıtlamak istiyordu. Bir başkası "Öyle şey mi olur? Dış cepheye iki yüz bin lira harcayacağımıza bahçeye yeni bir peyzaj yaptırırız" der, başka bir sakin rezidansın sosyal tesislerinin bulunduğu kattaki bahçeden için "Taş içinde… Neresi bahçe oranın?" diye itiraz ederdi. Kimi "Isıtmaya bu kadar para mı verilir, bütçede kalan paralarla ne yapılıyor?" diye hesap sorar, sinirlenen Adnan "Kaç tonluk havuz, hamam, sauna ısınıyor" diye karşılık verirdi. Nitekim toplantılarda "para babalarının kapışmalarının" sonu gelmezdi.

Bütüne bakıldığında yukarıda "şehir içinde şehir" (Erdinç ve Öymen Gür, 2017: 70) olarak tanımlanabilecek biçimde sakinlerin günlük ihtiyaç ve aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri çeşitli birimleri bünyesinde barındıran rezidansın "modernlik" ve teknoloji bağlamında meydana getirdiği "yeni" yaşam düzeni gösterilmeye çalışılmıştır. Anlatılar ve gözlemlerim doğrultusunda alan çalışmalarını gerçekleştirdiğim rezidans üst düzey teknolojiye sahip mimarisi, birden çok hizmeti sakinlerine sağlayan örgütsel yapısı ve yönetim şekli ile hem "geleneksel" konutlardan farklı örüntüler sergiler hem de sakinlerin gündelik hayat pratikleri, hizmet talepleri, komşuluk ilişkileri ve çevre olarak mahalleyi kullanma biçimleri üzerinde dönüştürücü etkiye sahiptir. Söz konusu "geleneksel yaşam tarzı" ndan kopmalar teknolojik unsurlar

aracılığıyla şehrin farklı noktalarında dağınık halde bulunan tesislere yerinde erişilebilirlik ile yaşanır ve kişiye yerinde hareket etme olanağı sağlayan teknoloji sayesinde gündelik deneyimler aynı mekân üzerinde tekrarlanır. Öte yandan eylem ortamlarının sabitliği ve teknolojinin kullanımı sakinlere yaşamları üzerinde denetim kurmalarına yardımcı olur ve aynı zamanda denetim altına alınmalarına da izin verir. Peki, bütün bunlar neye işaret eder?

Hizmetlere yerinde erişim kolaylığı, yönetsel açıdan işlerin parçalara ayrılması, sunulan hizmetlerde ve gerçekleştirilen gündelik işlerde kullanılan teknolojinin varlığı ile rezidans içinde "verimlilik, öngörülebilirlik, hesaplanabilirlik ve denetim" sağlanır. En kısa zamanda çok fazla iş yapmaya ve buna paralel olarak zamanı etkin kullanmaya işaret eden söz konusu dört unsur ise günümüzde dolaylı ya da doğrudan birçok kurum tarafından model olarak benimsenen ve dünya çapında hızla yayılan "McDanaldlaşma" olgusu ile benzerlik gösterir. George Ritzer Toplumun McDonaldlaştırılması (2016: 15-43) adlı kitabında hazır yemek sektörü ile başlayan ve "modern" toplumun en etkili gelişmelerinden biri olarak görülen "McDonaldlaşma" sürecinin dünya genelinde nasıl yaygınlık kazandığından bahseder. McDonald's ile yola çıkmış olsa da aslında mesele hazır yiyecek değildir. Ritzer'in amacı McDonald's modelinin üniversiteler, bilimsel araştırmalar, profesyonel sporlar, alışveriş merkezleri, hazır giyim zincirleri, televizyon programları, tıp pratikleri, doğum, ölüm, cinsellik ve din gibi pek çok kurum tarafından taklit edildiğini göstermeye çalışmaktır. Gündelik yaşamın hemen her alanında yansımasını bulan McDonald's modeli köklerinde ekonomik faktörler yatıyor olsa bile birçok kişi ve kuruluş için arzulanan bir sürece dönüşmüş ve artık insanların bir nevi "çağdaş yaşam tarzı" haline gelmiştir. Ritzer için bu modelin ve genel anlamda McDonaldlaşmanın başarısının arkasında yatan unsurlar ise teknolojilerden faydalanarak müşterilere, çalışanlara, işverenlere ve yöneticilere "verimlilik, hesaplanabilirlik, öngörülebilirlik ve denetim" sağlamasıdır. Birbirinden farklı olgularda

yaşanan McDonaldlaşma süreci alan çalışmalarımı gerçekleştirdiğim rezidansta da dolaylı olarak benimsenmiş olup, teknolojik unsurlar ile donatılan "konut", sakinler ve hizmet verenler açısından rasyonel bir hale getirilmiştir. Bu çerçevede McDonald's modelinin dört unsuruna bağlı kalınarak rezidansta yaşanan McDonaldlaşma'nın dereceleri Rezidansta "McDonaldlaşma" başlığı altında gösterilmeye çalışılmıştır.

2. 4. Rezidansta "McDonaldlaşma"

Ritzer'e göre (2016: 100) McDonaldlaşma kendiliğinden oluşan bir süreç değil "bürokratikleşme, montaj hattı ve bilimsel yönetim" olmak üzere endüstriyel toplumun fikir ve sistemleri üzerine inşa edilmiş bir modeldir. Bir bakıma McDonald's ve McDonaldlaşma yeni bir şeyleri temsil etmek yerine öncesinde yaşanmış olan bir dizi rasyonelleşme ilkelerinin birikimi ve birleşimini yansıtır.

İlk olarak (Ritzer, 2016: 69) bürokrasi, makamlar arası hiyerarşiden oluşan bir örgütlenme biçimidir. Söz konusu örgütlenme biçiminde insanların yapmakla sorumlu oldukları işler birimlere ayrılır ve her birim yüksek makamlar tarafından belirlenen kurallara uymak zorundadır. Bu bağlamda arızaları gideren teknik/bakım hizmeti, emniyeti sağlayan güvenlik hizmeti, istek ve şikâyetlerin dile getirildiği danışmanlık hizmeti ve bütün bu işlerin kontrollü bir şekilde yürütülmesini sağlayan yönetim hizmeti gibi her bir işin birimlere ayrıldığı rezidans, kendi özel alanını kurarak özerkliği ele alan ve dışarıdan bir "yabancının" yetki alanına girmesine izin vermeyen idari şekli ile bürokratik sistemin bir bileşeni olarak görülebilir. Öte yandan rezidans sosyal hizmetler, alışveriş merkezi, çocuk oyun salonları, bebek/çocuk bakım hizmeti, alışveriş servis hizmeti, uçak rezervasyon hizmeti, araç kiralama, taksi çağırma, parti ve organizasyon düzenleme, ulusal ve uluslararası kargo hizmeti gibi pek çok hizmete de bünyesinde yer verir. Sakinlerine birden çok hizmet ve imkân sunan rezidans bu bağlamda verimlilik

unsurunu en üst seviyede karşılar. Yerinde erişilebilirlik ile sağlanan verimlilik kuşkusuz ihtiyaç duyulan şeylere hızla ve zahmetsizce ulaşan sakinler için genelde "iyi" bir şeydir. Örneğin özel tanımlı kartlar ile sakinler binanın dışına çıkmadan bina içinden alışveriş merkezine gidebilir ya da akıllı tabletlere entegre edilen alışveriş servis hizmeti uygulaması ile isterse markete gitmeyebilir de. Böylece bir alışveriş sepetini sürmek, alması gereken ürünleri aramak, kasa kuyruklarında beklemek, kredi veya hesap kartlarını pos makinelerinden geçirmek, aldıklarını poşetlere koymak zorunda değildir. Bu doğrultuda verimlilik, sakinlere dışarı çıkmak yerine bina içinden alışveriş merkezine gitmenin ya da daireden çıkmadan isteklerin kendisine gelmesinin ne kadar zaman alacağını hesaplayabilme fırsatı da sunar. Bir noktadan ötekine geçmenin etkili bir yöntemi olarak "hız" a atıfta bulunan hesaplama ise özellikle zamandan tasarruf etmeyi sağlar.

Öte yandan tıpkı sakinler gibi hizmet verenler de önceden tasarlanmış bir sürecin adımlarını takip ederek ve görevlerin en kısa sürede nasıl tamamlanabileceğine odaklanarak verimli bir şekilde işlev yürütürler. İşlerin parçalara ayrılması hem hizmet verenlerin karmaşık işlerle uğraşmasını engeller hem de hizmet verenlere "standartlaşmış" işlerle uğraşmak daha "cazip" gelir; çünkü yapacakları iş üç aşağı beş yukarı her zaman için aynıdır. Sakinler alışveriş isteklerini ya da teknikle ilgili şikâyetlerini telefon aracılığı ile danışmanlara iletirler. Danışmanlar telefon ya da e-mail yoluyla markete ya da teknik ekibe ilgili sakinin istek ya da şikâyetini bildirirler. İstekler konusunda bilgilendirilen market görevlisi servis elemanını siparişleri hazırlaması için yönlendirirken, sakinin dairesiyle ilgili şikâyetten haberdar olan teknik ekip, sorunun niteliğine göre ilgili teknik çalışanının harekete geçmesini sağlar. Rezidansta kullanılan telefon ve bilgisayarlar bu yanıyla Henry Ford tarafından icat edilen otomobil montaj hattındaki taşıma bantları gibidir. Fabrikada en kısa sürede işlerin halledilebilmesi için kullanılan mekanik araçların (Ritzer, 2016: 80-81) arabayı

montaj sürecinde bir adımdan diğerine taşımak için kullanılmasında olduğu gibi rezidansta da teknoloji sayesinde istek ve şikâyetler telefondan danışmanlara, danışmandan telefon-bilgisayar aracılığıyla market görevlisi ya da teknik ekibe, bu birimlerden de ilgili kişilere iletilir ve aynı zamanda bu sistem hizmet verenleri bir nevi montaj hattındaki işçiler haline getirir. Bu bağlamda Fordizm metaforu rezidansta hem yapılan işle ilgili her adımın parçalara ayrılması hem de hizmet verenlerin yaptıkları görevle ilişkili eylemlerin teknolojik araçlar sayesinde minimuma indirilmesi yönünde işlev görür ve bu yolla "verimlilik" en üst seviyede karşılanır.

Ritzer için (2016:150-156) rasyonelleşmiş bir toplumda insanlar ne ile karşılaşacaklarını bilmek isterler. Sürprizleri sevmezler ve gündelik yaşamlarında öngörülebilirliği tercih ederler. Öngörülebilirliğin sağlanması için ise yaşanılan mekânın "disiplinli, düzenli, resmi ve tutarlı" olması gerekir. Bu unsurlar ile insanların yaşamından tüm öngörülemez şeylerin çıkarılması "Disneyvari planlı topluluklar" oluşmasının önünü açar. Gündelik uğraşlarda büyük bir iç rahatlığı sağlayan öngörülebilirlik sayesinde hem mekân tanıdık hâle getirilir hem de bu yolla sakinlere güvenli bir ortam sunulur. Rezidans sakinleri rezidans yönetimi tarafından tanımlanan iş kıyafetleri içinde hizmet verenlerin öngörülebilir sözler – merhaba efendim, hoş geldiniz efendim- ve beden hareketleri –ayağa kalkma, güler yüz gösterme- ile kendilerini karşılayacaklarını bilirler. Kendileri dışında gelen konukların da son derece öngörülebilir çalışanlarla karşılaşıp etkileşime geçeceklerinden emindirler. Rezidansta işlerin parçalara ayrılan yapısı ve hizmet verenler arasında kimin ne iş yapacağının belli olması durumu sakinler açısından istek ve şikâyetlerin hızlı bir şekilde yerine getirileceğini öngörülebilir kılar. Hizmet verenlerin hizmetleri bekletme gibi bir lükse sahip olmamasından dolayı sakinler en kısa sürede sorunlarının çözüleceğine inanırlar. Hem danışmana uğramadan dairesine herhangi bir kişinin ulaşamayacağını ve bir sürprizle karşılaşmayacağını hem de güvenlikler ve kameraların varlığı ile emniyetli bir

ortamda bulunduklarını ve tehlikelerden uzak olduklarını düşünürler. Özel tanımlı kapıdan geçerek alışveriş merkezine gittiğinde dedektör ile aranmayacağını, X-Ray cihazından geçmeyeceğini, başkalarıyla temas kurmayacağını ve suçlardan korunacağını öngörebilirler. Duvarlara kadar yumuşak malzemelerle döşenmiş çocuk oyun salonlarında çocukların başında duran personel sayesinde ebeveynler dışarıdaki oyun parklarına nazaran çocuklarının tehlikeden uzak olduğuna inanırlar ve kendini incitmeyeceğini bilirler. Yalnız öngörülebilirlik (Ritzer, 2016: 156-158) uzam içindeki insanların yaşamlarını kolaylaştırsa da en iyi çabalara rağmen insanların yaşamlarından öngörülemez unsurların tamamı çıkarılamaz ve söz konusu öngörülememezlikler maksimum seviyede sağlanmaya çalışılan verimliliği de etkiler. Teknolojik açıdan asansörler bozulabilir, sigortalar atabilir ya da özel tanımlı kapı bozulabilir. Öngörülememezliğin temel kaynağı teknoloji olduğu kadar insan davranışları da olabilir. Bruno Latour'a göre (1994: 36-37) insan-teknoloji etkileşiminin sonuçlarının tahmin edilmesi genelde zordur ve Latour söz konusu öngörülememezliği açıkça göstermek için insan-teknoloji etkileşimlerini bir "kara kutu" olarak sunar. Dışarıdan gelen ustanın güvenlik ya da danışmana uğramadan özel tanımlı kart ile yukarı katlara çıkacağı, kapı numarasını karıştıracağı ve bu durumun rezidans içinde karışıklığa neden olacağı tahmin edilemeyen bir olgudur. Havuzda bone takmamadan kaynaklı sakinler arasında yaşanan tartışma da keza öngörülememiştir. Öte yandan sakinler tarafından hizmet verenlerin yapacakları işler öngörülebilir iken hizmet verenler açısından sakinlerce bu durum öngörülemez kılınabilir. Sakinlerden hizmet verenlere görev tanımları dışında sigara almak, su torbası bulmak gibi istek ve talepler gelebilir. Hizmet verenlerin görev tanımları belli olsa dâhi güvenlikler kazanın onarımı ile ilgilenebilir, danışman güvenliklerin yerine bakarken, yeri gelir güvenlik danışmanlık yapabilir. Sakinlere karşı kullanılan kalıplaşmış sözler ve beden hareketleri hizmet verenlerde öngörülebilirdir ancak kimi zaman hakaret etme, azarlama gibi eylemlerde bulunan

sakinlerin davranışları hizmet verenlerce öngörülebilir olmayabilir. Ritzer için (2016: 237) "rasyonel sistemlerin vaat ettiklerinin aksine çoğu zaman hizmet verenlerde verimsiz süreçler de görülür". Danışmanlardan Zeliha'nın müdür B.'ye göndermesi gereken maili göndermeyi unutması hata ihtimalinin olabileceğini gösterir. Bunun üzerine rezidansta riskleri ortadan kaldıran ya da azaltan yöntemler geliştirilir. Örneğin denetimin tekrar sağlanması hem B.'nin "bu kadar ufak bir şeyi unutan yarın daha büyük bir şeyi unutur" deyip Zeliha'yı azarlamasında hem de kavga üzerine havuzda özel tanımlı kart uygulamasının kullanılmaya başlanılmasında izlenebilir. Bu bağlamda hata payı en aza indirilmeye çalışılır ve insanlar irrasyonellikleri azaltmak için gereken gayreti gösterir.

Verimlilik ve öngörülebilirlik uzam içindeki insanların yaşamlarını kolaylaştırır ama diğer taraftan hem eylemlerin birer rutine dönüşmesine hem de insanlar üzerinde denetim kurmaya yol açar. Hizmet verenlerin sakinler ya da gelen konuklar için ayağa kalkmaları, ritüel haline gelmiş sözler kullanmaları ve hatta tek tip giyinmeleri birer denetimdir. Çöplerin ne zaman toplanacağı, yerlerin hangi sıklıkla silineceğine kadar kurallar bellidir. Günlük yapılan işlerin teknoloji ile tekrarlanabilir işlere dönüşmesi hizmet verenler üzerinde kurulan denetimin bir başka boyutudur. Bir hizmet verenin gerekli görevi yerine getirmemesi bu koşullarda hemen belli olur. Deskin tozunu alması gereken kişi Elmas'tır ve Elmas bu görevi yerine getirmediğinde görevi yapacak kişinin belli olmasından mütevellit bu durum Fadime'nin gözünden kaçmaz. Rezidansa gelen konukların kendilerini resmiyet ve ciddiyete çağıran "kırmızı halı" gibi sembol ve işaretlerle karşılaşmaları ve bu uyarıcıların konukları belli biçimlerde davranmaya yöneltmesi denetimdir. Danışmana uğramadan istediği kişiyle görüşememesi, kendisinden istenen bilgileri danışmanlara vermesi denetimdir. Sakinlerin gerekli ödemeleri elden değil banka üzerinden yapmaları yönetim tarafından kendilerine uygulanan bir denetimdir. Konut sakinlerinin kendilerini hareket ettiren döner kapıdan

geçmesi, asansör kullanmadan dairesine çıkamaması, özel tanımlı kartlar olmadan bina içinden alışveriş merkezine gidememesi denetimdir.

Söz konusu kurallar insanlar üzerinde denetim kurduğu kadar aynı zamanda eylemlerde rutinleşmeye de yol açar. Telefonu aç, bilgisayara bak, çöpleri topla, yerleri sil, gereken bakımı yap gibi standartlaşmış işler yapılan işleri kolaylaştırır ancak diğer taraftan söz konusu "rutinlik" danışmanlardan Ece'nin "buradan sana pek malzeme çıkmaz, her gün aynı şey" ifadesinde yansımasını bulur. Sürekli aynı eylemleri yapmak, aynı şeyleri söylemek, aynı hizmetleri sunmak ve bütün bunları teknoloji aracılığı ile çok az bir çabayla yapmak "monoton ve sıkıcı" dır. David Harvey'in (1989: 241) "modernizm" in beraberinde getirdiği gündelik yaşamdaki hız ve teknolojik gelişmeler ile mekânsal bariyerlerin aşılması sonucu dünyanın küçülmesini ifade etmek için kullandığı "zaman-mekân sıkışması" olgusu rezidans denilen uzamda yine rutinleşmeyi de beraberinde getirir. Nitekim farklı birimlere yerinde erişilebilirlik, gündelik yaşamın hızını arttırdığı kadar hareket alanını da küçültür. Mekânsal yörüngenin bina içinde sınırlı kalması eylem ortamlarına sabitlik kazandırır ve eşzamanlı olarak yaşanan olaylar insanlarda "hareket etmeden hareket etme hissi" (Atkinson ve Flint, 2004: 877) sağlar. Tahsin Yücel'in 2073 yılının Türkiye'sini anlatan Gökdelen isimli bilimkurgu romanında (2016: 246) "bir inişten aşağıya inmek ya da bir yokuştan yukarıya çıkmak bile artık bir düş olmuştur" sözlerinde karşılığını bulan "kısırlaşan" bir gündelik hayat tecrübesi, teknoloji ile bütünleşen "rutinler" e işarettir.

Hizmet verenler üzerindeki denetim eylem ve kurallarla olduğu kadar teknoloji ile de kendini gösterir. Frederick W. Taylor tarafından icat edilen bilimsel yönetimin temelinde tıpkı Fordizm'de olduğu gibi (Ritzer, 2016: 78-219) işçilerin standartlaşmış verili bir iş türünü aynı biçimde yaptıklarından emin olmak yatar. Taylorizm bu yanıyla işçiler üzerinde denetim kuran teknolojiyi ortaya çıkarır ve Taylor için önemli olan işçiler değil, onların çalışmalarını gözetleyen ve denetleyen örgüttür. Rezidansta birincil

amacı güvenliği sağlamak olan kameralar rezidans içinde bir tür "denetim" aracı olarak kullanılır. Kameralar, kişileri açıkça görülebilir kılar ve hizmet verenleri "sistemli olarak izleme, kontrol etme ve baskı altına alma" ya (Bauman ve Lyon, 2016: 19) izin verir. Kameralar, rezidansın idaresinden sorumlu B.'nin hizmet verenleri takip etme aracıdır. Hizmet verenler kadar kat sakinleri ve aynı zamanda rezidansa gelen ziyaretçiler de kameralar ile kayıt altında tutulur. Kameralar asansör dâhil her yerde işler. Kayıt döner kapıdan girişte başlar, asansör, asansör içi, asansörden çıkış, koridorda yürüyüş ve daireye girişe kadar devam eder. Güvenlik hissiyatları kadar gizliliğe de önem veren sakinlerin bir nevi "mahremiyet" olgusu ortadan kalkar. Her gelen kişinin danışmana uğraması ve bilgilerini vermesi gerekir. Böylece herhangi bir kat sakinin evine kimin ya da kimlerin geldiği bilinir. Dışarısı bilmese bile içeride bunu saklamak imkânsızdır.

Öte yandan sakinler açısından eylemlerin, rutinlerin, kural ve denetimlerin garipsenecek pek bir yanı yoktur. Max Weber'in (Ritzer, 2016: 280-281) bir dizi rasyonel yapıya hapsolmuş "demir kafes" i sakinler için "kadife bir kafes" e dönüşür. Weber'in "demir kafes" metaforunu McDonaldlaşmış dünya içinde birkaç farklı açıdan ele alan Ritzer'in değindiği gibi "kadife kafes" sakinler için zevklere ve yüksek kaliteye ilişkin standartları temsil eder. "Her işi başkalarına yaptırmaya bayılan" sakinler, her şeye rağmen teknoloji içinde yaşamaktan ve yaşamlarının birçok unsurunun öngörülebilir olmasından hoşnutturlar. Mesai bitimi "özgürlüğüme kavuştum" diyen muhasebeden sorumlu Ayşe ve diğer hizmet verenler için ise rezidans "kauçuktan yapılmış bir kafes" tir. Ritzer bunu "parmaklıkları yeterli kaçış yolları açılacak kadar esnetilebilen bir zindan" olarak ele alır. Hizmet verenler kurallar ve denetim ile standart ve tekrarlanabilir bir "rutin" kurmaya çalışan rezidansın pek çok yönünden rahatsızdırlar ama çoğu yönünü de severler. Hizmetlerin hızı, verimliliği ve öngörülebilirliği yaptıkları işi cazip kılar ama diğer yandan "rutinleşme, sıradanlık ve

denetim" hizmet verenlerde hoşnutsuzluk yaratır. Bu yüzden dedikodu ile, sakinler gözden kayboldukları an birbirleriyle şakalaşmaları ile, eylem ve konuşmalarını değiştirmeleri ile mümkün olduğunca içinde bulundukları ortamı daha eğlenceli hâle getirip monotonluktan ve denetimden kaçmaya çalışırlar.

2. 5. Günümüz "Modern" Babil Kuleleri: "Güç" ve "Zenginlik" Simgesi

"Park Oran'ın karşısına daha yüksek bir kule inşa edilince Park Oran'ın bir özelliği kalmadı. Bu rezidans Ankara'nın en yüksek kulesi. Binanın proje eksikleri henüz tamamlanmamış durumda ama ne kadar şikâyet etsen de ayrılamazsın. Çünkü rezidansın "marka" adını kullanıyorsun."

Öncesinde Park Oran'da oturan Ş.'nin "daha yüksek" olduğu için özellikle bu rezidansı seçmiş olması insanlarda her zaman vuku bulan "yükselme hırsı" na; rezidansın "marka adını" kullanması ise "statü ve ün" sağlama arzusuna karşılık gelir ve söz konusu tercih ve istekler Tevrat'ta bahsi geçen Babil Kulesi mitini çağrıştırır.

"[2]Başlangıçta dünyadaki bütün insanlar aynı dili konuşur, aynı sözleri kullanırlardı. Doğuya göçerlerken Şinar bölgesinde bir ova bulup oraya yerleştiler. [3]Birbirlerine, "Gelin, tuğla yapıp iyice pişirelim" dediler. Taş yerine tuğla, harç yerine zift kullandılar. [4]Sonra, "Kendimize bir kent kuralım" dediler, "Göklere erişecek bir kule dikip ün salalım. Böylece yeryüzüne dağılmayız." (Tevrat, Yaratılış 10-11, s. 10).

Tevrat'ta bahsedildiği gibi Babil halkı belirli bir bölgede makul bir nüfusa sahip olup, ihtişamlarını göstermek için "üstü göklerde olan bir kule" yapmak isterler. Bob Wilkin (2012: 3-4) için zengin ve refah seviyesi yüksek Babil halkının Babil Kulesi'ni inşa etme isteklerinin arkasındaki nedenler "en büyük güç; birlik, en büyük korku; dağılma ve en büyük arzu; kendileri için bir isim yapmak" tır. Babil halkının üzerinden sayısız nesil geçer ama insanlarda kule inşa etme hırsı son bulmaz. Anthony Dubovsky

ve Ralf Weber'e göre (1989: 157-160) kule inşası ve insanlarda gökyüzüne ulaşma arzusu "modern" günümüzde "daha büyük, daha yüksek ve daha gösterişli" gökdelenler ile tekrar hayata geçirilir ve kentlerin (Baysal Balcı, 2013: 12) "saygınlık ikonları" haline gelen gökdelenler insanın doğasında var olan yükselme hissini "güç, zenginlik ve prestij" olarak mimaride sembolleştirmeye başlar. Sembolik açıdan gökdelenler bir bakıma geçmişin Babil Kulesi'nin teknoloji ile "modern" hâle getirilmiş bir devamı olmasıdır. Babil Kulesi'nin hem insanları daha yüksek binalar inşa etmeye yönlendirdiği inancı hem de kule inşası ve yükselme hissiyatının geçmişle sınırlı kalmamış olması günümüzde Babil Kulesi hikâyesinin bir metafor işlevi görmesine yol açar. Bu çerçevede şehre "en geniş açıdan" bakan yüksekliği ile Ankara'nın "en göz alıcı" projesi olarak nitelendirilen alan çalışmalarımı gerçekleştirdiğim rezidans ile Babil Kulesi imgesi arasında bir paralellik kurulmaya çalışılmıştır.

Ankara'nın en "seçkin" yerleşim yerinde konumlanan rezidans ilk bakışta çevresindeki binalardan ayrılır. Tek kule biçiminde uzanan yapının yüksekliği yüksen beş metredir. Fahiş fiyatlı satılık ve kiralık daireleri ile "üst sınıf" lara hitap eder. Potansiyel kullanıcılarının büyükelçi, konsolos, milletvekili gibi "üst düzey" mesleklere sahip kişilerden oluşması bu durumu net bir şekilde serimler. Babil halkının zikrindeki "birlik" olgusu rezidans sakinlerinin benzer gelir düzeyine sahip insanlarla bir arada yaşama eğiliminde yansımasını bulur. Rezidans kapsamında sakinlere sunulan hizmetler; güvenlik hizmeti, danışma hizmeti, temizlik hizmeti, teknik bakım ve onarım hizmeti, araç kiralama hizmeti, yerel ve uluslararası posta ve kargo hizmeti, alışveriş servis hizmeti, parti ve organizasyon hizmeti gibi oldukça geniş bir yelpazeye yayılır. Sağladığı hizmetler yanında alışveriş merkezi ve sosyal tesislere de bünyesinde yer veren rezidans çeşitli imkânları tek bir yerde toplaması ile Babil halkının en büyük korkusu olan "dağılma" unsurunu ortadan kaldırır. Lokasyon olarak bulunduğu konum, çevresindeki yapılara nazaran görece yüksekliği ve sağladığı hizmetler rezidansı

sakinler açısından kendilerini "ayrıcalıklı" bir grubun üyesi olarak görmelerini sağlama konusunda "çekici" görünür ve aynı zamanda sembolik bir "güç" de sağlar. Nitekim yüksek yapısı ile (Erdinç ve Öymen Gür, 2017: 80) şehrin siluetine etki eden rezidanslar dikkat ve ilgiyi üzerine çekebilecek fiziksel bir varlık teşkil ederler ve bu yanıyla ekonomik gücün göstergesi haline gelip "üst sınıfların" görünür olma eğilimini taşırlar.

Paul H. Seely'e göre (2001: 17) kule yapımında pişmiş tuğlaların kullanımı Babil halkının "lüks" ve "etkileyici" bir bina yapmaya ne kadar bağlı olduklarını gösterir. Rezidans söz konusu lüksü teknoloji ile yansıtır. Otomobillerde kullanılan navigasyon türü teknolojik araçların bir otomobile "statü" kazandırması gibi teknolojik unsurlar aracılığı ile "akıllı bina" olarak nitelendirilen rezidans da sakinler için bir "statü" imgesi işlevi görür. Sakinlerin dışarı çıkmadan bina içinden alışveriş merkezine geçişlerini sağlayan özel tanımlı kartlar, sakinlerin bekleme yapmasını önleyecek şekilde tasarlanan kişi algılayan yüksek hızlı asansörler, dairelerde lokal sıcaklığı ayarlayan, daireyi uzaktan kontrol etme imkânı tanıyan ve gerektiğinde market alışverişi siparişlerinin servis elemanlarına iletilmesine aracı olan otomatik tablet sistemleri, en ufak ısıda devreye giren hassas yangın alarmları, güvenlik açısından her katta bulundurulan kameralar gibi teknolojiler rezidansı dışarıya karşı "prestijli ve lüks bir hayat" sunma ayrıcalığı ile yansıtır.

"…Babil kenti iki mahalleden oluşur. Bu iki mahalleden birinin ortasında geniş ve sağlam bir surla korunan kral sarayı bulunur, öbüründe tunç kapılı Zeus-Baal tapınağı vardır. Bu kutsal yerin ortasında bir stad genişliğinde ve bir stad uzunluğunda sağlam görünüşlü bir kule yapılmıştır. Bundan daha yukarıda bir tane daha vardır, bu ikinciden sonra aynı biçimde bir üçüncü ve böyle sekizinciye kadar hepsi üst üste kurulmuş sekiz kuledir. Üzerine dıştan sarmalı olarak bütün kuleleri dolanan bir merdivenle çıkılır. Çıkışta aşağı yukarı yarı yolda bir sahanlık ve oturup dinlenmek için yerler vardır, ziyaretçiler burada oturup mola verirler. Sonuncu kulenin tepesinde büyük

bir tapınak yükselir; tapınağın içerisinde üzerine zengin örtüler örtülmüş bir büyük yatak ve onun yanında da altın bir masa bulunur. Hiçbir ölümlü için gece içeride kalmaya izin yoktur…" (Herodotos, 1983: 78-79).

Yunan gezgini ve tarihçi Heredot'un anlatımında halka açık olan Babil Kulesi'nin sadece kutsal sayılan en üst katına "sıradan halk" giremezken rezidansın hiçbir katına dışarıdan bir "yabancı" çıkamaz. Giriş kapısından giren her kişi kim olduğunu ve ne için geldiğini belirtmek durumundadır. Gelme sebebi makul bir nedene dayansa dâhi kat sakinlerinin onayı olmadan katlara çıkması mümkün değildir. Öte yandan Heredot'un betimlemesinde Babil Kulesi'nin yukarı doğru çıktıkça her bir katının hiyerarşiyi temsil ettiği açıktır. Babil Kulesi'nde yansımasını bulan hiyerarşiye kendi içinde bölümlere ayrılan ve her bir katı hizmet verenlerin niteliğine, yaptıkları işe göre tahsis edilen rezidansta da rastlanılır. Rezidansın en alt katı dört katlı kapalı otoparktan oluşur. Otoparkın denetimi için güvenliklerin bir bölümü ile rezidansın temizliğinden sorumlu hizmet verenlerin odası burada bulunur. Otoparkın üzeri rezidansın giriş katıdır, güvenlik ve danışmanlar burada yer alır. Bu katın üstünde teknik servis/onarım hizmetlerine bakan çalışanların odaları vardır. Bir üst katta rezidansın idaresinden sorumlu yönetim ofisi, rezidans hakkında müşterileri bilgilendiren satış ofisi ve yönetim ile ilgili kararların alındığı toplantı odaları bulunur. Sonraki katlarda ise sakinlere ait daireler ile bina kırk sekizinci kata kadar yükselir. Hizmet verenlerin yaptıkları iş bağlamında hiyerarşik olarak bina içinde konumlandırılmalarına benzer şekilde kat sakinlerinin de maddi gelir oranlarına bağlı belirli bir katta oturdukları görülür. Dairelerin fiyatları üst katlara doğru artar ve yükseğe çıktıkça dairelerin niteliğine göre sakinlere sunulan hizmetlerin çokluğu da değişir. Kapalı otoparkın kullanılma biçiminde üst katlarda oturanlara asansöre yakın yerlerin tahsis edilmesi, park yeri sayısının sakinlerin dairelerinin büyüklüğüne ya da sahip olunan daire sayısına göre değişmesi, özel tanımlı kartların üst kattakiler için

birden fazla çıkartılması, çöp konteynırlarının üst katlarda dairelere yakın olması sakinler arasındaki hiyerarşiye işarettir.

C. W. Ceram (2015: 216) Babil Kulesi'nin tasviri için 1887'de Babylonia'a yolculuğa çıkan ve orada kulenin kazılarına başlayan Alman arkeolog Robert Koldewey'in mektuplarından alıntı yapar ve Babil Kulesi'nden için "…Tevrat'ta Yahudilerin insan küstahlığının en üstün saydıkları kulenin o dev gibi kitlesi çevresinde gururlu papaz sarayları, geniş ambarlar, sayısız konuk odaları, beyaz duvarlar, tunç kapılar, yüksek girişler ve bin kuleden bir ormanla onu çevreleyen ürkütücü surlar; bu kuşkusuz geniş Babil İmparatorluğu'nun içinde de ender rastlanacak ezici bir büyüklük, güç ve zenginlik etkisi yaratırdı" diye bahseder. Rasim Soylu ve Mehmet Emin Kahraman ise Babil Kulesi'ni (2015: 52) "hem bir tapınak hem de soylu sınıfa mensup insanlar için saray ve yaşam evleri içeren, çarşı ve asma bahçeleriyle fantastik bir yer" olarak betimler. Yüksekliği, teknolojisi ve sunduğu hizmetler bağlamında "güç" ve "zenginliği" temsil etmeye devam eden günümüzün "modern" rezidansında geniş ambarların yerini alışveriş merkezi, çevredeki "gururlu papaz sarayları" nın yerini ise gökdelenler ve büyükelçilikler almıştır. Diğer taraftan Koldewey'in anlatısında olduğu gibi Heredot'un Babil Kulesi betimlemesinde dikkati çeken husus kuleyi çevreleyen surlardır. Seely (2001: 16-21) için kule her ne kadar şan ve şöhret getirmek için tasarlansa da sur duvarlarının bir parçası olan kaleler savunma amaçlıdır. Bu durum Babil halkı için bir saldırı korkusu anlamı taşır. Şinarlılar dışarıdaki yabancılardan kendilerini korumak için yüksek duvarlara ihtiyaç duyarken, rezidansın yüksek duvarları rezidansın kendisidir. Fatma Devrim Kılıçer Yarangümeli'nin Henry Lefebvre'den alıntıladığı gibi (2006: 125-127) "dikeylik", güç ve zenginlik ile ilişkilendirilir ve dikey bir yapı her seyirciye bir "otorite" izlenimi verir. Yüksek yapısı ile rezidans (Kılıçer Yarangümeli, 2006: 8) "kale" işlevi görür ve her bir gökdelen şehrin siluetinde güçlü bir simge haline gelir. Bu bağlamda rezidans tıpkı Babil

Kulesi'nde olduğu gibi hem yüksekliği ile çevresindeki diğer yapılarla arasına sınır koyar hem de kentsel alandaki "hiyerarşi" rezidansın mimarisinde yansımasını bulur.

İnşa edilen kule ile güçlerini, zenginliklerini, güvenliklerini sağlamak isteyen insanlarla ilgili yanlış nedir? Wilkin için (2012: 3) bu sorunun yanıtı eylemin kendisinde bulunamaz, çünkü cevap eylemin ardındaki nedende saklıdır.

[5]RAB insanların yaptığı kentle kuleyi görmek için aşağıya indi. [6]"Tek bir halk olup aynı dili konuşarak bunu yapmaya başladıklarına göre, düşündüklerini gerçekleştirecek, hiçbir engel tanımayacaklar" dedi, [7]"Gelin aşağıya inip dillerini karıştıralım ki, birbirlerini anlamasınlar." [8]Böylece RAB onları yeryüzüne dağıtarak kentin yapımını durdurdu. [9]Bu nedenle kente Babil adı verildi. Çünkü RAB bütün insanların dilini orada karıştırmış ve onları yeryüzünün dört bucağına dağıtmıştı." (Tevrat, Yaratılış, 10-11, s. 10).

Babil halkının kule inşa etmek ve kendilerine isim yapmak istemeleri Wilkin'e göre (2012: 4) Tanrı'nın çağrısının açıkça ihlalidir. Babil halkının dünyaya dağılma ve yeryüzünü doldurma emrini reddetmeleri, Tanrı'ya karşı doğrudan bir "isyan" ve "küstahlık" tır. Wilkin ile benzer düşüncede olan diğer bir isim Alman filozof Nicholas Rescher'dir. Rescher (2015: 9) Babil kulesi mitini "kibir ve itaatsizliğin" hikâyesi olarak okur. Kendi şehirlerini ve kulelerini yaparak birlikte kalmayı yeğleyen insanlar Tanrı'nın emrini yerine getirmek istemediklerini açıkça belirtirler. Bu sebeple kendileri için bir isim yapmak olarak değerlendirilen "isyan" şehir ve kuleyi inşa etmede önemli bir faktördür. Babil halkının kendileri adına bir isim yaptıkları görülür, ancak bu, onların diledikleri gibi "görkemli" bir isim olmaz. Nitekim Tanrı, kule inşa etmekle emrine karşı çıkan insanları görünce onların dilini karıştırır. Birbirlerinin dilini anlamayarak, fikir birliğinden yoksun kalan Babil halkı kulenin inşasına devam edemeyip, amaçlarına ulaşamazlar ve Tanrı onları istemedikleri şeye yani yeryüzüne dağılmaya zorlar. Şehre İbranice "karışıklık" anlamına gelen "Babil" denir (Wilkin,

2012: 3), “çünkü Tanrı bütün yeryüzünün dilini karıştırır” (Tevrat, Yaratılış, 10-11, s. 10).

Dil engelinin sebep olduğu “karışıklık” Babil halkının dağılmasına neden olurken rezidansta farklı ulustan ve farklı dilde konuşan insanların tek bir çatı altında toplandığı görülür. 19.yüzyılda (Daşçı, 2011: 28) Ermeni, Rum, Yahudi gibi farklı ulustan insanların bir arada yaşadığı İzmir kentinin Oryantalistler tarafından Babil Kulesi’ne benzetilmesinde olduğu gibi Danimarkalı, Kuveytli, İranlı, Amerikalı, Japon ve İngiliz sakinlere bünyesinde yer veren rezidans da adeta bir Babil Kulesi gibidir. Günümüzün “modern kulesi” rezidans, karışık kökenler ya da kimlikler sorununa çözüm olarak üniter ve birleştirici bir varlık oluşturur. Kule inşası Babil halkını dışarı çıkarırken rezidans, insanları içeri çeker. Babil halkını birbirinden koparan dil farklılığı rezidanstaki insanları ortak bir dil ile tekrar birbirine bağlar. Danışmanların yabancı dil bilmeleri hususu bu konuda birincil öneme sahiptir. Yabancı dil bilmek hem sakinler hem de hizmet verenler arasında karışıklığa sebebiyet vermeme, sakinlerin istek ve ihtiyaçlarını anlaşılabilir kılma konusunda makul bir nedene dayanır.

Öte yandan Babil Kulesi hikâyesinde şan ve şöhret uğruna insanların göğe ulaşma fikrinin arkasında yatan gerçeklerden bir diğeri insanların Tanrı katına ulaşmaya çalışarak “Tanrı’nın yerini almak veya Tanrı gibi olmak” (Rescher, 2015: 9) istemeleridir. Henry Lefebvre için (2017: 40) dikeylik “ilahi olanın, gücün, yarı kurgusal yarı gerçek olanın, yüce düşüncenin yeri” haline gelebilir. Bu bağlamda günümüzde (Dubovsky ve Weber, 1989: 159) “modern kuleler” in tekrar hayata geçirilmesi “tanrısallık” olgusunu sembolik bir biçimde temsil etmeye başlar ve insanın Tanrı rolünü gasp etme girişiminde bulunduğu anlamında uygun bir metafor sağlar. Günümüz kuleleri (Kılıçer Yarangümeli, 2006: 207) gözlerden kaçamayacak denli yüksek yapısı ile hâkimiyetini ileri sürer ve Tanrı’nın huzurunda halkın küçüklüğünü belirtmenin mantığını takip eder. Bu bağlamda rezidansın en üst katında oturmanın

avantajı ile aşağıdaki insanlara tepeden bakan "şeyh" e bir "tanrısallık" mı atfetmek gerekir? Bu konuda bir şey denemez ama en üst katın şeyhe gökyüzüne yaklaşmayı sağladığı ve kendisinde bir "büyüklük" hissi uyandırdığı kesindir. En üst katta oturan şeyh, (Ballard, 2015: 76) "binanın en tepesinde sanki bir "köşkün lordu" ymuş gibi güvenle duran" mimar Royal gibidir. Duvarlarını altın suyu ile boyattıran, kapı kollarını ve musluklarını altından taktıran güruh lideri şeyh "on milyona aldım, bir o kadar da içine harcadım" diye sahip olduğu daire ile övünür. "Hayatında ilk kez gökyüzüne aşağıdan değil yukarıdan bakan" (Ballard, 2015: 7) Dr. Laing gibi "penthouse" denilen altı yüz metre kare genişliğindeki dairesinde Ankara manzarasına en geniş açıdan bakmanın hazzını yaşar.

Babil Kulesi mitinde Babil halkının kendilerini Tanrı yerine koymak istemeleri ya da Tanrı'nın emrine uymamaları şeklinde gerçekleşen söz konusu "kibir" Tanrı tarafından cezalandırılır ve nitekim kule inşası tamamlanamaz. Dubovsky ve Weber'e göre (1989: 155) Babil Kulesi hikâyesinin etkisi iki taraflıdır: İlki insanların yaratıcılığının hikâyesi, ikincisi ise insan yetkinliğinin sınırlılığı ve kibrin yıkıcılığıdır. Mükemmelliği inşa etmeyi temsil etmiş olsa dâhi hem kulenin tamamlanamamış olması hem de Babil halkının Tanrı yerine geçememesi ve aynı zamanda (Rescher, 2015: 8) aralarındaki "fikir birliğinin yoksunluğu" mükemmelliğin ulaşılmaz yanını ortaya koyar. Bu durumda insanların cennete ulaşarak Tanrı'ya meydan okuma eyleminin başarısız olması gerçeği, günümüz insanlarını "modern" kuleler inşa ederek erişilemeyen gökyüzü cennetini yeryüzüne taşıma girişimine yöneltmiş olabilir midir? Başka bir deyişle kulenin yüksekliği Tanrıya belki de cennete yaklaşmayı simgelerken, günümüz "modern" kuleleri ile uzamsal anlamda bir yeryüzü cenneti mi yaratılmaya çalışılmaktadır?

2. 6. "Modern" Kuleler İle "Yeryüzü Cenneti" ni Yaratmaya Çalışmak

"Helya İnşaat'tan tüm bildiklerinizi unutturacak proje. Baştan çıkaran eşsiz mimari… 9000 m² yeşil alan…7/24 profesyonel güvenlik… Şehrin merkezinde yükselen saraylar…" (İnternet, 2014).

"En eski çağlardan beri köklü geleneklerde ve mitolojilerde yer alan, her insanın doğumuyla birlikte büyümeye başlayan bir hayat ağacı vardır. Gelin siz de hayat ağacınızı Nurol Park'ta büyütün, çünkü hayat yeşermek ister… Nurol Park'ı İstanbul'un yükselen değeri Güneşli'de Nurol GYO kalitesiyle hayatınızın yeşereceği, meyve vereceği ve kök salacağı bir yaşam vadisi olarak tasarladık. Siz de yeşille bütünleşik, güvenli, huzurlu ve modern bir ortamda yaşamanın keyfini çıkaracaksınız… Nurol Park'ta tüm beklentilerinize yanıt veren, hayalini kurduğunuz ayrıcalıklı bir hayata adım atabilirsiniz… Modern yaşam ve doğa Nurol Park'ta bir arada. Nurol Park sakinlerine özel, ziyaretçilerden ayrılan yaşam alanlarında ayrıcalıklı olduğunuzu hissedeceksiniz…" (İnternet, 2015).

"Hayatta yükselmeyi sevenler için tasarlandı. Karmaşadan uzak, doğaya yakın… İstanbul'a tam tepeden bakan bir yapı… Hayallerinizi burada gerçekleştirin... Bulutlardan ilham alın ve büyük hayaller kurmaya cesaret edin. Daha kaliteli bir yaşam, daha mutlu bir siz… Burada daima güvende ve hayatın merkezindesiniz. Lüks, konfor ve en kaliteli servis artık gökyüzünde… Kendinizi özel hissetmeniz için ve en değerli anlarınızın keyfine varmanız için tasarlandı. Yeni hayatınıza merhaba deyin ve hayallerinizi ertelemeyin" (İnternet, 2016).

Yukarıda görüldüğü gibi "doğa, güvenli bir ortam, seçkinlik, ayrıcalık ve mükemmellik" temsilleri ile resmedilen rezidanslar tıpkı sayısız nimetler, bahçeler, ırmaklar gibi düşünce sınırlarının çok ötesinde çeşitli özellik ve güzelliklere sahip bir "cennet" gibidirler. Çoğu din ve inanışta (Taş ve Aygün Cengiz, 2015: 828) Tanrı'nın

“iyi” insanlara yaşamdan sonra mükâfat olarak sunacağına inanılan “cennet”, yaşarken mekânsal olarak rezidanslarda insanlara sunulur ve bir bakıma ortaya “yeryüzü cenneti tasviri” çıkar. Etimolojik olarak cennet, “koruma, kapatma, etrafını çevirme, etrafı çevrili yer ve bahçe” (Nişanyan, 2007: 91) olarak geçer ve günümüz rezidanslarında “bahçe” ile nitelenen “doğa” dır, “güvenlik” tir, “huzur” dur ve “yeni bir yaşam” dır. Bu çerçevede yüksen beş metre yükseklikte “gösterişli” mimarisi ve bünyesinde barındırdığı çeşitli hizmet ve imkânlar ile üst gelir grubundan “zengin” sakinlerine “güvenli”, “huzurlu” ve aynı zamanda “ayrıcalıklı” bir yaşam sunma noktasında alan çalışmalarımı gerçekleştirdiğim rezidansın hem “cennet” in kelime olarak içerdiği nitelikler ile örtüşmesi hem de Kur’an-ı Kerim’de yer alan cennet tasavvurları ile benzerlik göstermesi rezidansı bir nevi yaratılmaya çalışılan “yeryüzü cenneti” nin temsillerinden biri kılabilir mi?

“[13]Her kim Allah ve Resulüne itaat ederse, Allah onu sonsuza kadar kalacakları altından ırmaklar akan cennetlere koyar. Bu ise büyük bir kurtuluştur (Fevz-i azimdir).” (Nisa Suresi, Cüz: 4- Sure: 4, s. 80).

“[9]Şüphesiz iman edip iyi işler yapanları, imanlarından dolayı Rableri hidayete erdirir. Naim cennetlerinde altlarından ırmaklar akan saraylara kavuşturur.” (Yunus Suresi, Cüz: 11- Sure: 10, s. 210).

“[43]Orada kalplerinde bulunan kini çıkarıp atarız. Onların köşklerinin altlarından ırmaklar akar… Onlara şöyle seslenilir: “İşte size cennet! Amelleriniz sebebiyle buna varis kılındınız.” (A’raf Suresi, Cüz: 8- Sure: 7, s. 156).

Kur’an-ı Kerim’deki cennet tasvirleri doğayı yoğun bir şekilde sunar. İslami cennet anlayışındaki ırmak unsuru “doğa ile iç içe” bir yaşam sunma vaadinde bulunan rezidansta kendisinden bağımsız olsa bile çevre civarlardaki göl ve orman manzarası ile karşılanır. Aynı zamanda binanın her bir katında yer alan dekoratif yapay bitkilerle sakinlere yeşil bir ortam sunulmaya çalışılır.

"[130]İbrahim'in milletinden kim yüz çevirir? Ancak kendine kıyan sefih (beyinsiz) ! Hakikat Biz O'nu dünyada seçtik, ahirette de. O, hiç şüphe yok ki seçilenlerdendir." (Bakara Suresi, Cüz: 1- Sure:2, s. 21).

"[144]Allah buyurdu ki: "Ey Musa, gönderdiklerimle (vahiy) ve seninle konuşmamla seni o insanların üzerine intihab ettim (seçtim/ seçkin kıldım). Şimdi şu sana verdiğini al ve şükredenlerden ol." (Araf Suresi, Cüz: 9- Sure: 7, s. 169).

Kur'an-ı Kerim'in (Taş ve Aygün Cengiz, 2015: 851) "seçkinlik" kavramını genelde peygamberlere atfettiği görülür, öte yandan Tanrı'nın emirlerini yerine getiren insanlar da "seçilmiş" insanlardan olacaklar ve cenneti hak edeceklerdir. Büyükelçi, konsolos gibi yüksek devlet görevlilerini bünyesinde barındıran rezidans bu yanıyla Türk Dil Kurumu sözlüğünün "yüksek devlet görevlileri ve elçiler gibi kişilerin oturmasına ayrılan konut, saray konut" şeklinde yer verdiği "rezidans" kelimesinin kültürel anlamını karşılar ve aynı zamanda unvanları gereği "diplomat" sayılan bu kişiler ulusal ve uluslararası ilişkileri düzenleme konusunda birer "elçi" görevindedirler. Bu bağlamda sahip olunan unvan ve görevler hem söz konusu kişileri Tanrı'nın elçisi peygamberler gibi "seçkin" kılar hem de cennet tasavvurlarında ve TDK sözlüğünde vuku bulan "saray ve köşk" e tekabül eden rezidansta oturmak insanları "ayrıcalıklı" yapar. Öte yandan "seçkin" kişilerle beraber yaşamak tıpkı peygamberlerle aynı uzamda yer alanların "seçilmişlerden" olmaları gibi rezidanstaki diğer sakinleri de "seçilmişlerden" kılar. Yalnız (Taş ve Aygün Cengiz, 2015: 851) İslami anlayıştaki "seçkinlik", "iyi" ve "kötü" ayrımına göre yaşamakla elde edilirken, rezidans sakinleri ekonomik ve sosyal ölçütleri doğrultusunda "seçkinlik" kazanırlar.

"[15]Kötülüklerden korunanlara (muttakilere) vaat edilen cennetin temsili şöyledir: Orada bozulmayan temiz sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ve saf süzme baldan ırmaklar vardır. Onlar için orada her

çeşit meyve ve Rablerinden bir mağfiret (bağışlama) vardır.” (Muhammed Suresi, Cüz: 26- Sure: 47, s.509).

“[65]Eğer kitab ehli iman edip, Allah’tan korksalardı şüphesiz onların kabahatlerini örter ve kendilerini nimeti bol cennetlere koyardık.” (Maide Suresi, Cüz: 6- Sure: 5, s.120).

“[21]Rableri onları kendi katından bir rahmet, bir rıza ve bir cennetle müjdeler ki, o cennette onlar için tükenmez nimetler vardır. Onlar orada ebedi kalacaklardır. Çünkü en büyük mükâfat, ecir Allah katındadır.” (Tevbe Suresi, Cüz: 10- Sure: 9, s. 191).

“[68]Ey benim kullarım, bugün size hiç korku yoktur ve siz mahzun da olmayacaksınız. [69]Benim ayetlerime iman edip halis Müslüman olan kardeşlerim! [70]Sevinç ve neşe içinde siz ve eşleriniz cennete girin”. [71] Altından tepsiler ve küplerle üzerlerine dönülür dolaşılır. Orada nefislerin hoşlanacağı, gözlerin lezzet bulacağı her şey vardır. Ve siz orada ebedi kalacaksınız. [72]İşte bu, sizin yaptığınız ameller sebebiyle varis kılındığınız cennet! [73]Sizin için orada birçok meyveler vardır, onlardan yiyeceksiniz.” (Zuhruf Suresi, Cüz: 25- Sure: 43, s. 495).

“[11]Allah da onları o günün şerrinden korur ve kendilerini bir parlaklıkla bir sevince erdirir. [12]Ve sabırlarına karşılık onlara bir cennet, bir ipek verir. [13]Orada koltuklar üzerine dayanmışlardır. Onlar ne güneş görürler, ne de dondurucu soğuk. [14]Üzerlerine cennet gölgeleri sarkmış ve meyveleri önlerine bol bol konmuştur. [15]Etraflarında gümüşten kalpler ve billur küplerle dolaşılır. [20]Orada nereye baksan bir nimet ve pek büyük bir mülk görürsün. [21]Üstlerinde yemyeşil zarif ipekten ve kalın atlastan olan elbiseler vardır. Gümüşten bileziklerle süslenmişlerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek sunmaktadır.” (İnsan Suresi, Cüz: 29- Sure: 76, s. 580).

“[47]Sinelerindeki kinleri soymuşuzdur da kardeşler olarak köşkler üzerinde karşı karşıya otururlar. [48]Orada kendilerine hiçbir zahmet dokunmaz. Onlar oradan çıkarılacak da değillerdir.” (Hicr Suresi, Cüz: 14- Sure: 15, s. 265).

"[33]Bunlar Adn cennetlerine girerler. Orada altından bileziklerle, incilerle süslenecekler. Elbiseleri de orada ipekten olacaktır.[34] Ve şöyle derler: "Hamd olsun Allah'a bizden o hüznü giderdi… [35]Lütfundan bizi durulacak yurda (cennete) koydu. Burada bize yorgunluk gelmeyecek, burada bize usanç gelmeyecek." (Fatır Suresi, Cüz: 22- Sure: 35, s. 439).

Bereket ve bolluk kavramları ile tasvir edilen cennet (Taş ve Aygün Cengiz, 2015: 833-834) saray ve köşklerde oturan insanlar için nimetlerin tükenmediği, sorumluluğun olmadığı ve hiçbir sıkıntının vuku bulmadığı "mükemmel" bir mekân olarak tasarlanır. İslam'da inananlara dinin gerektirdiği kurallara riayet edenler için her şeyin düşünüldüğü "gösterişli" ve "huzurlu" bir cennet vaat edilir. Alışveriş merkezi, hamam, sauna, masaj odaları, spor ve sinema salonları, güneşlenme terasları, açık ve kapalı yüzme havuzu, çocuk oyun salonları gibi her türlü imkânı sakinlere sunan rezidans aynı zamanda danışma, güvenlik, teknik servis, temizlik gibi çeşitli hizmetleri de sağlar. Bu bağlamda tıpkı cennet gibi sakinlerine hem her ihtiyaca yanıt verecek bir yaşam sunması rezidansın "mükemmel" bir mekân vaadi ile ilgilidir hem de çeşitli hizmet ve imkânlara yerinde erişim sağlayabilen sakinler için "zahmetsiz" dir.

"[73]Rablerinden korkanlar (muttakiler) zümre zümre cennete sevk edilmektedir. Nihayet oraya vardıkları ve kapıları açılıp bekçileri onlara: "Selam sizlere, ne hoşsunuz. Ebediyen içinde kalmak üzere haydi girin oraya" derler. [74]Onlar da: "Hamdolsun o Allah'a, bize vaadini doğru çıkardı ve bizi yeryüzüne varis kıldı. Cennetten istediğimiz yerde oturuyoruz" derler. Bak, artık o iyi amel işleyenlerin mükafatı ne güzeldir." (Zümer Suresi, Cüz: 24- Sure: 39, s.467).

"[17]Etraflarında taze kalan genç hizmetçiler dolaşırlar… [28](Onlar) dalbastı kirazlar, [29]sıvama muzlar içinde, [30]uzamış bir gölge, [31]çağlayan bir su, [32]birçok meyve içinde olurlar. [33](O nimetler) ne eksilir, ne men edilir. [34](Onlar) yüksek döşekler (üstündedirler)." (Vakıa Suresi, Cüz: 27- Sure: 56, s. 536).

Rezidansta sakinleri “merhaba efendim, hoş geldiniz” tabirleri ile güler yüzle karşılayan danışmanlar gibi cennet tasavvurlarında cennetin kapılarını açıp hoş sözlerle inananları karşılayan varlıklar söz konusudur. Cennette inananların her türlü isteklerine yanıt veren hizmetçiler, rezidansta karşılığını her biri farklı bir işten sorumlu hizmet verenlerde bulur. Öte yandan yukarıda Kur’an-ı Kerim’den alınan surelerde görüldüğü gibi cennet tasavvurlarının büyük bir kısmında (Taş ve Aygün Cengiz, 2015: 853) zaman vurgusu “ebediyet/sonsuzluk” kavramı ile ifade edilir. Rezidans denilen uzam sakinlere sonsuzluk sunamaz ama sunduğu hizmetler dâhilinde sakinlerin zaman ile ilişkilerini düzenleyecek şekilde tasarlanmıştır. Her şeye yerinde erişebilme imkânı ve teknolojik araçlar sayesinde sakinlerin kısıtlı zaman problemi çözülür ve zaman etkin bir şekilde kullanılabilir.

“[99]Onlar, ilah olsalardı cehenneme girmezlerdi. Hâlbuki hepsi orada ebedi kalacaklardır. [100]Orada onların bir inlemeleri (zefiri) vardır. Bunlar orada bir şey işitmezler. [101]Tarafımızdan kendilerine en güzel şeyler takdir edilenler, işte oradan (cehennemden) uzak tutulanlardır. [102]Onlar, cehennemin hışıltısını (uğultusunu) bile duymazlar ve onların istediği şeyler içinde ebedi kalırlar.” (Enbiya Suresi, Cüz: 17- Sure: 21, s. 331-332).

“[49]…(Cennetliklere dönerek): “Girin cennete, artık size ne korku vardır ne de üzülme vardır” derler.” (A’raf Suresi, Cüz: 8- Sure: 7, s. 157).

“[146]Salih peygamber itaat etmeyen insanlara şu şekilde seslenir: “Siz burada güven ve emniyet içinde bırakılacak mısınız? Güven cennettedir.” (Şuara Suresi, Cüz: 19- Sure: 26, s. 374).

“[45]Allah’tan korkanlar (muttakiler) elbette cennetlerde ve pınarların başında olacaklardır. [46]Onlara: “Selametle ve güven içinde girin oraya” denir.” (Hicr Suresi, Cüz: 14- Sure: 15, s. 265).

Cennet, insanlara cehenneme ait "gürültü" den uzak "güvenli" bir mekân sunar ve aynı zamanda cennette zarar görmeyeceklerinin garantisini verir. Cennetin inananlara vaat ettiği "huzurlu ve güvenli ortam", görece şehrin uzağında konumlanan ve çeşitli imkânlara bünyesinde yer veren rezidansta, kendi mekânlarında zaman geçiren sakinlerin şehrin gürültüsünden ve kalabalığından uzak kalışlarında yansımasını bulur. Güvenlik personeli ile giriş-çıkış yapılması, yirmi dört saat kameralı güvenlik kontrolü, danışmanların kontrollü misafir kabulü gibi unsurlar ile güvenliğin maksimum seviyede sağlandığı rezidansta sakinler "tehlikeler" den uzak tutulur.

"[33]Eğer insanlar hep (küfre saparak) bir ümmet haline gelecek olmasaydı, Biz, o Rahman'a küfreden kimselerin evlerine gümüşten tavanlar ve üzerlerine çıkacakları asansörler… [34]Odalarına kapları ve üzerine kurulacakları koltukları, kanepeleri… (hep gümüşten yapardık). [35]Ve altın ziynetler yapardık (onları ziynetlere boğardık). Bütün bunlar dünya hayatının geçici metalarıdır. Ahiret ise Rabbinin katında takva sahipleri içindir." (Zuhruf Suresi, Cüz: 25- Sure: 43, s. 492-493).

Cennetten kovularak "değersizleşen" insan, yeryüzünde birbirinden farklı hizmet ve imkânı kendisine sunan rezidanslarda oturarak "değerli" olduğunu tekrar kendine hatırlatmaya çalışır. Oysa yukarıda Kur'an-ı Kerim'de bahsi geçen sure, dünya hayatının "geçici" malları ile söz konusu "yeryüzü cenneti" nin oluşturulamayacağı konusunda insanları uyarır niteliktedir. Cennette bir "ebedilik" söz konusu iken dünyada rezidanslar ile sembolik olarak yaratılmaya çalışan "cennet" yok olmaya mahkûmdur. Nitekim cennette her insanın eşit olma durumu rezidansta hem sakinler hem de hizmet verenler arasında hiyerarşinin varlığı ile ortadan kalkar. Cennetteki "huzur" rezidansta yerini sakinler arasında yaşanan tartışmalara, yönetim kurulunda çıkan kavgalara bırakır ve rezidansta kaosa her zaman yer vardır. Ve tıpkı Babil Kulesi efsanesinde Babil halkının kule inşası konusunda yaşadığı "yıkım" ın bir benzeri "prestij, lüks, ayrıcalık" söylemleri ile "iyilik ve "mutluluğu" sakinlerine sunma vaadinde bulunan rezidansta

sigortaların atması, klima ve asansörlerin bozulması, duvarlarda kabarma meydana gelmesi, kapı kollarının sakinlerin elinde kalması gibi teknolojide meydana gelen aksaklıklar ile yaşanır. "Modern" günümüzde (Taştan, 2016: 106) teknoloji "insanın kâinat üzerindeki egemenliğinin araçları" haline gelmiş olsa bile teknolojinin yetkinliğinin sınırlı oluşu her zaman sakinlere "mükemmel" i sunamaz. Öte yandan teknolojinin varlığı başlı başına "yeryüzü cenneti" tasvirini ortadan kaldırır. Nitekim cennette insanlar teknoloji olmadan yaşamlarını sürdürebilecekken, dünya üzerinde teknolojilerin aracılığı olmadan insanların her türlü imkâna kavuşması mümkün değildir. Bu da teknolojiye bağımlılığı göstermekle beraber insan hayatının birçok yanının maddi olarak koşullanmış olduğunu Technology and The Lifeworld (1990) isimli kitabında bizlere anlatmak isteyen Don Ihde'nin "cennet metaforunu" akıllara getirir.

2. 7. Teknolojinin Varlığı: "Cenneti Terk Ederek Dünyayı Miras Almak"

Don Ihde (1990) teknoloji ile dolayımlanmamış bir hayatın ne derece mümkün olabileceğini sorgular ve teknoloji dolayımını anlatırken insanların teknolojileri olmadan yaşayıp yaşayamayacaklarını ortaya koyabilmek adına "Cennet" metaforuna başvurur. Ihde için ampirik ya da tarihsel anlamda insanlar teknolojileri olmadan varlıklarını devam ettiremezler. Bu durumun benzerini James Graham Ballard da Gökdelen (2015) isimli kısa bilimkurgu romanında işlemiştir. "Asma cennet" olarak tabir edilen gökdelen sakinleri teknolojinin kendilerine sunduğu işlevsellik sayesinde kimseye ihtiyaç duymadan yaşayabileceklerine inanan insanlarla doludur. Ancak bir süre sonra teknolojinin arıza vermesi ile o "muazzam" gökdelen tabiri caizse bir savaş alanına döner ve başlanılan noktaya geri dönülür. Bu durum Ihde'nin bahsettiği konuya yani hem teknolojik olmayan bir varoluşun mümkün olamayacağına hem de teknolojik

olmayan cennetin saflığından uzak olduğumuz için "yeryüzü cennetini" yaratmaya çalışmanın nafile olduğuna işaret eder.

Ihde için (1990: 12-13) ancak "Cennet" olgusunu hayal ederek insanların teknolojileri olmadan yaşayabileceklerini söyleme imkânımız vardır. Ihde ilk olarak çıplak halde yaşamın olduğu fakat sözlü konuşmanın, ateşin, konutun olmadığı, göksel cisimlerin ve benzerlerinin hareketi için hiçbir kayıt, takvim veya işaretin bulunmadığı bir varoluşu yani "Cennet" i hayal etmemizi ister. Böyle bir "Cennet" ekolojik kısıtlamalara sahip olsa dâhi besin tedariği sabit ve kolay temin edilebilir olmalıdır. Tropikal bir ortamda meyve, yenilebilir bitkiler, elle tutulabilir kurbağalar, balıklar ve benzeri şeyler bulunur. Ayrıca unutulmaması gereken savunma veya saldırı durumlarında silah olmadığı için söz konusu "tropikal cennette" insanlara zarar verecek büyük yırtıcıların da bulunmaması gerekir. Bu çerçevede Ihde bizlere bu varoluşsal uygulama ile insanların teknolojik olmayan bir şekilde yaşayabilmelerinin mümkün olabildiğini göstermeye çalışır. Ancak böyle bir ortam "izole edilmiş, korunan ve istikrarlı" bir çevrenin yani "Cennet" in olması koşuluyla mümkündür ve bu tarz teknolojik olmayan varoluş ise "doğal çevre" olacaktır. Yalnız "Cennet" e benzer bir ampirik-tarihsel insan yaşamı formatı hiç olmamıştır.

Ihde' ye göre (1990: 3-15) toplumda hâkim olan inanış, çağdaş teknolojilerin geçmiş teknolojilerden farklı olmasıdır. Bu, bizimle geçmiş arasında son derece sanayileşmiş, ileri teknolojiye sahip toplumlarda ve henüz böyle bir teknolojiye sahip olmayan kişiler arasında keskin bir ayrışmanın olması gerektiği anlamına gelir. Ancak durum öyle midir? Teknoloji bağlamında minimalist kültürler olmakla birlikte teknoloji ile hiçbir şekilde dolayımlanmamış bir kültür yoktur. Bu bağlamda Ihde, Filipin Adaları'nın güney ucundaki Mindanao şehrinde Taş Devri kültürünün örneğini yansıtan Tasadaylıları örnek gösterir. Ihde için Tasadaylılar mağaralarda yaşarlar ama hayat biçimlerini karakterize eden minimalistik kültürlere sahip olmalarına rağmen non-

teknolojik de değillerdir. Tasaday kabilesinin diyetleri küçük yengeçler, kurbağalar, meyveler ve bazı bitkisel ürünlerden oluşur. Ancak gıda hazırlamanın kendisi temel teknolojileri içeren önemli bir tekniktir. Yiyecekleri doğal durumundan (çiğ) çıkarmak ve gecenin soğuğundan korunmak için ateş kullanılır. Tasadaylılarda gelişmiş bir silah bulunmamakla birlikte açılması zor yiyecekleri kırmak için kullandıkları bronz taş baltalar vardır. Bu bağlamda geçmiş ile günümüzdeki tek fark Taş Devri'nden beri insanların o zamanın teknolojisini yüksek bir tecrübeye dönüştürerek bu zamana kadar gelinmiş olmasıdır. Burada Ihde'nin üzerinde durduğu husus şudur: Tasadaylılar gibi teknolojik olarak minimalist kültürlere sahip toplumlar, bizlerin maksimum teknolojik kültürümüzle uzak ilişkilerde olsalar bile yine de teknolojik olmayan "Cennet" in saflığından uzaktırlar. Çünkü Tasadaylılar teknolojik olmayan varoluş biçiminden çoktan ayrılmışlar ve en azından minimal teknolojilerle "Cennet" i terk ederek, Dünyayı miras almışlardır.

Ihde tek tanrılı inançlarda cennetten yeryüzüne düşüş metaforu ile dünyada dünyevi ve günahkâr varoluşun anlamını yeniden okur. Teknoloji ile bağlantı kurarken teolojiden teknolojiye geçişe işaret eder. Çünkü kültür ve teknoloji arası ilişkide, teknoloji toplumun üzerine inşa edildiği ontolojik temellerden biridir. İnsanlık anlamında kültür kaçınılmaz olarak teknolojileri ima ettiği gibi yaşamın teknolojik biçimi de kültürün bir parçasıdır. Burada Ihde açısından teknoloji, insan algıları ve dünya arasında bir arabulucu ya da dolayımdır. Bu bağlamda teknolojik olmayan Cennetin aksine insan- teknoloji ilişkilerine bakarak eskiden beri insan faaliyetlerinin ve kültür çeşitliliğinin teknoloji içine gömülü olduğu söylenebilir. Ihde açısından (1990: 19-20) ölümler bile insan-teknoloji ilişkilerinin yönlerini içerir. Eşyalarıyla birlikte insanların gömülmesinde görülen insan gömü uygulamaları gibi praksisin her alanı teknoloji ile ilgilidir. Bu bağlamda insanlar Cennet'ten Dünyayı miras almak için harekete geçmişler ve söz konusu Dünya'yı teknolojik olmayan Cennete tercih

etmişlerdir. Bu mirasın bedeli de bir teknolojiyi ele geçirmek ve ona sahip olmaktır. Teknolojinin varlığı yaratılmaya çalışılan söz konusu Cennet'i yeryüzünde temsil etmediği gibi teknolojiye olan bağımlılık ile insanların Cennet'e dönüşü de mümkün değildir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ALAN ÇALIŞMASI

3. 1. Rezidansın Bir Günü

Rezidansta gün her sabah saat altıda başlar. İlk etap işçiler gelir ve bunlar temizlikçilerdir. Temizlikçileri karşılayan ekip ise yirmi dört saat çalışmak zorunda olan güvenliklerdir. Rahat yataklarında uyuyup rezidanstaki günlerine başlayan temizlikçilere "oh tabi yattınız geldiniz" bakışları atarlar. Nitekim bütün bir geceyi yarı uyur yarı uyanık vaziyette geçirmenin etkisi gözlerinin kanlanmasından, taranmamış saçlarından, kravatlarının gevşetilmesinden hissedilir.

Temizlikçiler otopark katında kendilerine ayrılan bölümde demledikleri çaylarını hızlı hızlı içerler ve kendilerine tahsis edilen depoda üstlerini değiştirirler. Kadınlar pembe, erkekler krem renginde kimyasal maddelerin tene temasını engelleyen özel iş kıyafetlerini giyerler ve rezidansın giriş katında toplanırlar. Bütün ekibin yerlerini almasıyla temizlik şefleri Titiz gelir. Titiz'in talimatıyla kimin nerede ne iş yapacağı belirlenir. Bu işbölümü yapılırken herkes yapmakla sorumlu olduğu görevleri bildiği halde her gün aynı şeye itiraz edilir. Yalnız bu itirazın bir faydası olmayacağını da bilirler. Söz konusu işi yapmak istemezler ama bundan da kaçamazlar. Temizlik personelinin bir kısmı rezidansın dış mahallini temizler, bir kısmı ilerideki buzları kazma kürekle kırar. Bir kısmı rezidansın giriş katını temizlerken, bir kısmı konteynırlarda birikmiş çöpleri boşaltmaya gider. Geri kalanı ise katları, asansörleri temizlemeye başlar. Titiz, şef olmasından kaynaklı eline hiçbir şey almaz. "Şurayı da kır, burayı neden böyle yaptın" şeklinde personele sürekli müdahalede bulunur. Titiz'in duruşu çok acayiptir. "Zannedersin Winston Churchill". Göbeği öne alır ve eli belinde

personelden gözlerini bir dakika bile olsun ayırmaz. Şef olmanın avantajı ile "ayrıcalığını" ortaya koymak ister. Kendi ekibi dışında diğer birimlerin çalışanlarına da "şunu da yapsan, bunu da yapsan" der. Hani "şef" ya adı daha dolu olsun, sözüm herkese geçsin ister.

Sabah saatlerinde rezidansın önü camlarına kadar siyah "lüks" arabalar ile dolar. Siyah takım elbiseli şoförler patronlarını beklerler. Bu bekleyişe danışmanlar tarafından "efendi bekleme saati" denir. Bir tarafta temizlikçiler buzları kırarken diğer tarafta siyah takım elbiseli şoförler arabaların camlarının buzlarını kazırlar. Yaptıkları hizmet üç aşağı beş yukarı aynıdır aslında ama kıyafetleri farklıdır. Temizlikçiler tulumları içindedir, şoförler grand tuvalettir. Bu esnada şoförler ve temizlikçiler arasında kadınlar, futbol gibi her türlü avam sohbet döner. Gerçekten kendileri gibi davrandıkları an o andır. Laubalilikleri bir kat malikini görene kadar devam eder. Kat sakinlerine "saygı" duymasalar da, saygı duymaları gerektiği onlara öğretildiği için laubali tavırlar hemen "günaydın efendim" e döner ve birbirlerine küfrederek konuşanlar bir anda kibarlaşır.

Kat maliklerinden milletvekilleri, büyükelçiler ya da şirket sahibi olanlar sabah sekiz gibi dairelerinden çıkarlar. Patronlarını giriş kapısında görmeye başlayan şoförler, ceketlerinin düğmelerini iliklerler ve patron ayakta beklemesin diye koşarak kapılarını açarlar. Hazır ol vaziyetine geçip "günaydın, buyurun efendim" derler, kapılarını kapatırlar ve yine koşarak direksiyona geçerler. Kat sakini ofisine gitmeden mevcut konumuna yani "efendiliğine" daire kapısından çıktığı an başlar. "Günaydın efendim" yukarı katlarda temizlikçilerle başlar, giriş katında güvenliklerle devam eder ve dışarıda şoförü ile tamamlanır. Yalnız verilen selamlara hiç biri karşılık alamaz.

Maliklerden çalışma saatleri esnek olanlar ise ekseriyetle kendilerine şoför tutmayanlardır. Bunlar otoparktan Ferrarilerini kendileri çıkarırlar. Doktor, mühendis gibi mesleklerden olan söz konusu sakinler daha rahat giyimlidirler, erken saatlerde çıkanlar gibi takım elbiseli değillerdir. Ellerinde o "bond" çantalar da olmaz genelde.

Çalışanlara karşı daha az "diktatörlerdir", daha güler yüzlü davranırlar, selam verirler. Hizmet verenler de esnek çalışan sakinlere daha hoş gözle bakarlar. Hani kendilerine selam vermiş, iki kelime etmiş ya bu kişilere "adam işte, sonradan görme değil" derler. Hoş kendileri de hiç "görmemiştir" ama her nasılsa "sonradan görme" ile "görmemişi" i ayırt ederler.

Danışmanlardan sabahçı olanlar saat sekizde gelir, beş buçukta çıkar; akşam mesaisine kalacak olanlar ise öğlen saat ikide gelip akşam on bir buçukta çıkar. Rezidansa geldiklerinde yönetim ofisine giderek imza atarlar ve aynı işlemi mesaileri bittiğinde de gerçekleştirirler. Rezidans içinde içeri ve dışarı arasındaki bağlantıyı sağlayan resepsiyon katındaki giriş kapısıdır. Gün içinde bu kapıdan sayısız insan girip çıkar ve "Merhaba efendim, hoş geldiniz", "Merhaba efendim, kime bakmıştınız?" şeklinde kalıplaşmış cümleler danışmanlar tarafından defalarca tekrarlanır. Kat sakinlerine gösterdikleri güler yüzü gelen konuklardan da esirgemeyen danışmanlar için bu bir kuraldır. Bazısı görev tanımı gereği istenilen güler yüzü zoraki gösterir, kimi de "evine yani mahremiyetine geliyor, herkes evine gittiğinde güler yüz görmek ister" sözleriyle kat sakinlerinin isteğini makul bulur.

Her daim rezidansta olmak zorunda olan güvenliklerden gece vardiyasını tamamlayanlar evlerine döner. Sabahçı olan güvenliklerin gelmesiyle iki kişi binanın giriş kapısında, ikisi içeride danışma katında durur. Diğerleri ise otopark katına inerler. Kendi aralarında düzenledikleri nöbet çizelgesine göre saat başı dışarıdaki güvenlikler içeri, içerideki güvenlikler ise dışarı çıkarak kendi aralarında dönüşümlü olarak çalışırlar. Güvenlik amiri de danışmanlarla ortak kullandıkları desk üzerindeki bilgisayardan kamera kayıtlarını takibe başlar. Danışmanların konukları karşılama ritüeli güvenlikler tarafından da gerçekleştirilir. "Alışveriş merkezlerinde dikkat et, güvenlikler sana nasıl bakarlar? Tabi ki öldüresiye bakarlar" diyen güvenlik şefi için kendilerini dışarıdaki güvenliklerden farklı kılan ayrıntı güler yüzlü olmaktır. Bu

yüzden kat sakinlerinin hizmet verenlerden istedikleri ve en önemli gördükleri husus olan güler yüzü sakinlerden esirgemezler.

Sekiz buçuk dokuz arası rezidansın idari yönetiminden sorumlu müdür, halkla ilişkiler ve muhasebe departmanının bütününü içeren idari personel gelir. Bu personel için takım elbise giyme zorunluluğu vardır. Nitekim her an için yönetim kurulu toplanabilir ve toplantılara bu ekibin katılması gerekir. Aynı odayı paylaşan bu kişiler ofise geldiklerinde bilgisayarlarını açıp, e-maillerini kontrol ederler. Müdür B. "bak T. şunu atmış, bak Ç. şuna itiraz etmiş, sanki biz yirmi dört saat burada çalışacağız" diye söylenir. İdari personel ile aynı saatlere yakın rezidansa gelen diğer bir ekip ise teknik servisinde çalışan personeldir. Teknik şefi Osman tulumunu giyer ve gece vardiyasına kalan tekniğin uyuma ihtimalini bildiği için bir yerde arıza var mı diye tüm teknik hacimleri gezer. Katlara çıkar, asansörleri ve ışıklandırmaları kontrol eder. Bir de teknik personel gün içinde ekstra para peşinde koşar. Bir daire sakininin çamaşır makinesi, televizyonu ya da herhangi bir aracı bozulsa da "fazladan para koparsak" derler. Çünkü daire içine girmek kat malikinin şahsi işine bakmak demektir. Bir sakininin yirmi lira vereceğini bilseler saatlerce o evden çıkmazlar.

Öğlen saatlerinde teknik ekip çalışır, danışma çalışır ve idari personelin en yoğun olduğu saatlerdir. Sabah temizliğinden sonra en rahat çalışan temizlik ekibi için ise bu saatler "yatma saati" dir. Temizlikçilerin kapalı otopark alanının birinci katında sosyal alanları vardır. Bu toplanma yerinde binanın "lükslüğüne" tezat olarak birkaç tane ahşaptan masa, kötü bir sandalye ve kumaşı kesik koltuk mevcuttur. Temizlikçiler burada yatar, uzanır, çay içer ve dedikoduyu en çok bunlar yapar. Çoğunluğun erkek olmasından kaynaklı "dedikodu burada daha çok erkek sporudur" denilir. Yerin altında olmak onlara güven verir, nitekim sakinlerle karşılaşmazlar. Otopark katına giriş için sakinlerin kullandığı kapıyı kullanamazlar, yasaktır. Otopark alanı OP1'e inen kat malikinin alana giriş yaptığı kapı otomatik sensörlü açılır kapanır kapıdır. Aynı katta bu

kapının tam karşısında temizlikçilerin otopark alanına giriş yaptığı kapı ise sensörlü değildir, elle açılır. Böylece hizmet verenler ve sakinler arasındaki "ayrım", aynı alandaki karşılıklı iki kapıda başlar. Temizlikçilerin kas gücünü kullanması gerekirken, rezidans sakinlerinin kendisini kapıya göstermesi kâfidir. Çünkü o malik, bir "efendi" dir. Onu gören kapı açılmak zorundadır.

Öğle yemeğine çıkan ilk ekip yine temizlikçiler olur. Danışma durumuna göre hareket etmek zorundadır, işler yoğunsa yemek saati gelse bile yemeğe çıkamaz. İdari personel kendilerini sıkıştırdığı için yapmak durumunda olmadıkları işlere de el atarlar. İdarenin istediği dosyaları verirler, istenilen listeleri hazırlarlar. Bu durumda yemeğe çıkamayan diğer bir ekip de idari personel olur. Hatta idari personel neredeyse mesai bitimine yakın saatlerde yemeğe çıkar bazen. İdari yönetimde personel sayısı az, ama yaptıkları iş fazladır. Hem bankalarla hem maliklerle hem de kendilerinin bağlı olduğu bir üst yönetim olan şirketle uğraşırlar. Danışmanların varlığına rağmen çoğu sakin idari personeli arar. Rezidansın yönetiminden sorumlu müdür B. "Adamın klozetinin kapağı yan dursa beni arıyor götüm oturmuyor diye" söylenerek telefonu kapatır. Kimi "kargom gelmedi" diye halkla ilişkiler departmanındaki Ayşe'yi arar. Bir süre sonra "ben burada hizmet işçisi miyim, idari personel miyim", "idari personelsin ama üç yüz altı dairenin danışmanlığını yapıyorsun" diye karşılıklı oturdukları masalardan duruma itiraz ederler ve ne iş yaptıklarını kendileri de anlayamaz hâle gelirler.

Öğleden sonra kadın ve erkek temizlik personeli gün içinde üç dört defa rezidansın giriş katını temizler. Bu katın rezidans için ayrı bir önemi vardır. Sakinler dışında dışarıdan gelen misafirlerin de binayı temiz ve düzenli görmeleri gerekir. Erkekler yerleri süpürür, kadınlar siler. Sildiği yerlerin sürekli kirlenmesinden rahatsızlık duyan Fadime "Şuna bak yeni sildim, ayak numarası kırk üç olan camışın biri gelip basmış" diye söylenir. Bir grup temizlikçi ise yanlarına temizlik makinelerini alıp katları temizlemeye çıkar. İki üç katı temizlerler ve "öff çok yoruldum" deyip tekrar

aşağıya inerler. Kimi bilerek cihazları bozar, sonra da "şarjı bozuldu" der. "Makineyle değil, elinle sil" diyenler olur, "abi elle bitmiyor" der. İşin tuhafı en çok ezildiklerini söyleyenler de temizlik personeli olur. "En çok hakları çalınan, en çok çalışan ve hor görülen personel" olarak kendilerini görürler. "Ne kadar az yorulursam o kadar iyi" diyen temizlikçiler ezildiklerini belirtme durumu ile bundan nemalanmaya, bunun üzerinden daha az çalışmaya çalışırlar. Gün biterken rezidanstan yine en erken çıkanlar da temizlik personeli olur. Kimi "hanım kapıda kalmış" der, kimi "bankaya uğramam lazım" der ve böylece mesai bitmeden rezidanstan çıkmak için kendilerine bahaneler üretirler.

Akşama doğru maliklerden birçoğu sabah bindikleri makam arabaları ile tekrar konutlarına dönmeye başlarlar. Ritüeli bozmayan şoförler koşarak "efendilerine" kapılarını açarlar. Yine sakinlerin birçoğu giriş katında kendilerini ayakta ve güler yüzle karşılayan danışmanlar ve güvenliklere selam vermeden asansöre doğru yönelirler. Rezidansta koşuşturmaca "para babaları" tekrar evlerine döndükleri zaman başlar. Çünkü istek ve talepler saat beş ila yedi arasında artar. Bu saatlerde en çok teknik ve danışmanlar yorulur. Gelen herkes "evim ısınmıyor, televizyonumda hat çekmiyor, akıllı ev sisteminden şunu ayarlayamıyorum" diye danışmayı arar. Danışmanlar da bu yüzden tekniği dürtmek durumunda kalır. Bir bakıma bu saatler danışma ve tekniğin iç içe geçtiği zamanlardır.

İdari personelin saat yedi gibi rezidanstan ayrılmasıyla danışmanından güvenliğine kadar tüm personelde bir rahatlama başlar. Nitekim hem malikler evlerine çıkmıştır hem de idari personel yoktur artık. Çay saatleri uzar, molalar artar, bilgisayarlarda youtube açılmaya başlanır. Cep telefonları ile konuşmalar başlar, danışma güvenliği idare eder, güvenlik danışmanları. Kat maliklerinden alışverişten döneni gelir, "içip kafası güzel olanı" gelir. Bazı çiftlere "Edi ile Büdü" lakabı takılmıştır ve bazı sakinlerden için "hayvan dostu, insan düşmanı geliyor" denilir. Mini

şortlar ve dekolte kıyafetler giymiş kadınlar söz konusu olduğunda güvenlik ve danışmanlar gözlerini ayırmaz, "Güzel değiller ama vücutları manyak! Ücretsiz Brezilya dizisi gibi valla" denilir. Bu tavırları bir cinsel açlık mı yoksa alışkanlık mıdır belli değildir.

Genel olarak maliklerin huzurlu olduğu zamanlar, çalışanlar da huzurlu olur. Aksi durumda rezidanstaki saatler hizmet verenler için uzadıkça uzar. Rezidans yönetiminin kuralları doğrultusunda ve oturanların statülerine bağlı olarak konuşmalarına, kıyafetlerine ve hareketlerine dikkat etmek durumunda kalan hizmet verenler, mesaileri bittiğinde iş kıyafetlerini çıkarır. Rezidansın önünü dolduran "lüks" arabalar içinden geçer, dolmuşa biner ve kendi yaşamlarına geri dönerler. Yerlerini ve takındıkları rolleri gece mesaisine kalacak olan iş arkadaşlarına bırakırlar ve genelde rezidansta gün böyle biter.

3. 2. Danışmanlar: Günümüzün "Modern/Yeni" Kapıcıları Mı?

Rezidans sakinlerine her türlü yardımın danışmanlar tarafından yapılmasından hareketle danışmanlar ile "geleneksel" kapıcılar arasında kendi deneyimlerimden ve popüler kültür temsillerinden yola çıkarak bir karşılaştırma yapmaya başlamıştım zihnimde. Bu karşılaştırmaların gerçekte ne kadar karşılığı olduğunu, örtüşen ve örtüşmeyen yanlarını ise alanda öğrenecektim.

Rezidans içinde tek bir ulustan insanlar olmadığı gibi birbirinden farklı dillere sahip insanlar da mevcuttu. Bu kişiler arasında kargaşaya sebebiyet vermeme adına istek ve ihtiyaçların anlaşılabilir kılınabilmesi rezidans sakinleri için önemli idi. Bina içinde bu görevi üstlenenler danışmanlar olduğu için onların dil bilip bilmemeleri hususu işe alınma kriterlerinin başında geliyordu. Nitekim danışmanlık iletişim kurma yeteneği ve dil konusunda uzmanlık gerektiren bir iş olarak görülüyordu.

Danışmanların yaptıkları işle bağlantılı olarak yabancı dil bilmenin dışında inşa etmiş oldukları bir dil de mevcuttu. "Merhaba efendim, hoş geldiniz, kime bakmıştınız? İyi günler, iyi akşamlar" şeklinde kat sakinleri ve gelen konukları karşılama ritüelleri rezidans sakinlerinin statüleri ile bağlantılı idi. Kişiler önemli görüldüğünden ona göre role bürünmek durumunda kalan danışmanlar, oldukça kibar ve güler yüzle sakinler ve konukları karşılamaktaydılar. Burada danışman olarak çalışan kişilerin her hareketinin, tavırlarının ve konuşmasının insanlar üzerinde büyük etkisi olduğu düşünüldüğünden onlardan "kusursuz" olmaları bekleniyordu. Nitekim onların "kusursuzluğu" dış dünyanın gözünde rezidansı temsil ediyordu.

Kat sakinlerinin sorun ve isteklerini dinleyenler ve bunlara çözüm üretecek olan kişiler danışmanlardı. Eviyle ilgili elektrik, su, klima, alçı gibi sorunları olanlar danışmanlara haber veriyordu. Onlar da hemen teknik servislere durumu iletip, sorunların bir an önce halledilmesi için ekibin iş başına geçmelerini sağlıyorlardı. Gelen ekip sorunlu olan yerlerin ölçülerini alıyordu. Alınan ölçüler yine danışmanlar tarafından e-mail olarak teknik servise gönderiliyor ve onarım için randevu saati veriliyordu. Teknik servisin önerdiği saat kat sakinine uymuyorsa istediği saate göre tekrar ayarlanmaya çalışılıyordu. Yeni sorunlar dışında eski sorunların da bir an önce halledilmesi gerekliydi. Bu yüzden Eylül teknik servisi arayarak "E. Bey saat beşte gelecek, o zamana kadar evinin alçı işinin bitmesi lazım, yoksa çıldırır" diyor ve ekibe ellerini çabuk tutmaları konusunda baskı yapıyordu.

Sorunların çözümü dışında kat sakinlerinin çocukları için aktiviteler düzenleme, daire anahtarlarını saklama, gelen kargoları ücretsiz olduğu sürece alma, taksi çağırma, uçak bileti rezervasyonu, araç kiralama gibi her türlü yardım danışmanlar tarafından veriliyordu. Öte yandan danışmanların kullandıkları bilgisayarda "e-yönetici" isimli bir program yüklüydü. Bu sistemde daire sakinlerinin kişisel bilgileri, kaçıncı katta oturdukları, elektrik, su, doğalgaz faturalarına dair bilgiler ve hangi dairenin ne kadar

aidat ödemesi gerektiğinin bilgileri mevcuttu. Herhangi bir sakin faturalar ve aidatlar hakkında detayları öğrenmek istediği zaman söz konusu belge yazıcıdan çıkarılarak ilgili sakine veriliyor ya da e-mail olarak hesabına gönderiliyordu.

Her şeyin kayda geçirilmesi işlemi de danışmanlara aitti. Avize, halı, beyaz eşya gibi çeşitli firmalardan kat sakinlerinin dairelerine ürünler geliyordu. Eşyaları getiren firmanın adı, geliş saati, eşyaların hangi kata çıkacağı, aracın plakası gibi bilgilerin yer aldığı bir form firmalara doldurtuluyordu. Doldurtulan formlarla beraber firma çalışanlarının kimlik bilgileri de yine danışmanlar tarafından bilgisayar sistemine kaydediliyordu. Güvenlik unsurunun oldukça önemli olduğu rezidansta dışarıdan gelen "yabancı" şüpheli olarak görülüyor ve kaydetme işi olası bir durum karşısında kat sakinlerinin güvenliğini sağlama almak için yapılıyordu.

Genel olarak rezidans sakinlerinin her türlü istek ve şikâyetlerini dinleyenler ve sorunlarına çözüm üretecek kişiler danışmanlar olunca danışmanlık işini "modern" kapıcılık/yeni kapıcılık" olarak ele alıp almayacağımı düşünmüştüm. "Yardım masası" da denilen danışma bölümü rezidans sakinlerinin her konuda danışmanlara ihtiyaç duyduğunu gösteriyordu. Yalnız alanda daha fazla zaman geçirmeye başladıkça danışmanların "geleneksel" kapıcılar ile örtüşen yanlarını görmekle beraber danışmanlar ile kapıcıları birbirinden ayıran keskin farkları da ayırt etmeye başlamıştım.

Çevremden gördüğüm kadarıyla kapıcıların yapmakla yükümlü oldukları işler; apartman temizliği, çöplerin atılması, onarım işlerinin yapılması, apartman sakinlerinin güvenliğinin sağlanması, kalorifer kazanı gibi tesislerin bakımı ve sakinlerin alışveriş siparişlerinin yerine getirilmesi şeklinde sıralanabilir. Apartman sakinlerinin her türlü istek, ihtiyaç ve sorunları ile ilgilenen kapıcılar, bütün bu işlerle bizzat kendisi ilgilenir. Oysa rezidans sakinlerine her türlü konuda yardımcı olmaya çalışan danışmanlar, sorumlu oldukları işleri oturdukları yerden yapıyorlar ve aslında işlerin halledilmesinde sadece "aracı" rolünü üstleniyorlardı. Nitekim apartmanlardaki kapıcıların sorumlu

olduğu işlerin tamamı rezidansta bölümlere ayrılmıştı. Katların temizliği, sosyal tesislerin temizliği, yönetim ofisi katının temizliği ve "lobi" de denilen rezidansın giriş katının temizliği için personelin kendi içinde gruplara ayrıldığı bir temizlik ekibi mevcuttu. Ayrıca bu ekip konteynırlarda biriken çöpleri alıyor ve yük asansöründen kimsenin göremeyeceği şekilde çöpleri dışarı çıkarıyordu. Rezidans bünyesinde dairelerde ve bina içinde elektrik, su tesisatı ile ilgilenen, kazan dairelerinin bakımını üstlenen, asansörlerin arızalarını gideren, alçı ve duvar işlerine bakan teknik ekip bulunuyordu. Binanın güvenliğinden ise güvenlik personeli sorumluydu. Bununla birlikte rezidans sakinleri, dışarı çıkmak istemeyen kat sakinlerinin alışverişlerini yapmakla sorumlu market servis ekiplerine de sahipti. Bu bağlamda iş tanımı bir yerde belirsiz olan kapıcıların yapmakla sorumlu olduğu işler, rezidans içinde görev tanımlarına göre dağılmıştı.

Danışmanları "modern kapıcı" olarak düşünmem kadar onların da kendilerini kapıcı olarak görüp görmeme durumları benim için önemliydi. Yalnız alan çalışması boyunca bu konuda danışmanları yönlendirecek hiçbir soru sormadım. Hem alandaki gözlemlerim ve "sıradan" geçen konuşmalar hem de görev tanımları ve yapılan işler bağlamında danışmanların yaptıkları işi "kapıcılık" olarak nitelendirmediklerini fark ettim.

Rezidansta sakinlerin alışveriş merkezine bina içinden geçişlerini sağlayan akıllı kart sisteminin ayarı bozulmuştu. X bilgisayar şirketinden gelen ekip sorunu çözmeye çalışırken güvenlikler alışveriş merkezine geçiş için kullanılan kartları kendi bilgisayarlarındaki sistemde sakinler için yeniden basıyorlardı. Basılan kartlar desk üzerine bırakıldı ve danışmanlardan Eylül'ün kat sakinlerine kartlarını vermesi gerekiyordu. Dağınık bir halde bırakılan kartlar arasından sakinlere ait kartları isim isim aramak durumunda kalan Eylül, "tam bir kapıcı gibi duruyorum, hoş olmuyor" deyip teknik ekipten kendine bölmeli bir kartlık yapılmasını istedi. Eylül, sosyal konum olarak

“aşağı ya da alt sınıf” şeklinde algılanan kapıcılardan mesleğini ayrı tutmaya çalışıyordu. Ancak mesleğini “kapıcılık” olarak görmese de “kapıcı gibi duruyorum” sözüyle aslında kendini bir bakıma kapıcı gibi de hissetmişti.

“Bizler konutta ortaya çıkan sorunları tekniğe bildiriyoruz, problemlerin çözülmesine yardımcı oluyoruz. Bilgisayarlar üzerinden soft bir ortamda hizmet sağlıyoruz. Gardaş senin bu ay ki aidat borcun elli lira demiyoruz. Mail olarak kat sakinlerine borçları gönderiyoruz ya da çıktı olarak veriyoruz.” diyen Altay ise kendi gözünden danışmanların ne tür işlere baktığını göstermekle beraber kendini kapıcı olarak görmediğini de net bir şekilde dile getiriyordu. Altay’ın “gardaş” tabirini kullanması kapıcılık mesleğinin “eğitimsiz ve vasıfsız” işgücüne dayalı olmasına gönderme yapıyordu. Nitekim Altay ve Eylül yabancı dil biliyordu ve her ikisi de üniversite mezunu idi. Uzmanlık gerektiren bir iş olarak gördükleri danışmanlık mesleğinde dil bilmek, insanlarla iyi iletişim kurabilmek ve kibar olmak önemliydi. Yalnız danışmanlar arasında bu durumun ikircikli bir yanı vardı. Danışmanlardan Ece mesleğini uzmanlık gerektiren bir iş olarak görmüyordu. Sadece dil bilmekle bu işin uzmanlık gerektiren bir iş olmadığını “yabancı dil bilmeden bu işi yapabiliyorum” ifadesiyle belirtiyordu. Yabancı dil bilmeyenlerden bir diğer isim de “Bu yabancı adamlar benden İngilizce öğrenmemi bekliyorlar. Onlar Türkçe öğrensin. Ben onların memleketine gidince onlardan Türkçe konuşmalarını mı bekliyorum” diyen danışmanlardan Kutlu idi.

Kutlu rezidans sakinlerinden H.’nin kızından hoşlanıyor ve bu durumu her seferinde dile getiriyordu. Güvenliklerden Okan “kız da sana karşı boş değil, belli mi olur” deyince Kutlu, “Allah korusun, o yukarıda ben altta” dedi. Kutlu’nun bu sözü danışmanların kendilerini ve yaptıkları işi aynı doğrultuda görmediklerini kanıtlıyordu. Her ne kadar mesleğini “kapıcılık” ile bir tutmasa da Kutlu’nun “o üstte ben altta” tabiri “alt sınıf” olgusuna işaret ediyordu ve Türk edebiyatında, dizilerde ve popüler kültür

temsillerinde apartmanların bodrum katında yaşayan kapıcılara ilişkin "alt kat" vurgusunu akıllara getiriyordu.

"Demek o kadar çok yüksek binalar var İstanbul'da öyle mi usta?"

"Var ya…"

"Ne kadar oluyor en yükseği acaba… Bir minare boyu olan var mı ki?"

"Ulen oğlum, minareyle ölçülür mü yani binalar… Kat kattır onlar. Yani altı katlısı var, sekiz katlısı var, anladın mı?"

"He ya anladım usta. Bir de o böyük binaların altında…"

"Evet" dedi Şehmuz, "N'olmuş binaların altına?"

"Şey varmış usta… En dipte, yerin altına doğru bir hane daha varmış… Orada da kapıcılar otururmuş bedava."

"Elbet bodrum katlarıdır onlar. Apartmanların kapıcıları oturur oralarda. Ne o, kapıcılığa mı hevesin var yoksa?"

"Yok yok be usta… Bizim köyden biri gitmişti de. Orada yani İstanbul'da böyük bir binada beraber çalışırlarmış, kapıcılık ederlermiş…"

"Boş ver ulen oğlum… Yaramaz öyle işler, para getirmez. Boğaz tokluğuna çalışır durursun işte. Bir de bol bol çocuk yaparsın anladın mı?" (Çetin, 1977: 88).

Celalettin Çetin'in Göçük isimli romanından alınan yukarıdaki pasajda, karakterlerden Şehmuz ve İbrahim'in tahayyüllerindeki "kapıcı" imgesi rezidans danışmanları ile benzerlikler taşıyordu. Kırk sekiz katlı rezidansın giriş katı tıpkı kapıcılarda olduğu gibi danışmanlara aitti. Üst katlara özellikle kat sakinlerinin dairelerine çıkmaları yasaktı. Yaptıkları iş, eğitimleri, diksiyonları ve kıyafetleri ile "geleneksel" kapıcılardan farklılık arz etseler bile "alt kat" olgusu danışmanlar için de geçerli idi. Sırf giriş katında olmalarına gönderme yapmayan "alt kat" vurgusu rezidans

içindeki hiyerarşiyi de ortaya koyuyordu. Sakinler ve hizmet verenler arasındaki "ayrım" rezidans sakinleri tarafından örtülü ya da açık bir şekilde danışmanlara hissettiriliyordu. Çoğu rezidans sakininin danışmanlara selam vermeden dairelerine çıkması danışmanları kendileri ile aynı seviyede görmediklerini yansıtıyordu. Kimi zaman sakinlerden danışmanlara "sigara al", "bana sıcak su torbası bul" gibi görev tanımları dışında istekler geliyordu. Kutlu'nun "maksat bizi ezmek, kötü hissettirmek" sözleri hem aralarındaki "ayrımı" hem de danışmanlar üzerinde kurulmaya çalışılan otoritenin varlığını gözler önüne seriyordu. "Yukarı" ve "aşağı" ilişkisi kuran bu konuşma bir "iktidar" ilişkisini yansıtıyordu.

Danışmanlar "biz buranın belkemiğiyiz" demekle "biz olmasak burada işler yürümez" şeklinde yaptıkları işi yüceltip, kendilerine "onur" atfetmiş olsalar dâhi Şehmuz'un tahayyülündeki iş yapmayarak bol bol çocuk yapan "işe yaramaz" kapıcı imgesinin bir benzerini diğer hizmet verenler de danışmanlara karşı taşıyordu. Danışmanların yaptığı iş özellikle güvenlikler tarafından "zorlayıcı" bir iş olarak görülmüyor, "onların yaptıkları işi biz de yapıyoruz" ifadeleri ile bu durum dile getiriliyordu. Güvenlikler danışmanların "değerli" işler yaptıklarını kabul ediyordu kuşkusuz ama yine de yaptıkları işi küçümsüyorlardı. Çünkü kendi yaptıkları işe nazaran danışmanlık işinin daha "basit" olduğunu sanıyor ve bir başkasının da bu işi rahatlıkla yapabileceğini düşünüyorlardı. Sakinlerden Ş.'nin ev içi hizmetlerine yardımcı olan Erdal'ın Eylül'e "bir an önce hayata atıl" demesi bir nevi "boş işlerle uğraşıyorsun" a karşılık geliyordu. Öte yandan danışmanlar için de yapılan işin zorlayıcı bir yanı yoktu. Danışmanların geneli önceki işleri ile danışmanlığı kıyaslıyor ve bu işi daha rahat buluyorlardı. "Kırk farklı kişi var, hepsi de farklı bir şey söylüyor, hepsi şımarık, ruh hastası olanlar bile var" sözleri bedenen değil, ruhsal yönden yorulduklarını gösteriyordu.

"Danışmanlık işi tek kelimeyle sakinlere karşı güler yüz göstermek ve iyi günler, iyi akşamlar kelimelerinden ibaret" diyen Ece için bu işi cazip kılan unsurlardan biri sürekli oturduğu yerden işleri halledebiliyor olmasıydı. Öncesinde sekiz yıllık güvenlik işi yapan Ece on üç saat ayakta kaldığı durumlardan yakınıyordu. Danışmanlık işi en azından çay, kahve içmek gibi ihtiyaçlar konusunda daha esnekti. Richard Sennett'in Karakter Aşınması isimli kitabında (2016: 78-79) "fırıncılık, ayakkabıcılık, matbaacılık; hiç fark etmez, hepsi gelir elimden" deyip kahkahayı basan ve teknoloji sayesinde her işi yapabileceğini düşünen fırın işçisi kadın gibiydi Ece. Rezidansta işini kolaylaştıran araçlar olarak teknolojiyi görüyordu. Görevinin "son derece basit" olduğunu oturduğu yerden işleri halledebiliyor olmasına bağlıyor ve aslında yaptığı işi "hafife" alıyordu. Fırın işçilerinin ekmek yapımında makineler kullanmalarından kaynaklı yaptıkları işi yüzeysel olarak kavramaları gibi Ece için de yaptığı iş "günaydın, hoş geldiniz" demekten ibaretti. George Ritzer'in (2016: 278) Barbara Garson'un All the Livelong Day (1977) isimli kitabından alıntıladığı ve "Renk hortumunu takar, boyayı akıtır ve fışkırtırsın. Tak, akıt, fışkırt; tak, akıt, fışkırt, esne; tak, akıt, fışkırt, burnunu kaşı" diyen fabrika işçisi gibi sürekli aynı işleri yapmak Ece'nin işine anlam kazandırma durumunu ortadan kaldırıyordu.

Teknolojinin hizmet verenlerin yükünü hafiflettiği düşüncesi rezidans sakinlerinde de hâkimdi. Nitekim sakinler, hizmet verenlerin yaptıkları işe uzmanlık gerektiren bir iş gözüyle bakmıyorlardı. Hizmet verenlerin yaptıkları işler, rutin işlerden fazlasını gerektirmiyordu ve "rutin iş" demekle teknolojiye atıfta bulunuyorlardı. Sakinler için sadece teknik kısım uzmanlık gerektiriyordu. Teknik ekibin alçı, duvar, sigorta gibi işlerden anlamaları gerekliydi. Diğer türlü dışarıdan servis çağırılıyor ve sakinler ceplerinden para harcamak durumunda kalıyorlardı. Bu durum da sakinlerin pek hoşuna gitmiyordu.

Danışmanların ortak düşündükleri noktalardan biri danışmanlık işinin parasının iyi olmasıydı. Nitekim yol parası, yemek parası ve bayramlarda verilen ek ödenekler ile aldıkları maaş üç bin beş yüzü buluyordu. Güvenlikler ve temizlikçiler daha çok çalışmasına rağmen danışmanlar oturdukları yerden "iyi para kazanıyorlar" dı. Hizmet verenlerin danışmanlardan için "iyi para kazanıyorlar" algısı Göçük (1977) isimli romanın karakterlerinden İbrahim'in İstanbul'da bir apartmanın zemin kat dairesinde ücretsiz oturan, elektrik, su gibi giderleri apartman yönetimi tarafından karşılanan kapıcı arkadaşı Nusret'in (Çetin, 1977: 138) "… Hele karı koca çalıştın mı iyi para var kapıcılıkta" sözlerinde vuku bulan "kapıcılıkta iyi para var" algısı gibiydi. Ancak iyi para kazandıkları söylenen danışmanlar da tıpkı kapıcılar gibi yüksek güvenceli bir işe sahip değillerdi. Rezidans idaresinden sorumlu B.'nin isteği ve yönetim kurulu kararına bağlı olarak her an için kendilerini kapıda bulabilirlerdi.

3. 2. 1. Sırlara Hâkim Olma

Görevleri gereği danışmanlar üç yüz altı dairenin tamamında kimlerin oturduğunun, ne iş yaptıklarının, evli mi bekâr mı olduklarının, kaç çocuklarının olduğunun şeceresini tutan "köyün muhtarı" gibiydiler. Asansörden çıkan kimi sakinden için "X bal şirketinin sahibi bu adam", kiminden için "Eşinden yakında boşanacak" deniliyor ve "Bütün rezidansı tanıyoruz, mahallede bu kadar kişiyi tanımıyoruz yemin ederim" deyip başarılması gereken zor bir şeyi başarmışçasına seviniyorlardı. Sakinlerin kullandıkları arabalar, ne kadar para harcadıkları, kimle evli oldukları, gece evine kimlerin geldiği gibi her şey aslında hizmet verenlerin geneli için bir merak konusuydu. Mağazalardan sakinlere gelen paketler, kargolar gizliden gizliye karıştırılır ve "üff abi şuna bak bin liralık parfüm sıkıyor herif", "bir kravata sekiz yüz lira vermiş" denilirdi.

Birbirine zıt renklerde parlak kıyafetler giyen ve kollarındaki bilezikleri hiç çıkarmayan kat sakinlerinden Y., özellikle kadın çalışanlar arasında dedikodu unsuru idi. Danışmanlardan Zeliha sayesinde söz konusu kadının aşiret olan kocasının üçüncü eşi olduğunu, erkeğin diğer eşinin aynı rezidans içinde başka bir dairede oturduğunu, ilk eşinin İstanbul'da yaşadığını ve üç eşinden toplam on bir çocuğu olduğunu biliyorduk. Sosyal tesislerin temizliğinden sorumlu Mustafa sayesinde, saunayı kullanan kat sakinlerinden E.'nin "şimdi yanımda bir de Rus kızı olsaydı be Mustafa, ne iyi olurdu" dediğini biliyorduk. Kutlu sayesinde özellikle "yaşlı" kat maliklerinin "on sekizlik çıtırlar" ile rezidansa geldiklerini ve eşlerini aldattıklarını biliyorduk. Kısacası danışmanlar, güvenlikler, teknik ekip ve sosyal tesislerden sorumlu personel arasında dönen bu anlatılar rezidans içinde bir bakıma "özel" hayatın "genelliğinin" yansımaları idi.

Peride Celal'in Evli Bir Kadının Günlüğünden (1971: 293) isimli romanında tanık oldukları olayları başkaları ile paylaşan ve bu yüzden "dedikoducu" olarak nitelendirilen kapıcılar gibi rezidans çalışanları arasında da "bu gider mutfağa, mutfaktan kapıcıya, kapıcıdan öbür kapıcıya!" şeklinde "dedikodu" dönüşümlü olarak gerçekleşiyordu. Sırlara vakıf olan rezidans çalışanları, sakinler hakkında edindikleri hususları bir başka çalışana anlatmak için bir nevi yarış halinde olurdu. Nitekim herkesten önce yeni bir bilgiye ulaşmak onlar için bir "gurur" du. Sakinler hakkında yapılan dedikodular, çalışanlar arasında "onun hakkında en çok şeyi ben biliyorum, benimle daha samimi, beni daha çok seviyor" düşüncesine karşılık geliyordu. Kat sakinleri herhangi bir konuyu kendileri ile paylaştıklarında sakinlerce sevildiğini ve benimsendiğini düşünen hizmet verenler aynı zamanda duygusal bir tatmin de yaşıyorlardı. Bu bağlamda rezidansta sır tutmaktan zevk alınmıyordu.

Uzamda bir arada geçirilen hayat ister istemez kişileri "meraklı" yapar ve herkes birbiri hakkında birtakım bilgilere vakıf olur. Rezidans içinde hizmet verenler kat

maliklerine sadece yardımcı olmakla kalmaz, sakinlerin ailevi ve şahsi konularına da tanık olurlar. Aynı ortamı paylaşan insanlarda ortaya çıkan "tanıklık" durumunun bir benzeri romanlarda da vuku bulur. Kazuo Ishiguro'nun Günden Kalanlar (2017) romanının baş uşağı Stevens Darlington Malikanesi'nde yüksek statülü kişilere hizmet eder ve malikaneye gelen konukların ülke hakkında konuştukları ve gizli kalması gereken bütün konuşmalara kulak misafiri olur. Vedat Türkali'nin Bir Gün Tek Başına (2016) isimli romanında eşini aldatan Kenan, arkadaşı Rasim'in evinde Günsel ile gizli gizli buluşur ve özellikle apartman kapıcısından bu durumu gizlemeye çalışır. Rasim'in bu durumundan haberdar olmasına şaşıran Kenan'a "Evimde oturuyor herif, sorduğu soruya bak, kapıcının bildiğini benden saklayacaksın ha!" (Türkali, 2016: 552) sözü ile Kenan'ın herkesten gizlediği Günsel'i kapıcıdan öğrendiğini belli eder. Öte yandan birtakım konuların çalışanlar ile paylaşılıp paylaşılmaması durumu çalışanlara ne kadar güvenilip güvenilmediğini de ortaya koyar. Stevens, işverenine olan bağlılığı ve adanmışlığı sayesinde öğrendiği konuları kimseyle paylaşmaz. Bu nedenle Stevens'ın özel konuları bilmesinin işvereni için bir sakıncası yoktur. Kenan'ın Günsel'i özellikle kapıcıdan gizlemesi kapıcıların "güvenilir" kişiler olmadığını gösterir. Rezidansta ise birtakım konular sakinlerce bilerek ve isteyerek hizmet verenlerle paylaşılır. Ama bu durum sakinlerin çalışanlara güvendiklerini göstermez, çünkü bahsedilen konular genelde kendileri hakkında değil, diğer kat sakinleri hakkında olur.

Rezidans içinde gerek yönetim kurulunda gerekse sakinler arasında geçen kavgalar sakinlerin personel ile konuştukları konuların başında geliyordu. Birbirlerini yeteri kadar tanımayan sakinler söz konusu kavgalar üzerinden "WhatsApp da yazdıkları hiç hoşuma gitmiyor", "adamın tarzı çok fena", "çok agresif bir bey", "konuşma tarzı iğrenç" şeklinde kişilik ve karakter analizleri yapıyor ve herhangi bir sakin hakkında varılan "olumsuz" kanı çalışanlarla paylaşılıyordu. Bir bakıma sakin "ben kibarım", "güzel konuşurum", "sakinim" şeklinde diğer malik karşısında kendini

konumlandırıyor ve söz konusu kişiyi karşıtı olarak kuruyordu ve bu yolla hizmet verenlerin gözünde kendi "efendiliğini" daha güçlü bir "efendilik" ile pekiştiriyordu. Sakinler, yaptıkları yakıştırmaların söz konusu sakinin kulağına hizmet verenlerce ulaşamayacağından da eminlerdi. Nitekim rezidans içinde çalışanlar ve sakinler arasında bu tip bir ilişki söz konusu olamazdı. Hizmet verenler gidip "efendisine" bir başka "efendisini" gammazlayamazdı. Sadece kendi aralarında dedikodularını yapmakla yetinebilirlerdi.

Binanın altında ve sakinlerin hizmetinde olmak, rezidans sakinlerinin yaşamları konusunda duyulan merak ve sırlara vakıf olma durumu, -kullanılan teknoloji beraber yaşamanın ve verilen hizmetlerin "ezici" boyutlarını ortadan kaldırsa dâhi- hizmet verenlerde "öteki" hissinin hâlâ devam ediyor oluşu gibi unsurlar ilk başta danışmanlardan yola çıkmış olsam da beni bütün hizmet verenlerin "modern/yeni kapıcı" olduğu düşüncesine götürdü. Türk edebiyatında ve tarihsel olarak hafızlarda yer edinen "köylü, okuma yazma bilmeyen, eğitimsiz, meraklı, dedikoducu" gibi pejoratif imalar ile damgalanan "olumsuz" kapıcı imgesi ile rezidans hizmet verenleri arasında örtüşen ve örtüşmeyen taraflar söz konusuydu elbette. Görev tanımlarına göre danışmanların tek tip giyinmesi, üniversite mezunu olmaları, sakinler için yeni bir dil inşa etmiş olmaları, istisnalar olsa da yabancı dil bilmeleri onları kapıcılardan farklı kılmaya yetecek unsurlardı. Ama bu farklar onları "modern kapıcı" olarak görmeme engel teşkil edecek kadar önemli bir ayrıntı mıydı? Örneğin günümüzde üniversite mezunu olup apartmanlarda kapıcılık yapan kişilerin haberlerine gazetelerde ve internette rastlamak mümkündür. Hem yüksek lisans yapıp hem de yirmi altı dairelik bir apartmanın kapıcılığını yapan Burcu bunlardan biridir. Apartmanın bodrum katına yerleşen Burcu, okula gitmeden önce daire kapıları önüne bırakılan çöpleri toplar, apartman merdivenlerini silip süpürür. Oturduğu kapıcı dairesine para ödemeyen Burcu'nun hedefi biriktirdiği para ile yüksek lisans eğitimini tamamladıktan sonra

yurtdışında doktora yapmaktır (Kefal, 2010). “Şaka maka, bugüne bugün iki üniversite mezunu bir kapıcıyım” diyen Serhat da kapı kapı zilleri çalıp sakinlerin bir şeye ihtiyaçları olup olmadıklarını sorar, verilen siparişler için markete gider, apartman temizliğini yapar ve çöpleri toplar. Boş vakitlerinde gitar çalıp, fotoğraf çeken Serhat’ın mesleği konusunda civardaki diğer kapıcıların kafası karışıktır. Serhat’a “Sen kapıcıysan biz ne oluyoruz?” derler. Uzun saçları ve kulağında küpesi ile apartman sakinlerinin de dikkatini çeken Serhat, onlar için bir kapıcı değildir. Sakinlere göre Serhat’ın yaptığı işi “kapıcı” değil “kat görevlisi” olarak tanımlaması gerekmektedir (Arman, 2008).

Kapıcılar apartmanda sakinlere hizmet verirken, danışmanlar ve diğer hizmet verenler rezidans içinde sakinlerini memnun etmeye çalışır. Sakinlerin talepleri ve hizmet verenlerce sakinlere sunulan hizmetin niteliği apartmanlardakinden farklı olsa bile yapılan iş üç aşağı beş yukarı aynıdır. Diyafonun ucunda istek ve talepleri dinleyen kapıcılar gibi rezidans hizmet verenleri de telefonun bir ucunda hizmet için hazır beklerler. Temizlik ekibi yerleri siler, çöpleri toplar; teknik servis ekibi kazana bakar, asansörü tamir eder; güvenlikler binanın emniyetini sağlar; danışmanlar istek ve şikâyetler konusunda rezidans sakinlerine yardımcı olurlar. Apartmanlarda tek başına sakinlerin isteklerini yerine getiren kapıcı ve görevleri rezidansta bölümlere ayrılan işbölümlerinde birden fazla “kapıcı” tarafından gerçekleştirilir. Yaptıkları iş kapıcılıktır ama kapıcı rolü gerekli değildir burada. Nitekim “modern” teknolojilerin çoğu hizmet verenlerin yaptıkları işi kapıcılıktan farklı görmelerine sebep olur. Elle yerler silinmez, istek ve şikâyetler kapı kapı gezerek öğrenilmez. Bu çerçevede teknoloji ve “modernlik” kapıcılığı yeniden yapılandırır. “Modern” günümüzde hissedilen kompleksler neticesinde “kapıcı” kelimesinin yerini “apartman/kat görevlisi” kavramlarına bırakması gibi burada da “rezidans içi hizmet verenler” kavramına bırakmıştır. Yalnız Serhat’ın dediği gibi “kavramlar işin özünü değiştirmez”.

3. 3. Haz Alınan Mekânlar: "Dedikodu Burada Daha Çok Erkek Sporudur"

Rezidansta çalışanları birbirine bağlayan ve aralarında iletişimi sağlayan en önemli unsur dedikodu idi. Herkes birbirine kulak kesiliyor ve önemsiz de olsa insanlar aralarında ne konuşuyorlar anlamaya çalışıyorlardı. Kadınlar genelde ayaküstü birbirlerine denk geldiklerinde dedikodu yaparken sırf erkeklere has dedikodu mekânları mevcuttu. Bu mekânlar, "dedikodu burada daha çok erkek sporudur" diyen erkekler için her türden konuşmaya açık yerlerdi ve geçici bir süreliğine iş kimliklerinden sıyrılan erkeklere sohbet açısından bir kısıtlama getirmiyordu. "Su Deposu- Konut Yönetimi- Personel Harici Girilmez" yazılı kapı bahsi geçen mekânlardan ilkiydi. Gelişigüzel yerleştirilmiş masalar ve sandalyelerle dolu bu oda rezidans sakinleri ve çalışanları hakkında her türlü dedikodunun yapıldığı yerlerden biriydi. Çay demlenir, sigaralar yakılır "ee hadi başla bakalım" diye erkeklerin hâkimiyetinde dedikoduya başlanırdı. Birincil konular arasında en çok sakinlerin arabaları, yanlarında getirdikleri kadınlar konuşulur ve hizmet veren kadınlar üzerinden sohbet dönerdi.

Teknik servis şefi Osman, şekersiz içtiği çayını biraz bekletip soğuyunca eline aldı. Ağır ağır yudumlayarak temizlik şefi Titiz hakkında konuşmaya başladı. Buradaki herkesin bir açığı olduğu gibi Titiz'in de vardı ve bu konu yakında açığa kavuşacaktı. Depoda bulunanlar Osman'ın kendilerinden sakladığı şeyi yakalamak ister gibi gözlerini ona dikti ve Osman'dan yeni ne öğreneceğiz diye merakla bekliyorlardı. İki dakika süren sessizlik sonrasında, Osman elindeki çay kaşığına bakarak "Gülsüm çok tehlikeli bir kadın" dedi. Bir Titiz diyor, arkasından Gülsüm'e geçiyordu. "Ee, hadi sadede gel" diyen odadakilerin konunun nereye varacağı konusunda sabırsızlandıkları belliydi.

Hizmet verenlerce Titiz'e "atmaca" denirdi. Çünkü kadınlara çok düşkündü. Temizlikçi kadınlar içinde en "kurnaz" olan da Gülsüm'dü. Osman'ın iddialarına göre Gülsüm Titiz'in odasından çıkmıyordu. Özellikle Gülsüm yanındayken sürekli "eli belinde" gezen Titiz, diğer temizlik hizmetlilerine daha fazla emir yağdırıyordu. Herkes çalışırken Gülsüm çalışmıyordu. Çalışmadığı gibi diğer kadınlar üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışıyor, Titiz'den aldığı güçle "bu işi ben değil, sen yapacaksın" deme hakkını kendinde görüyordu. İşin özü ikisi arasında bir yakınlaşma söz konusuydu. Osman'ın korkusu Gülsüm'ün kendisine de yakın davranmasıydı. Bu durum kendisinin de kanına gireceği konusunda Osman'ı endişelendiriyor ve bu yüzden Gülsüm yanına geldiğinde hemen işi olduğunu söyleyip ondan uzaklaşıyordu. Herkes sessizlik içinde Osman'ı dinledi ama yorumda bulunan olmadı. Dedikodu "tatlı" ydı ancak herkesin işinin başına dönmesi gerekiyordu. Bir süre sonra depodan çıktık. Söylenenler Osman'ın iddialarından ibaret olsa bile depoda bulunanlar hemen bu durumu gerçekmiş gibi diğer çalışanlara anlatmaya başladı. Durumdan yeni haberdar olanlar arasında "onu biz de fark etmiştik zaten", "evli barklı insanlar hiç yakışıyor mu" diyenler oldu. Kimi de "böyle bir ahlaksızlığa göz yumamayız, hemen B.'ye söyleyelim" diye düşünüyordu.

Mola zamanı geldiğinde Osman'ın deposundaki aynı ekiple bu sefer çalışanların "Titiz'in Mekânı" ismini verdikleri mekâna geçtik. Burası rezidansın otoparkında bulunan alışveriş merkezine ait kullanılmayan depolardan biri idi ve temizlik şefi Titiz, koyduğu masa ve duvara astığı Atatürk resmi ile kendi makamını oluşturmuştu. Çay içme ve dedikodu yapma ritüeli burada da başladı. Çalışanlar Titiz'e bir şey söylemeyeceklerdi ama hâl ve tavırlarından bir şeyler yakalayacaklarını düşünüyorlardı. Yalnız kimse konuyu oraya getiremiyor ve Titiz'den laf alamıyorlardı. En iyisi bu işi B.'ye bırakmaktı. Gelmişken "boş boş" konuşup gitmekte olmazdı. Konu danışmanlardan Zeliha'ya getirildi. İşini düzgün yapmadığı kanısında olan ve bu yüzden ondan hoşlanmayan Melih, son zamanlarda Zeliha'dan "koku" gelmesinden

şikâyetçiydi. Üstelik sırf kendi kokmuyor, bu kokuyu eşyalara da bulaştırıyordu. Ortak kullandıkları koltuğa kokunun sinmesine sinirlenen Melih, bu konuyu B.'ye söylemek istiyordu. Çünkü sakinlerin kokunun kendisinden geleceğini düşünmelerinden çekiniyordu. Gün içinde sürekli sosyal tesislerin bakım ve temizliğinden sorumlu Mustafa'yı yanına çağırıyor ve koltuğu silmesini istiyordu. "Koltuğu sildikçe kokunun yayılmasına Mustafa bile bu insan değil ya… Koltuğu dışarı çıkarıp yakmak lazım abi diyor düşünün" diye Melih konudan bahsettikçe erkekler inanılmaz eğleniyorlardı. Titiz bir yandan gülüyor bir yandan da "o kız hem mal hem de pis desene" diyordu.

İki haftada bir iş kıyafetlerini kuru temizlemeye veren Melih, görünümüne dikkat edip, temiz olmaya özen gösterirken Zeliha'nın belinden düşen kumaş pantolonu ve ütüsüz olan gömleği göze çarpıyordu. Kilolu olması, beline kadar uzanan bakımsız saçları ve makyajsız hali onu tuhaf bir biçimde "yaşlı" gösteriyordu. Çalışanlardan birinin kendine bu kadar özenli davranmasıyla, diğerinin "hoş olmayan" görüntüsü ister istemez ikisi arasında bir kıyaslama yapılmasına neden oluyordu. Melih dış görünüş konusunda Zeliha ile kendini kıyaslayarak rezidans içinde kişinin görünümünün sosyal kabulün önemli bir parçası olduğunu gösteriyordu. Nitekim Melih görüntüsüne özen göstererek hem hizmet verenler arasında hem de sakinlerce dikkate alınan bir isimdi. Bu bağlamda dış görünüm toplumsal başarının ve kişinin sevilip sevilmeyeceğinin anahtarını elinde tutuyordu bir bakıma.

Dış görünümü yanında Zeliha'nın yaptığı işler de beğenilmiyor ve hizmet verenlerce sevilmiyordu. Oysaki Zeliha kendini işini iyi yapan bir danışman olarak görüyor ve Melih'ten için her defasında "çok iyi anlaşıyor ve birbirimize yardımcı oluyoruz" diyordu. Ancak Melih burada Zeliha'yı iş bilmemekle suçluyor ve ondan için "geri zekâlı, salaklara tahammülüm yok, bu işte aktif olmak zorundasın" sözleriyle Zeliha ile aynı düşüncede olmadığını gösteriyordu. Melih' e göre Zeliha her işi kendisine soruyor, bilgisayara kat sakinlerinin bilgilerini kaydetmek yerine internetten

alışveriş yapıyordu. Özellikle Melih geldiğinde çalışmayı bırakıyor, çok yorulduğundan yakınıyor ve telefon görüşmeleri gibi kendi şahsi işleriyle ilgileniyordu. Kısacası Melih için kat sakinlerine ve gelen konuklara karşı karşılama ritüelini gayet iyi yapıyor olması Zeliha'nın işini hakkıyla yaptığı anlamına gelmiyordu. Melih, bu konu ile odadakileri eğlendirirken benim de uzun zamandan beri aklıma takılan bir konuyu açıklığa kavuşturmuştu.

"Melih, bu binada yaşayan insanlar için "kalite" nin önemli olduğundan ve onların danışmanlığını yapıyorsan belirli bir seviyede olman gerektiğinden bahsetti. Seçtikleri kişide aranılan özellikler birkaç dil bilmek, diksiyonun düzgün olması, eğitimli ve hatta belki de onların kültür seviyesinde olmaktı. Rezidans sakinlerinin "Benim oturduğum yerde hizmet verenler daha kaliteli, bak master bile yapıyor" düşüncesinde olduklarını belirten Melih'e göre her isteyen kişi burada çalışamazdı."

Henüz alan çalışmama başlamadan önce rezidans hakkında bilgi almak istediğim Melih'in yaptığı iş hakkındaki sözleriydi bunlar. Alandaki gözlemlerim Melih'in bu konuda yanıldığını gösteriyordu ve zaten Melih'in depoda bahsettikleri ile yukarıdaki ifadeleri de birbiriyle örtüşmüyordu. Rezidans sakinleri için "kalite" önemliydi evet ama kendilerine hizmet verenler konusunda "seçici" değillerdi. Her hizmet veren yabancı dil bilmiyor ve yine her isteyen kişi burada çalışabiliyordu. Rezidansta işler aksamasın diye "gelişigüzel" seçilmişlerdi sanki. Zaten seçilenler de kalıcı olmuyor, iki üç ay sonra işten ayrılıyorlardı. Sakinler için kendilerine zamanında hizmet verilmesi önemliydi. Çalışanların eğitimleri ve kim oldukları onları ilgilendirmiyordu. Peki, Melih danışmanlık hizmetinden neden böyle bahsetmişti? Ya "bak ben böyle bir yerde çalışıyorum" deyip gözümde rezidansı "prestijli" kılmak istemişti ya da genelleme yapmış olsa bile tam anlamıyla bana kendini anlatmıştı.

Hizmet verenler arasında Melih'in yeri ayrıydı. Hem sakinler hem de yönetim tarafından sevilen bir isimdi. Melih de işini iyi yapmanın ve kendine yetmenin

"çekiciliği" vardı. Rezidanstaki yetkinliğini kat sakinlerinin hizmet verenler arasında en çok kendisini muhatap almaları ile kanıtlamıştı. Kat sakinleri ve yönetim ile arası iyi olan Melih'i diğer hizmet verenler de severler ama bir yandan da çekingen davranırlardı. Yönetimden bir talepleri olduğu zaman Melih'e gider ve "müdüre sen söylesene, seni dinler" derlerdi. O da bunu bir silah olarak kullanır, teknik serviste çalışan ustalara kombisini yaptırır, bozulan televizyonunu tamir ettirirdi. Özellikle güvenlikler Melih'e "bey" diye hitap ederdi ama bazen çalışanların kendisine yaptığı şakaların önüne geçemezdi. "Onların seviyesinin bu" olduğunu söyleyerek "eşit" olmadıklarını ima ederdi. Rezidans sakinlerinin Melih'e "sen buraya fazlasın" sözleri Melih'e emeğinin ve yeteneklerinin değerini diğer çalışanlarla karşılaştırmasına olanak tanıyordu. "Üst sınıf aşağı seviyeye inmez, seni kendi seviyesine çeker" diyen Melih, kendini onların seviyesine yakın biri gibi hissediyordu. Bu düşüncenin kendine verdiği "güven" ile "işimi en iyi ben biliyorum" der ve hizmet verenler arasındaki hâkimiyetini sağlamlaştırırdı. İş arkadaşları arasında kendini "farklı" bir yerde gören ve Zeliha'nın yanındayken ona olan "nefretini" kusamayan ama bulunduğumuz mekânda "hır çıkararak değil, yüzüne gülerek onun yavaş yavaş işinden olmasına neden olacağım" diyen Melih, "Bizans Oyunları" demişti ki gerçekten tam bir "oyun" içindeydik.

3. 4. Rezidans Sakinleri İle Hizmet Verenlerin Karşılaşmalarında Yansımasını Bulan "Anlık" Kişilikler

Görmeye alışık olduğumuz "lüks" arabalardan biri rezidansın önünde durmuş ve kat sakinlerinden M., dışarıdaki güvenliğe arabasını park etmesi için anahtarını bırakmıştı. M.'nin içeri girmesiyle danışman ve güvenlikler ayağa kalktı. Her zamanki gibi karşılama ritüellerini gerçekleştirerek güler yüzle selamlarını verdiler. M.'nin asansöre binip gözden kaybolmasıyla güvenlik ve danışmanlar hemen dışarı koştular ve

dokuz yüz bin lira değerinde olduğu tahmin edilen arabanın etrafını sardılar. Kimi dokunuyor, kimi fotoğrafını çekiyor, kimi de güvenlikten anahtarı almaya çalışıyordu. Amaç, kısa süreliğine de olsa böylesi bir arabaya binme hazzını yaşamaktı. İçeriden dışarıdaki bu görüntü, Türk sinemalarında Mercedes marka arabaların köy sokaklarına girmesiyle arabanın peşinden koşarak ona dokunmak isteyen çocukların çırpınmalarını anımsatıyordu.

Rezidans içinde bu tür olaylara çok fazla tanık oluyordum. Kat sakinleri ile karşılaşmadıkları sürece hizmet verenler çok rahat hareket ediyor ve istedikleri gibi konuşabiliyorlardı. Bir bakıma gerçekten kendileri gibi davrandıkları an bir kat maliki ile denk gelmedikleri andı. Hizmet verenler, rezidans sakinlerine ve rezidansın "lüks" mimarisine uyum sağlamak adına konuşmalarına, kıyafetlerine ve hareketlerine dikkat etmek durumunda kalıyorlar ve bir bakıma uzama göre yeni bir kişilik ediniyorlardı. Hizmet verenlerin temel değerleri ve davranışları burada değişiyor, doğallıktan çıkıyordu ve çalışanlar burada isteseler de istedikleri gibi olamıyor, konuşamıyorlardı. Kiminin konuşmalarındaki zorlama kibarlık "günaydın efendim" demesinden anlaşılıyor, kimilerinde eğreti duran bu tavırlar bir yerde tıkanıyordu. Bazı sakinlere eğilerek "hoş geldiniz, nasılsınız?" diyen personeller olduğu gibi "bedeninle değil, başınla selam ver" diyerek bu abartılı hareketleri fark eden ve bundan rahatsızlık duyan personeller de vardı. İtiraz edilse de sakinlerin bu tür hareketlerden hoşlanıldığı düşünülüyordu ve başka bir sakin için ayağa kalkıp, eğilmeler tekrar başlıyordu. Yalnız sakininin gözden kaybolmasıyla hizmet verenler arasında "kibarlık" yerini küfürlere bırakıyordu.

Davranışlarında "kalıcı" özellikler görülmeyenlerden biri de danışmanlardan Melih'ti. Danışma katında çok rahat hareket eden Melih, rezidans sakinleri dışında müdür B. yanında da farklı tavırlar içinde bulunuyordu. B.'nin yanında diğer hizmet verenlerden farkını ortaya koyabilmek için okuduğu kitaplardan bahsediyordu. Yalnız

B., “felsefe kitapları dışında bir şey okumaz mısın sen?” diye Melih’e karşı sürekli alaycı bir üslup takınıyordu. B.’nin Melih’in felsefe kitapları okumuş olmasına takılması, sanırım benim yanımda Melih’in kendisinden daha “zekice” görünmüş olmasının hoşnutsuzluğu idi. Kendisi ateşin nasıl bulunduğuna dair kulaktan dolma bilgiler ile bir şey anlatmaya çalışırken, Melih’in bilgiye dayalı ifadelerinden huzursuzluk duyuyordu. Öte yandan “Melih ilk zamanlar pasifti, onu ben aktif hale getirdim” sözüyle Melih’te yaşanan değişimi kendisine bağlıyordu. Bir nevi “seni ben yetiştirdim” sözüyle Melih üzerinde denetim kurup, iktidarını güçlendirmeye çalışıyordu. Kendini “otorite” imgesi olarak Melih’e kabul ettirmeye zorluyor ve bunun karşılığında ondan itaatkârlık bekliyordu. B., Melih ile dalga geçen tavırlar içinde olsa da Melih bu duruma en ufak bir kızgınlık ya da rahatsızlık belirtisi göstermiyordu. Dört ay öncesinde rezidanstaki işine son verilen Burak, rezidansın eski müdürü S. zamanında şimdiki davranışlarından daha farklı bir Melih olduğunu söylemişti. Yarın bir gün işine son verilecek korkusunu bizlere hissettiren Melih’e ise “Seni çıkarmazlar, sen huyuna gidiyorsun” demiş ama diğer taraftan “Allah seni de kurtarsın” demeyi de ihmal etmemişti. Melih artık yeni işvereni B.’nin “huyuna gidiyor”, söylediklerine gülüp geçiyordu. İlk işvereni ciddiyete önem verdiğinden ve yanında kültürlü çalışanlar istediğinden sürekli güncel konuları okuyarak kendini bu konuda yetkinleştirmeye çalışan Darlington Malikanesi’nin (Ishiguro, 2017) baş uşağı Stevens’ın, ikinci işvereni şakalaşmalardan hoşlanıyor diye radyo programları dinlemeye başlaması gibi Melih de işveren değiştikçe farklı bir kimliğe bürünüyordu. B.’nin yanında iken üzerindeki “otorite” sini B.’ye hissettiren ancak odasından çıktığı an “kendini bir bok zannediyor” diyen Melih, mevcut ana odaklanıyor ve karşısındaki kişiye göre hareket ediyordu.

Burak ise Melih’e göre zıt bir tutum sergilemişti. Burak işten çıkarılmasının sebebini kendisine “mobbing” uyguladığını iddia ettiği B.’nin en başından beri kendisinden hoşlanmamasına bağlamıştı ama gerçekte Burak’ın B.’den sözünü

esirgememesi işinden olmasına neden olmuştu. B. işten çıkarmayı düşündüğü Burak'a "senin gibi yirmi adam bulurum" dediğinde Burak'ta ona "ben de senin gibi yirmi adam bulurum" diyebiliyordu. Burak kendisini işvereninden farklı görmüyor, kendini onun standardına yakın bir kişi olarak konumlandırma eğilimi taşıyordu. Onun için meslek uğruna kişisel duyguları bir kenara bırakma durumu söz konusu değildi ve işine adanmışlığı ile ön planda olan baş uşak Stevens ile burada zıt bir tutum sergiliyordu. Babasını ölüm döşeğinde yalnız bırakıp, iş ahlakına uygun davranma çabası içinde durmadan efendilerine içki servisi yaparak meslek bilinci ile duygularını bir kenara bırakan Stevens'ın aksine Burak, duygularını dizginleme becerisinden yoksun olduğu gibi sınayıcı durumlara da gelemeyip işverene karşı cevap verebilmekteydi. Ayrıca ona işten çıkarılma konusunda geçerli bir sebep sunamadıkları halde –ki en sinirlendiği noktalardan biri mücadele edememiş olmasıydı- bu duruma direnmek yerine pes etmeyi tercih etmişti. Hizmet edilen işverenin karakteri Melih için önemli değilken, Burak için bunun bir önemi vardı. Sırf işverenim istiyor diye ona uygun hareket etmemiş, yeni bir kimliğe bürünmemişti. Direnmemişti ama kendini üstlerine karşı dönüştürmek de istememişti. Melih uzama ve patronlarına göre yeni bir kişilik edinirken, Burak kendini onlarla eş değer görüyordu ve bu yüzden kaybetti. Melih için kendi yaşadığın "gerçek" hayat ile rezidanstaki hayatını birbirinden koparmak önemliydi. Buraya ve kişilere ayak uydurabilmek için kişisine göre "anlık" ve "kullan at" kişilikler oluşturmak zorundaydın. Diğer türlü burada barınabilmen mümkün değildi ve Burak bunu beceremediği için rezidanstaki işine son verildi.

Rezidansta hizmet verenler arasında "statü" ile ilişkilendirilen farklı dillerin kullanımı söz konusu idi. Sürekli iş arkadaşlarına "gecekondu çocuğuyum lan ben" diyen Murat, "dışarıda lanlı lunlu konuşsam da burada kibar konuşmaya dikkat ediyorum, bundan dolayı buradakiler çok da memnun oluyorlar" ifadesiyle kendini dönüştürdüğünün farkındaydı. Nitekim burada kendini rezidans sakinlerine

sevdirebilmek önemliydi. Bu da üstlerinin hizmetine koşmak ve aynı zamanda onlara karşı kibar bir üslup takınmakla edinilebilen bir durumdu. Hizmet verenlerce oluşturulan "anlık" dil yanında kimilerinin tavırlarında, kiminin kıyafetlerinde de bir dönüşüm yaşanıyordu. Sakinler kadar paraya sahip olmasalar da farkında olmadan onlarla aynılaşmaya çalışanlar, marka ayakkabı giymek için maaşının bir kısmını buna harcayanlar vardı. "Bir güvenlik olarak sitemdeki güvenliğe gıcık oluyorum, ben de buradakiler gibi evime gittiğimde güler yüz görmek istiyorum" diyen İsmet, "Buradakileri sevmiyorum ama insan bir yandan da özeniyor yalan değil, sırf sekiz yüz liraya ayakkabı aldım" diyen Kutlu bunlardan sadece bir kaçıydı. "Lükse" düşkün insanlar arasında yaşamak, belki de onlarda bir süre sonra alışkanlığa neden oluyordu kim bilir? Bütün bunların "anlık" olduğunu bilseler de dışarıdaki yaşamlarını bir kenara bırakıyorlar ve sakinlerle birmiş gibi davranmaya çalışıyorlardı. Kat maliklerinden milletvekili Ş.'nin yardımcılığını yapan Erdem'in, "çok güzel bir araba kullanıyorum" demesi işvereninin arabasını kendi arabası olarak benimsediğini gösteriyordu. Danışmanlara "yazık size, suyunuz da yoktur diye su getirdim" diyen Erdem, aslında o suları Ş.'nin evinden getiriyordu. İşvereni yanında yokken Ş.'yi taklit ediyor ve kendini bu role kaptırıyordu. Diğer çalışanlar üzerinde "sahibi" adına dolaylı otoritesini kuruyor, kendi otoritesini milletvekili patronunun etiketine göre sürdürüyordu. Baş uşak Stevens'ın Darlington Malikanesi'nde "kaliteli" gördüğü insanlarla yaşaya yaşaya zamanla onların hayat tecrübelerini kendi hayat tecrübeleri haline getirmesi gibi Erdem de milletvekili patronunun standardına yakın bir kişi olarak kendini konumlandırma eğilimine giriyor ve "efendisinin" üzerinden yeni bir kimlik inşası oluşturuyordu.

Bütüne bakıldığında çalışanlar aralarında kendileri gibi davranırken, kat sakinlerine denk geldikleri an oldukça güler yüzlü ve sevecen yaklaşımlarda bulunuyorlar, statüyle ilişkilendirdikleri ve kullandıkları dil hemen farklılaşıyordu. Bu bağlamda hizmet verenler, tıpkı saygın ve gösterişli bir evde çalışmanın etkisiyle giyim

kuşamına ve konuşmalarına dikkat eden baş uşak Stevens gibiydiler. Kimisi kim olduğunu unutmadan rolünü oynarken kimi kendini bu role fazlasıyla kaptırıyordu. Sakinlere hizmet etmek dışında itaatkârlıklarını beden hareketleri ve onlar için inşa ettikleri dil ile gösteriyorlardı. Bu, bir bakıma kat maliklerinin hizmet verenler üzerinde kurdukları "iktidar" ın da göstergesiydi. Otoritenin temel öğesi (Sennett, 2014a: 29) "güç sahibi olmak, diğer insanları disipline sokarak yönlendirmek ve daha yüksek bir standarda göre hareket etmelerini sağlamak" tı. Bu bağlamda sakinler çalışanlar üzerinde bir otoriteydi. Bedenlerini ve kullandıkları dili uzama göre manipüle etmeleri ve biçimlendirmeleri onlara öğretilmişti. Bu durum Michel Foucault'nun Hapishanenin Doğuşu (1992: 167-170) isimli kitabında askerler üzerinden ele aldığı "itaatkâr bedenler" e işaret eder. Foucault için denetim ve baskıya dayalı bir eğitim kişiyi ve bedenini itaatkâr kılar. "İdeal" asker görüntüsü oluşturmak için önce askerin bedenine hükmetmek gerekir. Başı dik tutmak, gözlerini asla yere indirmemek, emir beklerken kafa, el ve ayaklarını kıpırdatmadan hareketsiz durmak askere –daha doğrusu bedenine- öğretilir. Bundan sonrası askerin kendisine kalır. Artık beden "itaatkâr" kılınmış, kendi kendini imal eder hale gelmiştir ve bedeni askere hükmetmeye başlamıştır. Tıpkı askerlerde olduğu gibi rezidans içindeki hizmet verenlerde de sakinleri görünce ayağa kalkmaları, gördüklerinde klasikleşmiş "merhaba efendim" şeklinde selam vermeleri, ciddi tavırlar takınmaları, şoförlerin dışarıda saatlerce "efendisini" beklemeleri gibi unsurlar bedenlerine, davranışlarına, sözlerine egemen olmuştur. Bedenler sistematikleşerek bir sakin gördüğünde ayağa kalkar ya da eğilir, inşa edilen dil kullanıma hazır hale gelir. Ancak çalışanlar burada kendilerini farklı bir dünyaya aitmiş gibi hissedip davranış ve konuşmalarını değiştirseler bile binadan çıkınca sahip oldukları dünyayla bağlarını yeniden kurmak zorunda kalırlar. Görev tanımlarına göre süreklilik arz etmeyen, değişime açık bir şekilde "anlık" kişilikler edinen bu kişiler işleri bittiğinde üzerlerindeki kıyafetleri çıkarır ve rezidansın kapısından çıktıkları an

kendileri olabilirler. “Lüks” arabaların içinden geçer, dolmuşa biner ve “gerçek” yaşamlarına geri dönerler. Kurgulanan her şey rezidans içinde bir gölge gibi kişinin başındayken, dışarı çıktıklarında bu gölge ortadan kalkar. Baş uşak Stevens’ın dediği gibi (Ishiguro, 2017: 144) “her baş uşak rolünü kendi derisinden farksız bir giysi olarak görmelidir, ancak yalnız kaldığı an bu rolünden çıkabilir ve özgür kalabilir”.

3. 5. Önüne Geçilemeyen “Öteki” Hissi

Danışmanlardan Melih, saksı içinde büyük bir palmiye ağacını kucaklamış, kendisi önde arkasında kat sakinlerinden Elçin rezidansa doğru yürüyorlardı. Elçin, palmiyeyi taşıma konusunda kendisine yardımcı olan Melih’e teşekkür etti ve yapılan jesti karşılıksız bırakmadı. Memnuniyetini dile getirmek adına börek alıp gelmişti. Her ne kadar Melih’in davranışı kadın üzerinde benzer bir davranışı gerekli kıldıysa da diğer sakinler çalışanlara karşı bu kadar “duyarlı” ve “kibar” değildi. Hizmet verenler kat sakinlerini kendilerince sınıflandırıp kafalarında kaydetmişlerdi. Bu sınıflandırma kendileriyle “sohbet eden-etmeyen”, “selam veren-vermeyen” şeklinde yapılmıştı. Üç beş sohbet eden kat sakini hemen gözlerinde “iyi insan” oluyordu. Çünkü “tenezzül edip” kendileriyle konuşuyorlardı. Bu tenezzül edip etmeme durumundan doğan “iyi insan”, “kötü insan”, “bizden biri gibi” ve “kasıntı adam” tabirleri vardı. Bu durumda kendilerine börek getiren Elçin hizmet verenlerin gözünde artık “iyi bir insan” dı.

Kat sakinlerinden Güray, mobilya aracının durduğu yere arabasını park etmek istedi. Şoförün “nereye park edeceğiz, göster park edelim” demesi Güray’ı sinirlendirdi. “Ben sana neden yer gösteriyorum, terbiyesiz, sen burayı tıkayamazsın” diye döner kapıdan içeri girdi. Ayağa kalkıp, güler yüzle karşılama ritüelini en iyi şekilde yapan Zeliha’nın bu tavrı Güray tarafından kabul görmedi. “Bunlar kim oluyor, benim kim olduğumu ve burada oturduğumu bilmiyorlar mı?” diyen Güray’ın üst basamaktaki

konumu sarsılmıştı. Güvenlikler ve danışmanlara sözlerini onaylatmaya ihtiyaç duyar gibi "haksız mıyım?" dediğinde hepsi de aynı anda başını salladı. Böylece Güray'ın üstünlüğü hizmet verenlerce onaylandı ve sinirini aşağılama gösterisi ile üzerinden atan Güray dairesine çıktı. "O kadar boş yer var" diyen güvenlikler hem Güray'ın tavrından bir şey anlayamamışlardı hem de şaşırmamışlardı. Nitekim sakinlerin bu tavrı sadece dışarıdakilere karşı olmuyor, benzer durumları kendileri de yaşıyorlardı. Danışmanlar, kimi zaman "kat sakininin annesi sonuçta" diye düşünüp sakinlere gelen kişiyi haber vermeye gerek duymazdı. Ama "annemde olsa beni arayıp haber vereceksin" diyen sakinler vardı. "Asansörün içi pis, neden temizlenmiyor" diye temizlikçileri azarlayanlar vardı. "Güvenlikler durmadan oturuyor" diyenler, dışarı çıkınca da "bina içinde durmuyorlar" diyen sakinler vardı. Sakinleri gören hizmet verenler hemen ayağa kalkar ve güler yüz göstermekten kaçınmazlardı ama "çok soğuk davranıyorlar" diyen sakinler vardı. Lokum, börek gibi ikramlarda bulunup, arkasından müdürün yanına çıkıp "işlerini iyi yapmıyorlar" diyenler de vardı. Kısacası hizmet verenler "ne yaparlarsa yapsınlar yanlış anlaşılıyorlar ve küçük görülüyorlar" dı. "Memnuniyetsiz" olan ve selamlara karşılık vermeyen sakinler, hizmet verenlere karşı "ikincil" bir nüfusmuş gibi davranıyorlardı. Kendilerine "iyi" davranan sakinler olsa bile sonuçta yine hizmet verenleri kendilerine karşı hürmet etmeye yöneltiyorlardı.

Bir sakinin şoförünün sabah gelip akşam saat altıya kadar kapı önünde beklediği ve patronunun da "ben bugün işe gitmeyeceğim" demeye tenezzül etmediği durumlara tanık olduğumuz bir yerdi rezidans. Şoför patronunu arayıp "efendim saat dokuz oldu hâlâ gelmediniz" diye soramazdı. Gayri ihtiyarı olabilecek bir soruydu bu ama sakinler hizmet verenlerinin kendilerine "hesap sorma" larını istemiyorlardı. Bu yüzden şoför "ya gelirse" düşüncesi içinde yemeğe dâhi gitmezdi. Danışmanlar "abi bir ara ya da içeride bekle" derlerdi, şoför dinlemezdi. Bunun üzerine güvenlik ve danışmanlar şoförlerden için "dışarıda kabadayı olan yurdum insanı şimdi efendisinin finosu"

derlerdi. Durum onlar için farklı mıydı peki? Aslında kendileri de dışarıdaki şoförün bir nevi içerideki hali gibiydiler.

Rezidansta teknik bir arızadan dolayı gece sular kesilecekti. Zeliha gördüğü kat sakinlerini bu konu hakkında bilgilendiriyordu. Bu kişilerden biri de başında mavi parlak işlemeli pembe bir örtü bulunan ve kollarında kıyafet üzerinden taktığı altın bilezikleri ile ışıl ışıl parlayan "aşiret karısı" ydı. Kadın bu durumu olumlu karşıladı ancak yanında kendinden bir hayli kısa olan ve işaret parmağı ile altın çerçeveli gözlüğünü yüzüne sabitleyen eşi "neden bundan şimdi haberimiz oluyor" diye sert bir tavırla tepki verdi. Zeliha da bu durumdan yeni haberdar olmuştu ve zaten sular yeni kesilmişti. Ama kat sakinine durumu izah etmek yerine "haklısınız efendim" demekle yetindi. Hizmet verenlerin sakinlere itiraz etmek gibi bir lüksü yoktu… Başka bir sakin ise rezidansta aylardır süren tadilattan rahatsızlığını danışmana bildirip, kat sakinin bu durumdan haberdar olmasını istedi. Danışmanlardan Altay evinde tadilat yaptıran sakini aradığında "benim orada dört dairem var, idare edilecek artık, beni bu konuda bir daha rahatsız etmeyin" deyip telefonu Altay'ın yüzüne kapattı. İşin özü kat sakinleri "mükemmelliyetçi" insanlardı ama öncelikle işe kendilerinden başlamaları gerekiyordu, çünkü kendileri "mükemmel" değildi. "Sürekli bir şeylerden yakınıyorlar. Şikâyet edecek bir şeyler illa ki buluyorlar" (Ballard, 2015: 24) diyen Steele'nin yaşadığı gökdelendeki sakinler gibi rezidans sakinleri de hiçbir şeyden memnun kalmıyor, sonra kafayı hizmet verenler gibi "garibanlarla" bozuyorlardı. "Biri benim camıma ölü kuş atmış" diye bağırıp, hizmet verenleri azarlayan sakinler bile vardı. O kadar yüksekte bulunan bir daireye kim, nasıl ve neden ölü bir kuş atsın anlaşılır bir yanı yoktu. Hiç "mantıklı değildi" ama kat sakinini ikna etmek de mümkün değildi. Her zaman her konuda birilerini sorumlu tutmak istiyorlardı. Bunun sebebi rezidansta oturmanın kendilerine vermiş olduğu "güven" di. Bir buçuk milyonu bir eve veriyorsa istedikleri hemen olsun istiyorlar, ayrıcalıklarını yaşamak istiyorlardı. Kendileri hatasızdı,

sorumluluk kabul etmezlerdi ve her şeyi başkalarına yaptırmaya bayılıyorlardı. Başlarına gelen kötü bir şeyin illa bir sorumlusu vardı ve bu işi çözecek olan kişiler de söz konusu sorumlular yani hizmet verenlerdi. "Sakin" bir bakıma (Sennett, 2014a: 139) "başkalarına karşı sorumlulukları olmayan otoriter bir varlık, hükümleri hem katı hem keyfi olabilen" modern bürokrasideki "özerk" yönetici imgelerinden biri gibiydi.

Sakinlerden bir kısmı havuzu soğuk bulur kimi sıcak bulurdu. Yeri gelir tek bir sakin için havuz hazırlanırdı. Sosyal tesislerden sorumlu Mustafa, bazen ne yapacağını şaşırır, kat sakinleri açık açık "bizi memnun edemezsiniz" derdi. Mustafa için rezidans sakinleri "şükürsüz insanlar" dı ve "hiçbir şeyi hak etmiyorlar" dı. Kendi üzerinden muhakemeye giren Mustafa, neticede havuzu sakinler için hazırlıyor, onları hoşnut etmeye çalışıyordu. Ama karşılığında Mustafa'ya duygusal tatmini sağlayacak bir teşekkürü bile çok görüyorlardı. Mustafa'nın sinirlendiği bir diğer konu sakinlerin kendilerine karşı hitap şekilleriydi. Daire sakinlerinden D., Mustafa'ya sürekli "birader" diye hitap ediyordu. Hizmet verenler sakinlerle bu şekilde konuşmuyorsa onlar da hizmet verenlerle konuşamazdı. Güvenlik şefi "o İngiliz, aslında brother dedi" deyip ortamı yumuşatmak ve sinirlenen Mustafa'yı sakinleştirmek istese de Mustafa ne duyduğunun farkındaydı ve bu bir seferlik olay değildi. Mustafa için işin özü karşılıklı saygının olması gerektiğiydi. Yaptıkları hizmetin karşılığı olarak kendilerine saygı duyulmasını ve işlerinin ciddiye alınmasını istiyordu. Yalnız hizmet verenlerin sakinlere karşı duydukları "saygı", Richard Sennett'in Saygı (2014b: 13-14) isimli kitabında değindiği maddi olarak gelir seviyesi yüksek olan kişilere gösterilen "saygı" biçimlerinden biriydi. Saygı ve eşitsizlik arasındaki ilişkileri inceleyen Sennett'in işaret ettiği gibi "modern" toplumlarda var olan eşitsizlik karşılıklı "saygı" unsurunu ortadan kaldırıyordu. Eşitliğin olmaması güç ilişkileri ile bağlantılıydı ve bu güç de "para" idi. Hizmet verenlerde görülen söz konusu "saygı", para ve yaşanılan hayata duyulan

ekonomik temelli bir saygıydı. Ancak sırf rezidansta oturuyor olmak ve zengin olmak birisine "saygı" duymak için yeterli miydi?

Sennett için saygının pek çok veçhesi vardır ve temelde "saygı" (2014b: 64-68) "bir kişinin yaptıklarına, topluma kazandırdıklarına, kişinin bir işi layıkıyla yönetebilmesine, karşısındaki kişiyi yeterince tanımasına ve kişinin kendini karşısındaki kişiyle eşdeğer görmesine" bağlı olarak gelişebilen bir duygudur. Bu da iki kişi arasında bir iletişim olması ve o kişide kendine dair bir şeyler bulabilmek anlamına gelir. Oysaki rezidansta sakinler ve hizmet verenler arasında uzun süren bir iletişim yoktur. Kat maliklerine sinir olup arkalarından "bok gibi insanlar" diyen hizmet verenler gerçekte onları hem yeterince tanımazlar hem de onlarla iyi geçinmek çalışanlar için bir zorunluluktur. Sakinlerin "dişli" olduklarını ve işimden olurum korkusuyla mecbur hareketlerine dikkat etmek zorunda olduklarını bilirler. Hizmet verenlerce "saygı" kendilerinden istenileni ikiletmeden yapmak ve itiraz etmemek demektir. Bu tavırlar sakinlere karşı "saygı göstermek" olarak algılansa da yaptıkları şey "saygı" değil bir nevi "itaat etmek" tir aslında. Hizmet verenler her ne kadar sakinlere karşı saygılı davrandıklarını düşünseler dâhi ortada "saygı" denen bir unsur yoktur. Kurallar gereği rol icabı gösterilmek zorunda kalınan bir "itaatkârlık" vardır.

3. 5. 1. "Zenginin Parası Züğürdün Çenesi"

Rezidans yerleşim yerinde sokaklarda yönünü şaşırmış "başıboş" insanlar yoktur ama rezidans giriş kapısını alışveriş merkezi girişi zanneden çok insan vardır. Günde en az on beş kişiye "burası değil, yan taraf" cümlesi kurulur. Alışveriş merkezi girişini gösteren bir tabela yapılması söylenir ama "sakinlerin cebinden para çıkacak" düşüncesiyle bu iş sürekli askıya alınır. Kat sakinlerinden bazıları ismi duyulmamış dönercilerden döner siparişi verir ve böylelerine "bir de zenginiz diye hava atıyorlar"

denir. Kimi altı yüz altmış yedi liralık aidat borcunu yedi yüz lira olarak yatırır ve "fazla yatırıyım da ne olur ne olmaz" der, üç liranın hesabını yapan sakine "işte böyle zengin oluyorlar" denir. Taksi ile rezidansa gelen sakinlerden kimi sekiz liralık taksi ücretini ödemeden dairesine çıkar ve taksicinin parası -sonradan sakinden alınmak suretiyle- danışmanlar ya da güvenlikler tarafından ödenir. Böyle sakinler için "bunlar keyfine bakıyor, biz hem hizmet veriyoruz hem de paralarını ödüyoruz" denir. Rezidansın giriş katında eşini beklerken bir yandan telefonla konuşup, diğer taraftan ayağını döner kapıya yaslayan sakine "vay ayı vay, sahip olduğu parayla yaptığı harekete bak" denir. Altmış beş bin liralık bufalo derisi koltuk getirten sakinden için "Cani adam! Sen hiç hayatında canlı bufalo gördün mü acaba? İnsan utanır be üstüne oturamaz. Düşünsene aslan bufaloların peşinde koşuyor ama ben koşmadan aldım" denir ve o kişi "görgüsüz" yerine konulur. Kimi sakin Macro Center'dan üç liralık ekmek alır "şuna bak adam üç liralık ekmek alıyor, biz üç tane ekmeği üç liraya alıyoruz" denir.

Rezidansta hizmet verenlerin sakinler hakkında gün içindeki temel hesaplaşmaları budur: "Onlar niye böyle, ben neden böyleyim?", "Onlar niye böyle hayat sürüyor, ben niye böyle hayat sürüyorum?". Sakinler hizmet verenlerce ellerindeki mal varlığına göre "zengin ama adam gibi adam" ya da "sonradan görme" şeklinde sınıflandırılırlar. Hizmet verenler sürekli kendilerini sakinlerle karşılaştırır. Ya onların standardına çıkmak isterler ya da onlar kendi standartlarına yakın olsun isterler ama bunun mümkün olmadığını da bilirler. Her zengin için beş dakika konuştuklarının farkındadırlar ve bu duruma "zenginin parası züğürdün çenesi" derler. Çoğu için "yanlış insanlar da para var" dır ve "bu adam benle aynı, nasıl oluyor da bu kadar paraya sahip oluyor" düşüncesindedirler. Sakinlerden paralarına göre "kişilik" sergilemeleri beklenir. Gerçek bir müminden dinin gerektirdiği kurallara göre hareket etmesini beklemek gibi burada da ellerindeki paraya göre hareket etmelidir sakinler. Nitekim namaz kılıp,

arkasından içki içmez olmaz. Yalnız farkında olmadıkları şey onlar bir kendileri değildir.

Hizmet verenler arasında rezidans sakinlerinin mal varlığı dışında konuştukları diğer bir konu yanlarındaki kadınlardır. "Abi bunda tip mi var, boyuna bak kısacık" dedikleri sakinlerin yanlarında bulunan her kadın onların parası için yanındadır. Hayatın yaşanılabilir tek yanının para yoluyla gerçekleştiğine inanırlar. Niye? Para varsa kadın vardır, para varsa istediği hayat vardır. Altmış beşlik sakinler dairesine on sekizlik kızlarla gelir. Hizmet verenler o kadınları "basit kadınlar" diye tanımlayamaz bile. "Abi kızı görsen âşık olursun" derler. Ama neticede sakinin parası için geliyordur. O güce sahip olmadığı için vicdanlı davranır. Elinde o maddiyat olmadığı için ahlak dışı bulur durumu. Ama parası olsa "ben de yaparım" der. Burada "ahlak", parasızlar için toplum düzeni bozulmasın diye uydurulmuş ve geçersiz bir kavram haline gelir.

Richard Sennett Otorite isimli kitabında (2014a: 174) otoritede "erişilemeyen bir güç, bir özgüven, bir giz vardır" der. Hizmet verenler için erişilemeyen ve kendilerinde olmayan söz konusu güç "para" dır. Bu farklılığı algılayıp nüfuz edemedikleri için sakinlere hakaret ederler ama diğer yandan da "otorite" nin meşruluğunu kabullenirler. Akşam saatlerinde "kafası güzel" gelen sakinlere "hoş geldiniz efendim" derken bir taraftan "bak adamda para var gidip içiyor, eğleniyor anasını satayım" diyerek sakini kıskanır; diğer taraftan "şuna bak parası var, o kadar zengin ama kepaze" diyerek sakinin sarhoşluğunu ona yakıştıramadığı için bundan haz duyar. Çünkü zengin olsa onun gibi kendini rezil etmeyecektir. İşin tuhaf bir yanı vardır. O paraya sahip olmak söz konusu sakine rezil olmamayı da sunar aslında. Bu da çok büyük bir handikaptır. Hizmet verenler sakinin otoritesine biat etmiş olurlar. İktidara sahip sakinden o rezilliği beklemezler, ona yakışmadığını düşünürler ama gizliden gizliye özenirler de. Rezidans çalışanları (Sennett, 2014a: 39) "Dante'nin cehenneminin orta katlarındaki Tanrı'yı sevdikleri halde Şeytan'ın peşinden gitmiş olan insanlar" gibi bir ikilem içindedirler.

Otorite sahibi rezidans sakinlerinin hem yaptıklarını onaylamazlar hem de onlara bu gücü veren paranın çekimine "param olsa ben de yaparım" ifadeleri ile kapılırlar.

"İkilem" neden kaynaklanır? Hizmet verenler sakinlerin otorite sahibi olduklarını kabul ediyorlarsa neden sakinlerin kişisel dürüstlüklerini, mal varlıklarını sorgularlar? Böyle bir yaşam sürmelerini neden yadsırlar ve neden "hepsi pezevenk, beyinsiz, kendini bir bok zannediyor, kabloları çıkmış, hepsi sakat" diye arkalarından konuşup hakaret ederler? İlk olarak Sennett'in Saygı isimli kitabında bahsettiği gibi (2014b: 61) "görülmeme hâli kişide intikam alma ve hakaret etme arzusu" uyandırabilir. İkincisi hizmet verenlerin yaşadığı ikilem yine Sennett'in Otorite (2014a: 215) isimli kitabında değindiği ve Hegel'in deyişiyle "içimizdeki efendiyi" söküp atma kararlılığı olabilir. Hizmet verenler sakinlerin gücünü, mal varlıklarını ve yaşam tarzlarını sorgulayarak "efendi" nin gücü karşısında kendi zayıflıklarını unutmak için sakinlere hakaret ediyor olabilirler ve bu hizmet verenlerce sakinlerin otoritesine karşı bir direniş taktiği olabilir. Ancak hangisi olursa olsun hizmet verenler kabul etseler de etmeseler de "otorite" karşılarındadır ve varlığını her daim sürdürür.

Büyük bir sanayi şirketinde dört yıl muhasebecileri gözlemleyen Sennett (2014a: 50-53) üstler ve astlar arasındaki ilişkilerin gergin ve sorunlu olduğunu görür. Muhasebecilerin bir kısmı şeflerinden hoşnut değillerdir. Onun çalışanlar arasında ayrımcılık yaptığını, işini iyi yapamadığını, bir şeyden anlamadığını söyleyenler vardır. Muhasebeciler için iyi bir şef onları gerçekten yönlendirebilecek ve yapabileceklerinden daha fazlasını yaptırmak için onları teşvik edecek biri olmalıdır. Muhasebeciler patronlarının daha güçlü olması halinde işlerini daha çok seveceklerini hayal ederler; oysa çoğu daha önceki işlerinden tam da böyle bir patronla çalıştıkları için ayrılmışlardır. Sennett için bu olguda referans noktası kısım şefidir. Efendi kötüyse, zayıfsa buradan hareketle iyi bir efendinin nasıl olması gerektiği bulunur. Şeflerine negatif bir güç atfederek "ideal" olanın resmini ortaya koymaya çalışırlar ve şefin

otoritesini yadsımaya çalışırlar. Muhasebecilerin şeflerinin konumuna uygun bir lider olmadığını "negatif" yanlarını öne sürerek göstermeye çalışmaları gibi hizmet verenler de rezidans sakinlerinin "negatif film" lerine ihtiyaç duyarlar. Otorite sahibi sakinlerin güce dayalı kişisel üstünlüklerini inkâr etmek, bu gücün bir yanılsama olduğunu kendilerine kanıtlamak için sakinlerin zayıflıkları, hataları, cimrilikleri öne sürülür. Güçlülerin kendilerine biçtikleri rolden, onların sahip oldukları güçten sıyrılabilmek ve söz konusu otoriteyi alt edebilmek için sakinler gözden kayboldukları an onları "aşağılayarak" direnişe geçerler. Yalnız bu otoriteden hem kaçarlar hem de ona bağımlıdırlar. Sennett'in dediği gibi (2014a: 215) otoriteye karşı yaşanan ikilem, "efendi ile uşak arasındaki bağı güçlendirmek gibi paradoksal bir etki yaratabilir". Para kazanmak için hoşnut kalınmayan işverene tahammül edilir. Onlar gibi olmak, onlar gibi yaşamak istenilir. Otoritesini yok etmeye çalışır, ama gördüklerinde yüzüne güler "efendim" der. Hakaret eder ama arkasından "bu insanlar ile iç içe olmaktan gurur duyuyorum" der. Böylece kişi sakinin gücünü kabullenmiş olur ve "otorite" hüküm sürmeye devam eder.

3. 6. Her Şeyi Kayda Alan Kameralar: "B. Bizi Gözetliyor"

Rezidansta epeydir dedikodusu dönen Titiz ve Gülsüm arasındaki ilişkiyi B. kameralar sayesinde ortaya çıkarmıştı. Kamera kayıtları hizmet verenlerin iddialarını doğruluyordu. Gülsüm'ün Titiz ile başka taraflara gittiği, Titiz'in odasında uzun süre kaldığı, diğer temizlikçi kadınlar çalışırken Gülsüm'e özel bir ihtimam olduğu kayıtlarda görünüyordu. Ahlaksal açıdan sorgulanan ve suçlu bulunan Gülsüm oldu ve işine B. tarafından bir bahane ile son verildi.

B. rezidansın yönetimiyle beraber kulenin "gözetleyicisi" misyonunu kendine görev bilmişti. Rezidans sakinlerince "güvenliğin teminatı" olarak görülen kameralar

aracılığı ile hizmet verenleri takip ediyor, kameraları bir tür "denetim" aracı olarak kullanıyordu. Bilgisayarına yüklemiş olduğu program ile özellikle gözü rezidansın resepsiyon katındaki güvenlik ve danışmanlarda idi. Temizlikçiler ve teknik ekip bu konuda daha şanslıydı. İşleri olmadıkları zamanlar kendilerine tahsis edilen depolarda zaman geçiriyorlar ve kameralar tarafından kayıt altına alınmıyorlardı. Yalnız koridora çıktıkları an kameralar ve dolayısıyla B.'nin gözüne takılmamaları mümkün değildi. Bu nedenle hizmet verenlerce müdüre "BBG" (B. Bizi Gözetliyor) ismi verilmişti.

Hizmet verenlerin her biri kendi biriminde yapmakla sorumlu oldukları işleri yaparken bir yandan da BBG' nin uzaktan denetimine maruz kalmaları, akla Jeremy Bentham tarafından inşa edilen ve Panoptikon adıyla anılan hapishaneyi getirir. Söz konusu (Özdel, 2012: 23-25) yuvarlak şekilde tasarlanan hapishanenin ortasında gözetleyicinin kulesi, ana binada ise mahkûmların yer aldığı hücreler vardır ve bu hücrelerin tamamı kuleye bakar. Kuledeki gardiyan mahkûmların tamamını görür, ancak kulenin pencereleri özel tasarım olduğundan mahkûmlar kulenin içini göremez. "Görememe" hali gözetleme kulesinde gardiyan bulunmasa bile mahkûmda sürekli izlendiği hissine yol açar ve bir zaman sonra mahkûm kendi kendini kontrol etmeye başlar. Ne zaman izlendiğinin belirsizliği ise gözetleyeni mahkûmlara karşı görünmez kılınmış bir "iktidar" a dönüştürür. Michel Foucault için (1992: 253) "Panoptikon'un büyük etkisi de tutukluda iktidarın otomatik işleyişini sağlayan bilinçli ve sürekli görülebilirlik halini yaratmaktan kaynaklanır."

Öte yandan "gözetleme" ve bu durumu içselleştirme durumu sadece Panoptikon'a içkin bir şey değildir. George Orwell'ın totaliter bir devlet dönemini anlatan Bin Dokuz Yüz Seksen Dört (2018) isimli romanının karakteri "Büyük Birader" de tele-ekranlardan herkesi her an izleyen bir Parti lideridir. Büyük Birader'in tele-ekranları insanlar üzerinde "ideolojik bir aygıt" olarak kullanmasında olduğu gibi BBG de "ideolojik aygıt" olarak kameraları kullanır ve "iktidarını" hizmet verenlerin gözünde

görünür kılar. Mahkûmların (Foucault, 1992: 253) "gözlerinin önünde sürekli gözlendikleri merkez kulesinin siluetini bulmaları" ya da Büyük Birader'in tele-ekrandan sürekli insanların karşısına çıkması gibi hizmet verenler de sürekli kameraların varlığı ile yüz yüze kalırlar ve kamera demek BBG'nin kendilerini her an izliyor olması demektir.

Bentham'ın (Özdel, 2012: 26) mimari projesinin arkasındaki temel ilke "her yerdelik" tir ve Bentham gözetleyicinin her yerdeliği ile aslında Tanrı'nın her yerdeliğine atıfta bulunur. Nitekim kendilerini her an gözetleyen Tanrının varlığı ile insanlar (Kesim Güven, 2016: 26) öbür dünyada cezalandırılma korkusu içinde eylemlerine dikkat ederler ve kendi kendilerinin denetçileri olurlar. "[13]RAB göklerden bakar, bütün insanları görür. [14]Oturduğu yerden, yeryüzünde yaşayan herkesi görür. [15]Herkesin yüreğini yaratan, yaptıkları her şeyi tartan O'dur" (Tevrat, 33. Mezmur, s. 589). Kutsal Kitap'ta Tanrı'nın bahsi geçen "yeryüzündeki insanların her şeyini bilme, görme ve duyma" vasıfları aslında Tanrı'nın insanlar üzerinde kurmuş olduğu "iktidar" ın bir simgesidir. Bu bağlamda Bentham'ın (Özdel, 2012: 26) Tanrı'nın her yerdeliğini gözetleyicinin her yerdeliğine yüklemek isteği gözetleyeni bir bakıma "Tanrı'nın gözü" biçimine sokar. Hizmet verenleri rezidansın her köşesinde bulunan kameralar vasıtasıyla izleyen ve her yaptıklarından haberdar olma isteği duyan BBG bu yanıyla "Tanrı'nın gözü" gibidir. Rezidans içinde "iktidar" ın cisimleşmiş hali kameralar hem BBG'yi "Tanrının gözü" yapar; hem de geç kalmaları, yerini uzun süre boş bırakmaları, ihmal ve dikkatsizlikleri, uygunsuz hareketleri kayıt altına alarak BBG'nin hizmet verenler üzerindeki "iktidarını" meşrulaştırmasına imkân tanır.

BBG, çalışanları sürekli izliyor muydu, yoksa bir söylentiden ibaret miydi bilinmiyordu ama gerçek olan söz konusu "gözetleme" nin çalışanların hafızalarında yer etmiş olmasıydı. Ne zaman izlendiklerini bilememeleri zihinlerinde sürekli izlendikleri düşüncesini barındırmalarına neden oluyordu. Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'te (Orwell,

2018: 13) çıkarılan her sesin duyulduğu, karanlıkta olmadıkları sürece her hareketin gözetlendiğini varsayarak yaşayan insanlar gibi hizmet verenlerde de "acaba şu an beni izliyor mu" düşüncesi bir alışkanlık hâline gelmişti. Her an izlenme düşüncesi hizmet verenlerin davranış biçimlerine de yansımıştı. Hizmet verenler sigara içmek istedikleri zaman rezidansın giriş yerinden belli bir uzaklıktaki boş bir alana gidiyorlardı. Rezidansın önünde sigara içmeleri yasaktı ve birkaç sefer bu kurala uymayanlar BBG tarafından uyarılmış, bazıları hakkında da tutanak tutulmuştu. Bu durumu göze alamayan çalışanlar rezidansın sınırları dışına çıkmayı tercih ediyorlar ve BBG'nin kendilerine müdahale etme yetkisini ortadan kaldırıyorlardı. Bu bağlamda (Kesim Güven, 2016:24) "farkındalık içinde gözetim" rezidans içinde bir tür "disiplin" tekniği işlevi görüyordu.

Rezidansta "gözetim" sadece BBG tarafından gerçekleştirilen bir süreç değildi. Rezidans içinde "gözetim altında tutulan gözetleyenler" de söz konusuydu. Yani gözetim işi sırf müdüre bırakılmıyor, hizmet verenler de tıpkı BBG gibi "gözetleme" işini yapabiliyorlardı. Güvenlik İsmet, BBG kadar kendi aralarında da birbirlerine karşı dikkatli olmaları gerektiğini aklından çıkarmış, otopark katına inip kendini uykuya vermişti ve bu onun ilk defa yaptığı bir şey değildi. Güvenlik şefi, İsmet'i uyandırmak yerine fotoğrafını çekmeyi tercih etti. İsmet'in sürekli gözden kaybolmasından duyduğu memnuniyetsizliğini BBG'ye sözle değil fotoğraf ile kanıtlaması gerekiyordu ve nitekim öyle de yaptı. Güvenlik şefi için birine göz yummak herkesin iş başında "goygoy" tavırlar içine girmesine neden oluyordu. Neticede "sen onlara uydukça senin yaptığın iyi işler de silip süpürülür" dü. Benzer şekilde temizlik ekibinden Elmas silmesi gereken yeri silmiyor, Fadime deskin üzerindeki bir karış tozun fotoğrafını çekip ileride Elmas'a karşı koz olarak kullanmayı düşünüyordu. Çalışanlar "düzgün" yapılmayan bir işin kendi üstlerine kalmaması için "gözlerini dört açmaları" konusunda Kazuo Ishiguro'nun Günden Kalanlar (2017) isimli romanının karakteri Bayan Kenton

gibiydiler. Darlington Malikanesi'nin hizmetkârlarından Bayan Kenton'ın baş uşak Stevens'ın babasının artık yaşlandığını ve işe yaramadığını kanıtlamak için parlatılmayan gümüşleri, yanlış yere bırakılan eşyaları Stevens'ın gözüne sokarak her türlü fırsatı değerlendirmesi gibi rezidans çalışanları da iyi bir "gözlemci" olmaları gerektiğini düşünüyorlardı. Nitekim aranılan yanlışlar sözde kalmamalıydı. En ufak bir hata gördüklerinde BBG'nin "dedikodu yapmayın, kanıtlayın" sözü akıllara geliyor ve çalışanlar cep telefonları ile harekete geçiyorlardı. İş arkadaşlarının hatalarını ifşa eden hizmet verenlerin bu davranışı BBG'nin "gözüne girme" mücadelesi şeklinde bir rekabete dayanıyordu. Kendilerini "güvenceye" aldıklarını düşünen hizmet verenler aslında BBG'nin iktidarını güçlendirmekten ve işini kolaylaştırmaktan başka bir şey yapmıyorlardı.

Rezidansın giriş katında dışarıyı, içeriyi ve her katı gösteren bilgisayar ekranından güvenlik şefinin BBG' yi izlemesi ve "bak bak H. Bey ile konuşuyor, acaba yine ne yumurtluyor" demesi bütün çalışanları gözetleyebilen müdürün kendisinin de kolaylıkla izlenebildiğini gösteriyordu. Gözetimin işleyişi (Foucault, 1992: 222) "sadece yukarıdan aşağıya doğru değil, aşağıdan yukarı ve yanlara doğru" da olabilmekteydi. Müdürün çalışanların üstünde olması onu her yerde bulunan kamera kayıtlarına takılmaktan kurtarıp, ayrıcalıklı kılmıyordu ama güvenlik amiri tarafından izlenmesi "iktidarına" gölge de düşürmüyordu. Çalışanların gördüklerini ona karşı kullanma gibi durumları söz konusu değildi. Gözetleme karşılıklı olsa ve bir anlamda herkes "iktidar" a dâhil olsa bile ortada bir (Foucault, 1992: 221) "hiyerarşik gözlem" söz konusuydu. Richard Sennett için (2014a: 191) "iki kişi arasındaki iktidar, bir kişinin iradesinin diğer kişiye göre üstün olmasına dayanır". Pek çok kuruluşta, sanayi dallarında, savaşlarda, kabileler arasında geçerli olan üstler ve astlar arasındaki hiyerarşiyi betimlemek için "emir komuta zinciri" ilkesini örnek olarak gösterir. Söz konusu ilkeye göre "A B'yi denetler, B A'nın komutunu kendisine mâl ederek C'yi

denetler; C B'nin komutunu yineleyerek D'yi denetler ve bu böyle devam eder". Bu bağlamda hizmet verenler arasındaki zincirdeki A, BBG'dir ve iradesi hepsinin üzerindedir.

Lyall King için (2001: 40-48) Jeremy Bentham'ın fikirlerini günümüz "modern" toplumunda "teknolojik panoptik" olarak yorumlamak mümkündür. Nitekim gözetleme kulesi günümüzde yerini teknolojilere devretmiş ve mimari panoptikon teknolojik panoptikona evrilmiştir. Bu bağlamda Bentham'ın Panoptikonu ile benzer ilkeleri taşıması ile "modern" bir metafor işlevi gören rezidans, teknolojik yapısı ile Panoptikonun ikinci evresinin yaşandığını gösterir. Orwell'ın Bin Dokuz Yüz Seksen Dört (2018) isimli romanında insanların "Büyük Birader'in Gözü Üstünde" yazılı posterlere her yerde denk gelmelerinde olduğu gibi rezidans içinde iktidarın cisimleşmiş işaretleri de her yerde görülen kameralardır. Nasıl ki Panoptikon, (Öztürk, 2013: 147) kuledeki gözetleyiciye mahkûmların davranışlarını izleme ve onları uzaktan denetim altına alma imkânı sağlıyorsa, teknolojik araçlar olan kameralar da rezidansta hizmet verenlerin BBG tarafından takip edilmelerine, BBG' nin "iktidar" ını kameralar üzerinden sağlamlaştırmasına ve hizmet verenleri uzaktan yönetmesine imkân tanır. Hizmet verenlere de cep telefonu kameralarının sunduğu olanaklar ile kimin kimi gözetlediği belirsiz hâle gelir. Herkes birbirinin bir nevi panoptikonu olur ve kullanılan teknoloji herkeste (Atkinson, 2003: 1840) "polis olmadan polis olmak" uygulamasına yol açar. Herkesin hem görmesi hem de görünür hâle gelmesi olgusunu Zygmunt Bauman (Bauman ve Lyon, 2016: 15-26) "akışkan" metaforunu kullanarak değerlendirir ve çağdaş gözetime "akışkan gözetim" adını verir. Duvarları, pencereleri büyük ölçüde gereksiz kılan "iktidar" artık teknolojiler vasıtasıyla günümüzdeki ifadesini bulur ve bu da "farklı yüzlere sahip birçok kontrol türü" nün ortaya çıkmasına olanak tanır**.** Kendi iktidarına yoğunlaşarak çalışanlara işbaşı yapma vaktinin geldiğini söyleyen, yedi on beşte herkesin tele-ekran karşısına geçip Beden Alıştırmaları yapmalarını hatırlatarak

insanların gündelik hayatlarına kadar her şeyin kontrolü ile yakından ilgilenen "Büyük Birader" yerini rezidansta (Ergur, 2016: 7) "Küçük Biraderler" e bırakır. Nitekim söz konusu uzam içinde azınlığın çoğunluğu izlediği bir denetim aygıtından bahsetmek mümkün değildir.

3. 7. İşten Çıkarılmalar: Bugün Var Yarın Yok

Rezidansta aylardır beklenen gün gelmiş, yönetim el değiştirmişti. Rezidans yönetimini ele geçirmek için şirketler arasında büyük ihaleler gerçekleşiyordu. Sakinler kendilerine en iyi hizmetin sunulmasını sağlayacak şirketler peşindeyken, hizmet verenler için yönetimin el değiştirmesi demek işsiz kalmak demekti. Onlardan her an için vazgeçilebilir, "içeride" iken bir anda kendilerini "dışarıda" bulabilirlerdi.

Rezidansta güvenlik ekibi tamamen değişmiş X güvenlik şirketinin güvenlikleri rezidanstaki yerlerini almıştı. Orta yaşlarda biri zayıf, diğeri onun aksine kendine ait değilmiş gibi görünen göbeğiyle şişman iki erkek, ilk iş günlerinde oldukça tedirgin ve heyecanlı görünüyorlardı. İkisi de sürekli ayakta duruyor, gözleriyle dışarıyı takip ediyorlardı. Yeni güvenlik şefi "biz bu işi iki günde koparırız" diyor, danışmanlardan Zeliha "biz de yardımcı oluruz merak etmeyin" diyordu. Sakinlerin "danışmanlığı bırak" baskısını üzerinde hisseden Melih, tedirgin olsa da sonunda şaşkınlığını ve kuşkuyu bir yana bırakıp Ayşe'nin işten ayrılması üzerine halkla ilişkiler ve muhasebe bölümüne geçti. Danışma bölümünde sayının azalmasıyla Zeliha'nın yanına eskiden güvenlik olan Kutlu ve Ece verildi. Temizlik ekibinden herkese "camış" diyen Fadime yerini "biri gider biri gelir işte" diyen Çiçek' e bıraktı. Bir seneye yakın buraya hizmet veren ve kat sakinlerinden için "camış" tabirini kullanan Fadime aslında burayı seviyor, evi gibi görüyordu. Ama sakinlerin Fadime'yi "aileden biri" gibi görmedikleri açıktı. Tek taraflı bir adanmışlık gösteren Fadime, nihâyetinde unutulanlar listesine eklendi.

İşten çıkarılanlar iş kıyafetlerini teslim etmek için rezidansa gelip, yönetim ofisinde çıkış işlemlerini tamamlıyorlardı. Bunlardan biri de güvenliklerden Kenan idi. Kat sakinlerinden bir kadının Kenan'a "çok naziktiniz, Allah şansınızı bol etsin" sözlerinde yansımasını bulan "kibar" tavrı Richard Sennett'in Saygı (2014b: 80-82) isimli kitabındaki Leeds Piyano Yarışması'na sponsorluk yapan yaşlı piyanist kadının kaybedenlere karşı tavrı gibiydi. Yaşlı piyanist kadın yarışmanın birincisi için evinde bir kutlama düzenler ve jest olsun diye kaybeden yarışmacıları da partiye davet eder. Parti sona ererken ev sahibi kadın konuşma yapar ve ona göre yarışmayı kaybedenler bu olayı kariyerlerinde bir dönüm noktası olarak görmelidirler. Her iki kadın da kendilerince kaybedenlere karşı "iyi niyet" te bulunurlar ama bu kaybeden için bir "yalan" dır. Nitekim rezidans sakini kadının sözlerindeki sıcaklığın Kenan'ın yüzündeki üzgün ifadeyi yok edememesi tıpkı ev sahipliği yapan kadının sözlerinin kaybedenler üzerinde bir etki yaratmaması gibidir.

Öte yandan Kenan ayrılmak istememecesine rezidansta durmaya devam ediyor, arkadaşları ile vedalaşıyordu. Bazısı "işin yok aşın yok, git artık buradan" derken şaka mı gerçek mi anlayamadığım bir tonda konuşmuşlardı. Arkadaşlarının işine son verilmesi aslında olağan bir durumdu onlar için. İnsanlar bu konuda birbirlerine yardımcı olamayacaklarını biliyorlardı. Üzülmenin ve yaşanan durumu yukarıda bahsi geçen iki kadın gibi romantize etmenin bir anlamı yoktu. Aksine "kazananlar" kaybedenlere karşı duyarsızlaşıyordu ve şimdilik bir sonraki yönetim değişikliğinde sıranın kendilerine geleceğini akıllarına getirmek istemiyorlardı.

İş güvencesi sunmayan kısa süreli bir işte çalışmak yapılan işe geçici gözüyle bakılmasına ve sürekli işten çıkarılmalara maruz kalmak ise hizmet verenler arasında iş arkadaşlıklarının gelişmemesine neden oluyordu. Birbirlerini yeterince tanıma fırsatı bulamayan hizmet verenler arasında yüzeysel bir sosyalleşme vardı. Dışarıda zaman geçirilmiyor, öğle saatlerinde beraber yemeğe dâhi gidilmiyordu. Yönetimin sürekli el

değiştirmesi ile farklı yüzlerle çalışmak zorunda kalan hizmet verenler karşısındakine karşı kendi kimliğini de oluşturamıyordu. Richard Sennett için (2016: 10-11) bütün bunlar "karakter" konusunda yaşanılan sıkıntılardır. Nitekim Sennett'e göre karakter "karşılıklı sadakat ve bağlılık, uzun hedefler için mücadele etme, kendimizde değerli bulduğumuz ve başkalarının da değer vermesini beklediğimiz kişilik özelliklerimizde" kendini gösterir. Oysaki rezidansta hizmet verenler için bu durumun gerçekleşmesi için koşullar yeterli değildi. Hiçbiri bir diğerinin yaşamına uzun süre tanık olamıyordu.

İşlerin bölümlere ayrıldığı rezidansta herkesin yapmakla sorumlu olduğu işler doğrultusunda görev tanımları belli olsa da gerçekte durum öyle değildi. Güvenlikler danışman olabiliyor, danışman halkla ilişkiler ve muhasebe işine bakabiliyordu. Temizlik işi yapanlar yeri geliyor güvenliğin yerine geçiyor, teknik servisin ilgilenmesi gereken işler güvenliklere yaptırılabiliyordu. Güvenlik şefi kendilerinin 5188 sayılı Kanun'a tabi olduklarından bahsederken güvenliklerden Ömer'in "ne kanunu, yetkin yok, bir şeyin yok, güvenliğe olmadık işler yaptırıyorlar, kazana baktırıyorlar mesela" demesi yasaların hiçbir hükmünün olmadığını kanıtlıyordu. Görev tanımları sakinlere hatırlatıldığı zaman "sizin maaşınızı biz ödüyoruz" deniliyordu.

Hizmet verenler kendilerine selam dâhi verme zorunluluğu hissetmeyen insanların isteklerine ayak uydurma konusunda bir şirkette teknoloji danışmanlığı yapan Rico'ya benziyorlardı. Sennett'in Karakter Aşınması (2016: 14-18) isimli kitabında ele aldığı Rico görev tanımı doğrultusunda yapacağı işleri belirleyen bir sözleşme çerçevesinde çalışmak ister ama gerçekte bu sözleşmelerin hikâye olduğunu bilir. Ücretini ödeyenlerin keyfine göre bir oraya bir buraya koşturmak durumunda kalır, fotokopi çekmek gibi birçok ayak işine bakar ve arkadaşlarına "ben bu işi yaparım, şundan sorumluyum" diyebileceği bir görevi yoktur. Katı hiyerarşik yönetimlerle işlerin yürütüldüğü zamanlarda bir iş merkezinde tuvalet temizleyip, yerleri silen Rico'nun babası Enrico ise "alt sınıf" bir iş yapsa bile işi sabittir, emekli olacağı zamanı, ne kadar

para kazanacağını bilir. Ancak "modern" zamanların esnek iş yaşamında Rico ve rezidans sakinleri için "yarın bir sürpriz" dir.

Garantisinin olmadığı bir işte çalışmak çalışanlar arasında güveni, sadakati ve karşılıklı bağlılığı aşındırıyordu. Yedi ay rezidansta çalışıp, işine son verilenlerden Burak, Melih ile iyi anlaşmalarına rağmen onun "ajan" olduğunu düşünüyordu. Nitekim Melih'e ne anlatsa ertesi gün başkalarından duymaya başlamıştı. Aslında Melih dâhil kimseye güvenmiyordu ve kimin dost kimin düşman olduğunu anlamak için kendince bir taktik bile geliştirmişti. Rezidans içinde hizmet verenlerden herhangi biriyle "sıradan" bir şey paylaşıyor, bir zaman sonra bahsettiği konuyu başkasından duyduğunda o kişinin "ispiyoncu" olduğuna karar veriyordu. Kim güvenilir kim değil bunun mücadelesini veren Burak'ın sabit bir işe sahip olmasından kaynaklı nerede ve kimin yanında duracağını bilen Enrico gibi bir durumu yoktu. Nitekim "güven" zamanla gelişebilen bir durumdu ama Burak'a böyle bir fırsat verilmemişti.

Hizmet verenler birbirlerinin yaptıkları işi "hafife alıyor" ama bu durum aralarında yaşanan rekabetin önüne set çekmiyordu. Danışmanların geneli için özellikle temizlik ekibi ve güvenlikler vasıf gerektirmeyen "en alt tabaka" idi. Danışmanlar "yavşak tipler" dedikleri güvenliklere hem sempati duymuyor hem de onları "gereksiz" buluyorlardı. Etkiye tepki olarak güvenlikler de danışmanların varlığından hoşnut değildi. Güvenliklere "sizin yaptığınız da iş mi, kameraya bak, arabayı oraya çekme buraya çek" diyen temizlik ekibi "en çok çalışan, en çok ezilen ve en çok yorulan" kişilerdi. "Uzmanlık gerektiren iş sadece bizim işimiz" diyen ekip ise teknik servis çalışanları idi. "Onların yaptığı işi biz de yapıyoruz" diyen güvenlikler danışmanların yaptıkları işleri kendileri de yapabilirlerdi. Bunu kanıtlamak için güvenliklerden Ahmet danışmaya gelen telefonlara cevap veriyor, sakinlere gelen kargoları alıyor, bir sakin gördüğünde danışmanlardan önce ayağa kalkıp selam veriyordu. Ahmet'in bu tavrı "biz burada iki buçuk danışmanız, o da yarı danışman" diyen Zeliha'yı rahatsız ediyordu.

Çünkü bu durum hem Zeliha'nın işine anlam kazandırma fırsatını yok ediyor hem de yaratıcılığını gösterme fırsatını elinden alıyordu. Güvenlikler açısından da sürekli kendi işlerine burunlarını sokanlar danışmanlardı. Rezidansta bir sorun olsa kendilerinden önce danışmanların müdahalede bulunmaları güvenlikleri herkesin gözünde "işe yaramaz" kılıyordu. Bir gece rezidans sakinlerinden F.'nin misafiri içkinin etkisi ile arabasını karıştırmış ve güvenlikten önce bu durumu fark eden danışmanlardan Altay dışarı çıkmıştı. Danışmanlar yüzünden güvenliklerden için sonrasında "herkes orada bir siz yoksunuz" deniliyordu. Hâlbuki eğitimini aldıkları güvenlik onlardan sorulmalıydı. Öte yandan ortak kullanılan desk, güvenlik ve danışmanlar arasında rekabete neden oluyordu ve gün boyu karşılıklı yapılan misillemelerin sonu gelmiyordu. "O bilgisayar danışmanlara ait, sen kullanamazsın", "kamera kayıt takibi güvenlik amirine aittir, sen bakamazsın" gün içinde defalarca tekrarlanan sözler oluyordu ve aynı deski güvenliklerle paylaşmak istemeyen danışmanlar için "güvenliklerin yeri içeri değil, dışarısı" idi.

Hizmet verenler arasındaki diğer bir "rekabet" unsuru yabancı dil bilip bilmeme durumuydu. İngilizce konuşabilen kişi hem kendine "güvenir" hem de diğerleri üzerinde gücünü kanıtlama aracı olarak bu yeteneğini kullanırdı. Güvenliklerden Ali'nin en çok istediği şey İngilizce öğrenmekti. "Sakinlerden biri bana bir şey soracak diye ödüm kopuyor" diyen Ali özellikle tek kaldığı zamanlar bunun eksikliğini kendinde hissediyordu. İngilizce bilmenin çalışanlar üzerinde üstünlük kurmaya yaradığının farkında olan güvenliklerden İsmet ise, fırsatını yakaladıkça bu "gücü" danışmanlardan Ece üzerinde kullanıyordu. "Sen İngilizce biliyor muydun?" diyen Ece'ye "güvenliğin yeteneklerini neden görmüyorsunuz siz ya" diyen İsmet, hem "güvenliklerin bir işe yaramadıkları" algısını İngilizce konuşabilmesi ile yıkmak istiyor hem de kendi değerini yine yabancı dil bilmesi ile ispatlamaya çalışıyordu.

Öte yandan işten çıkarılanlar kadar kendi istekleriyle işi bırakanlar da söz konusuydu. Düzensiz ödenen maaşlar, tatil günlerinin olmaması, uzun saatler çalışmaları, mola saatlerinin belli olmaması hizmet verenlerin işten ayrılmalarının belirleyicileriydi. Sakinlerden için "bu şımarıklara tahammül edemiyorum artık" diye istifa edenler de vardı ve bunlardan biri de "beceriksizliği, iş bitirememezliği ve sürekli koktuğu" iddiaları ile iş arkadaşları tarafından dışlanan Zeliha idi. "Bankacılık eğitimi aldım yıllardır, hedefim de bu yönde diyen" Altay da rezidanstaki danışmanlık işine kısa süreli bir iş olarak kilitlenmiş ve sonunda işi bırakanlar arasındaki yerini almıştı. Gözlüğünü burnunun üstüne düşürüp sürekli telaşla dosyaları karıştıran, emekli subay olmasından kaynaklı güvenliklere emir vererek konuşan, işe başladığı gün "biz bu işi iki günde koparırız" diyen güvenlik amiri için rezidans kısa sürede "çok sıkıntılı bir yer" olmuştu. "Bir onu bir bunu yap diyorlar patlayacağım artık" diyen güvenlik amiri de artık rezidans sakinlerine hizmet verenler arasında değildi. Daha böyle pek çok çoğu ya kendi isteğiyle ya da yönetim kararıyla işten ayrılıyordu ve bu durum rezidans yönetimi için bir "gelenek" haline gelmişti.

Kat sakinleri arasında işten çıkarılan hizmet verenlerden memnun olanlar vardı ancak bu tür konulara müdahale edemiyorlardı. İtiraz ettiklerinde müdür B.'nin, "O zaman neden biz buradayız" tepkisi ile karşılaşıyorlardı. B., bir bakıma "siz iktidar olsanız da sorumluluk bende" diyordu. Yönetimi elinde tuttuğu için "emir verme" ve söz hakkı yetkisinin kendisinde olduğuna inanıyordu. İktidarı ellerinde tutan sakinler yaşadıkları binada hizmet verenleri kendileri seçmek ya da işten çıkarılmalara müdahale etmek konusunda söz hakkına sahip olmak isteseler bile bu konuda sorumluluk almaktan kaçınıyorlardı. Böylece B., rezidansta bağlı olduğu şirket yönetimi adına "otorite" figürünü sahipleniyordu. Sennett için (2014b: 130) "otorite" ve "iktidar" birbirine yakın anlamları çağrıştırıyor olsa da "otorite" sorumluluk almak ile eşdeğerdir.

Bu durumda rezidans yönetiminin sorumluluğunu üstlenen B., "otorite" oluyordu. Ama diğer taraftan sorumluluk almamak sakinleri "efendi" mertebesine yükseltiyordu.

Bir sonraki yönetim kurulu toplantısında rezidans sakinlerinden Adnan, yönetici olmak için adaylığını ortaya koyar ve kazanır. Yanına da yine sakinlerden bir başkan yardımcısı ve bir denetçi verilir. İktidarı yanında otoriteyi de ele geçiren Adnan B.'den bütün yetkilerini alır. Bir zamanlar yetkiyi elinde bulunduran B.' ye artık Adnan "şunu yapalım, şuna şu kadar fiyat biçelim" diye emirler verir. "Herkese çatıyım, herkesle uğraşıyım" kafasında olan Adnan hizmet verenleri işlerini iyi yapmamakla suçlar, çoğu kişiyi işten çıkarmaya başlar, sakinlerle kavga eder, herkesin denetimi bende olsun ister. Rezidans içinde "forsu" kalmayan B., otoritesinin sarsıldığının farkına vararak "bu dengesiz insanlarla çalışamayacağım" der ve işten ayrılır. B.'nin yerine Kerim gelir. Her kurul toplantısında kavgaların yaşandığı rezidansta Kerim de çalışamaz. Bunun üstüne Adnan "Kafanıza göre kararlar verip işten ayrılamazsınız. Kat maliklerine ne gücünüz ne de yetkiniz yeter" diye e-mail atar. Rezidans içinde dört daireye sahip olan Adnan, yönetim kurulu başkanı da olunca en çok söz hakkına sahip olması gereken kişinin kendisi olduğuna inanır. "Ben hayatımda böyle terbiyesizlik görmedim" diyen Kenan'a Melih, "siz B.'ye ettiği küfürleri duysaydınız intihar ederdiniz" diye karşılık verir. Onca huzursuzluk içinde Melih yeni görevinden de yaptığı işten de memnundur. Bütün işler kendisine kalmış olsa bile koskoca ofis sadece ona aittir artık. Melih için kendini ve yeteneklerini rezidans sakinlerine gösterme vaktidir. Hırslanır. Eline geçen bu fırsatı iyi değerlendirmek ister. Kim bilir sıradaki yeni müdür her an için kendisi olabilir…

SONUÇ

Etnografik çalışmanın bir ürünü olan bu tez çalışmasında çeşitli sosyal ve teknolojik donatılara sahip rezidansın hem insan yaşamı ve insan ilişkileri üzerinde dönüştürücü bir etkiye sahip olduğu hem de insanların teknolojilerle farklı ilişkiler geliştirdiği varsayılmıştır. Nitekim alan çalışmalarımı yürütmüş olduğum rezidans, salt "konut" olmanın ötesinde çok sayıda yapı grubunu bünyesinde barındıracak şekilde tasavvur edilmiştir ve birden çok sosyal tesise yer vermesi yanında teknoloji ile desteklenen "yeni" bir konut yaşamını da format olarak sunmaktadır. Bu bağlamda "rezidans" denilen uzam içinde insanların gündelik pratiklerini, bir arada yaşama alışkanlıklarını, çevreyi kullanma biçimlerini ve aynı zamanda insanların teknolojilerle nasıl ilişkiler geliştirdiklerini bizzat aralarına katılarak "gözlemlemek" ve "anlamak" üzerine kurulu bu tez çalışmasının genellemede geçerliliği hakkında bir şey söylenemezken mikro ölçekte bazı saptamalarda bulunmak daha uygun olacaktır.

Rezidans içinde her türlü arıza için teknik ekibin bulunması, rezidans sakinlerinin emniyetini sağlayacak güvenliklerin varlığı, her türlü hizmet için hazır bekleyen danışmanların olması ve işlerin istikrarlı bir şekilde yürütüldüğünün kontrolünü sağlayan yönetim yapısı rezidansta her işin parçalara ayrıldığını gösterir. Bu noktada rezidans içi sunulan hizmetler ve rezidansın denetiminden sorumlu yönetim şekli ile aynı anda hem teknoloji hem de teknolojik bir ürün olan "rezidans", sakinler ve hizmet verenler etrafında organizedir ve işlerin parçalara ayrılan yapısı da teknoloji ile bütünleşiktir. Bir bakıma teknoloji etrafında şekillenen rezidans hem mimari hem de işleri parçalara ayıran örgütsel yapısı açısından teknolojiye gömülüdür ve aynı zamanda gerçekleştirilen gündelik aktiviteler, sunulan hizmetler gibi hemen her şeyde teknolojik araçların kullanımı söz konusudur. Bu bağlamda rezidansta her alana yayılan teknoloji insan faaliyetleri dâhil olmak üzere her aktiviteyi kapsar ve dolayısıyla baskın olmadığı

bir alan yoktur. Başka bir deyişle teknoloji ikincil bir rol işgal etme eğiliminde değildir burada. Bu nedenle insan-teknoloji ilişkilerini ele alan bu tez çalışmasında teknolojiye salt bir "araç" gözüyle bakılmayıp "modern" rezidans yaşamının vazgeçilmezi olan teknolojilerin hem içeride hem de dışarıya karşı ne tür "sosyal" etkilerinin olduğu yansıtılmaya çalışılmıştır.

Teknoloji konusunda toplumdaki genel kanı teknolojilerin insan hayatını kolaylaştırmasıdır. Rezidans içi teknolojilerin de şüphesiz insanların hayatını kolaylaştırdığı aşikârdır. Örneğin işlerin parçalara ayrıldığı "özel" ve "özerk" bir alanda ihtiyaç duyulan her şeye sahip olan rezidans sakinleri çevreden bağımsız olarak hemen her şeye ulaşma imkânına sahiptirler. Güvenlik başta olmak üzere, danışmanlık hizmetleri, teknik bakım ve onarım hizmetleri, günlük temizlik hizmetleri, alışveriş servis hizmeti, kuru temizleme, araç kiralama, posta ve kurye hizmetleri gibi çeşitli fonksiyonlara bünyesinde yer veren rezidans, gereksinimlerin konut içinde karşılanabilmesine imkân tanır. Teknolojinin varlığı, sunulan hizmetler ve binanın alışveriş merkezi ile iç içe olan yapısı sayesinde rezidans sakinleri "geleneksel" kent yaşamıyla bağlantılı fiziksel sınırları aşabilirler. Nitekim kentsel alanın farklı noktalarında yer alan çeşitli unsurları tek bir mekân içinde toplayan yapısı ile uzam içinde bütünsel bir yaşam sakinlere sunulur. Tesislere yerinde erişilebilirlik ve teknoloji gündelik deneyimlerin aynı mekân üzerinde gerçekleştirilebilmesine imkân tanır. Zaman ve mekân yörüngeleri teknoloji sayesinde yönetilebilir ve (Erdinç ve Öymen Gür, 2017: 80) farklı fonksiyonların tek bir bina bünyesinde yer alıyor olması yine kentsel alanın "verimli" kullanımına işaret eder. Teknolojinin varlığı hem ikamet edenlere hem de hizmet verenlere birden fazla seçenek sunar ve ikincil görevler için daha fazla zamana sahip olmayı sağlar.

Öte yandan çeşitli birimlerin tek bir çatı altında olması ve teknolojinin varlığı arzulanan nitelikler olsa da bu durum istenmeyen sonuçlar doğurabilir. "Toplumsal

rollerin ve ilişkilerin yeniden inşasını gerektiren teknoloji" (Winner, 1986: 11) aynı zamanda hizmetlere ve gündelik eylemlere süreklilik/rutinlik kazandırır, bireylerin dışarı ile temasını keser, düzen inşa etmenin yanında denetimi sağlar ve yeri gelir uzam içindeki çatışmalar bile teknoloji kaynaklı olabilir. Teknoloji hem özgürlüğü arttırır hem de engeller. Teknolojinin sağladığı model uzam içindekiler için geçerli olan tutumları belirler ve Ronald Atkinson'un belirttiği gibi (2003: 1834) görüntü "özgürlük" olsa da "gerçeklik"; teknolojinin denetimi altında bireylerin disiplin ve gözetime maruz kalmasıdır. Teknoloji işleri kolaylaştırır ancak rezidans içinde güvenliklerin varlığına rağmen yapay destek olarak kameralardan faydalanılmasında olduğu gibi işlerin bireylerin elinden alınarak teknolojiye devredildiği görülür ve bu bağlamda (Sismondo, 2016: 139) teknoloji, bireyin emeğinin bir parçası olan vasıfların yerini aldığından genelde "vasıfsızlaştırıcıdır". Sosyal ilişkiler üzerinde sakinlerin birbirleriyle iletişim kurma ihtiyacını ortadan kaldırır. Sosyal tesisler sosyal birleşmeyi teşvik etmek için tasarlansa da sakinler arasında komşuluk ilişkileri yok denecek kadar azdır. İnsan ilişkileri sadece komşuluk bağlamında değil sakinler ve hizmet verenler arasındaki etkileşimin yokluğunda da yansımasını bulur. Bütün istek ve şikâyetlerin teknoloji aracılığı ile yerine getirilmesi yüz yüze iletişimi ortadan kaldırır. Yüz yüze görüşmeler insanların başkalarıyla küçük bir konuşma yapması için kişiye zaman tanırken teknoloji daha az zaman tanır. Rezidansın gündelik ihtiyaçları büyük oranda karşılamaya yönelik hizmetlere yer vermesi ve sakinlerin ihtiyaçlarının teknoloji ile karşılanması olgusu (Bektaş, 2015: 274) mahalle içinde yapılan aktiviteler üzerinde de dönüştürücü etkiye sahiptir. Teknoloji ve sunulan hizmetler sayesinde kent sokaklarını arşınlamak yerini aynı mekân üzerinde tekrarlanan deneyimlere bırakır. "Modern" yaşamın sunduğu tekdüze akış bir bakıma sakinleri (Atkinson ve Flint, 2004: 885) onları çevreleyen alan içine "hapseder".

"Olumlu" ve "olumsuz" nitelikleri bağlamında rezidans içinde iki karşıt yönde işlev gören ve rezidans içi gündelik yaşamın önemli bir özelliği hâline gelen teknolojinin sosyal grubun yaşam tarzını destekleyen bir unsur olduğu açıktır. "Yaşam tarzı" ifadesi ise (Feenberg, 2005: 52) teknolojinin belli bir gruba hizmet ettiğini serimler ve teknolojinin elde ediliş tarzındaki ayrıcalıklar da insanların farklı konumlarda yer almalarına neden olur. Alan çalışması aynı uzamı paylaşan sakinlerin mekânı kullanım biçimlerinde farlılıklar olduğunu ortaya koyar. Rezidans bir hiyerarşiye sahiptir kendi içinde. Kat yüksekliğine ve sahip olunan daire sayısına bağlı olarak sunulan hizmetlerde önceliklerin değişmesi (çöp konteynırlarının üst kattaki dairelere yakın olması, otoparkta asansörlere yakın yerlerin üst katta oturan sakinlere ayrılması ve özel tanımlı kartların yine üst kattakiler için birden fazla çıkartılması), aynı uzam içinde kiracı-malik ayrımı, yönetim kurulu toplantılarında kişiler arası ilişkilerin boyutu, kurul başkanının rezidans içinde en fazla daireye sahip olan kişilerden seçilmesi gibi olgular sakinler arası "güç ve egemenlik ilişkileri" nin yansımalarıdır. Öte yandan söz konusu "ayrım" sırf sakinler arasında sınırlı kalmaz, hizmet verenler ve sakinlerin karşılaşmalarında da yansımasını bulur. Teknoloji, verilen hizmetlerin "ezici" boyutlarını ortadan kaldırsa bile verilen selamlara karşılık alamamaları, sakinlerden hizmet verenlere görev tanımları dışında isteklerin gelmesi, acil durumlar dışında rezidans katlarına çıkmalarının yasak olması gibi unsurlar hizmet verenlerde "diğeri" hissiyatı yaratır. Sakinlerin hizmet verenlere karşı "biz" tabirini kullanmaları da onları kendilerinden ayırdıklarının açıkça yansımasıdır.

Karma işlevleri yerine getiren örgütsel yapısı ve yönetim şekli ile mekânın ayırt edici nitelikleri; rezidans içi bilgi-haberleşme ağları, güvenlik, danışma, temizlik, teknik servis, alışveriş merkezi, sosyal tesisler gibi hizmetlerin çeşitliliği ve niteliği gibi çeşitli bağlamlarda karşımıza çıkar ve "akıllı bina" özelliği taşıyan rezidansta teknolojinin varlığı "konut" kavramına olan yaklaşımı değiştirir. Konut "barınma" işlevinin ötesinde

"zenginlik, lüks, konforlu bir yaşam, statü ve prestij" gibi kavram ve imgelerle tanımlanır ve bu yanıyla rezidans sadece fiziksel ve sosyal olarak diğer konutlardan ayrılmaz aynı zamanda "dışarı" ya karşı bir "sembol" haline gelir. Bu durum bizlere hem teknolojilerin kullanılma amacının işlevsellik olduğu kadar tercih edilmesinde ikincil amaçların da önemli olduğunu gösterir hem de işlevselliği yanında algılanan prestijin bir parçası olarak ortaya çıkan rezidansta, içerisi kadar dışarıda da "güç" ilişkilerinin yansımaları görülür.

Söz konusu "güç" ilişkileri birkaç açıdan değerlendirilebilir. Bunlardan ilki mahalle olarak çevrenin kullanılma biçimidir. Güvenlik personeli ve kameralarla denetim altında tutulan "mahalle", dışarıdan gelen ziyaretçilere açık bir yer olmasına nazaran mülk fiyatları ve civarda bulunan alışveriş merkezlerinin yüksek ücretleri ile uzamı ikamet edenler açısından sırf kendilerine ait bir yerleşim yeri haline getirir. Rezidansın bulunduğu lokasyonun meşruiyeti bireylerin sosyal konumu ile tanımlanabilir. Bu da (Calderia, 1996: 308) kamusal yaşamın karakterini değiştirmekle beraber kamu kullanımına daha fazla kısıtlama getirir. Böylece söz konusu lokasyon (Atkinson, 2003: 1831) "geleneksel" sokağa benzeyen ancak desteklediği çeşitlilikten yoksun görünen "özelleşmiş" bir şehir yaşamına dönüşür. İkincisi, "geleneksel" sokak yaşamından farklı olarak merkezdeki çevre dikkatle ve bilinçli bir şekilde yönetilir. Rezidansın yüz metre ilerisinde bulunan gecekonduların varlığı hem "korku" düzeyinin artmasına neden olur hem de diğerlerini "potansiyel suçlu" haline getirir. Güvenlik unsuru (Atkinson, 2003: 1836) dışarıdaki insanların davranışlarına çok fazla müdahale edilmesini temsil eder. Atkinson (2003: 1837-1839) için alanın güvenliğini sağlama diğerlerini "suçlu" konumuna sokar ve "dışarıdakiler" çok fazla "polislik tarzlarına" maruz kalırlar ve "polislik kullanımı" da dışarıya karşı daha "otoriter" bir duruş sergiler. Güvenlik unsurları (Atkinson ve Flint, 2004: 880) yalnızca sakinleri ciddi suçlardan korumak amacıyla değil aynı zamanda günlük zorluklardan ve rastgele sosyal

temaslardan kaçınmalarını sağlamak için de kullanılır. Bu durum alan çalışmalarımı gerçekleştirdiğim rezidansın yabancıların girmesini engelleyecek şekilde tasarlanmasında da karşılığını bulur. Güvenlikler yanında danışmanlar istenmeyen misafirlerin önündeki engeller olarak hareket eder, dışarıdakilere "yabancı" gözüyle bakılır ve dışarıdan hiç kimse gerekçe sunmadan katlara çıkamaz. Bu bağlamda çevresel alan; gözetim, güvenlik sağlayıcılar, sınır çizen dubalar tarafından dikkatli bir şekilde kontrol edilir ve (Farahbakhsh ve Eslami, 1991: 50) mekânın fiziksel özellikleri kişide "izolasyon" fikrini uyarır. Üçüncüsü, rezidansın ayırt edici niteliklerinden olan teknoloji, sakinleri dışarıdaki insanlardan ve sokak ile temastan uzak tutmada etkilidir. Rezidans içinde sakinler için vazgeçilmezler arasında yer alan "özel tanımlı kartlar", alışveriş merkezini kullanmak isteyen sakinleri dışarıdaki insanlarla aynı kapıyı kullanmamalarına olanak tanır. Aynı yolu kullanmama yanında sakinler X-Ray cihazlarından geçip, dedektör cihazları ile aranmazlar ve dışarıdaki insanlar gibi "potansiyel suçlu" olarak görülmezler. Bütün bunlar rezidans yaşamının bir unsuru olan teknolojinin işlevselliği yanında birtakım sosyal rollere sahip olduğunu ve aynı zamanda hiçbir teknolojinin (Sismondo, 2016: 140) tek bir potansiyel kullanıma sahip olmadığını gösterir. Örneğin "özel tanımlı kartlar" sadece sakinlerin bina içinden direkt alışveriş merkezine geçişini sağlamaz. Kişiye zaman kazandırır. Sokağa çıkarmaz. Dışarıdakiler ile temasını engeller. Kamuya açık olan alışveriş merkezine dışarıdan gelen insanlarla aynı kapıdan geçmemesine olanak tanıyarak bina "içindekileri" ve bina "dışındakileri" birbirinden ayırır.

Genel itibariyle söz konusu teknolojiler bireylerin seçim, eylem ve düşüncelerine aracılık eder ve aynı zamanda bireysel alışkanlıkları, zaman-mekân algısını, sosyal ilişkileri, toplumsal yapıyı, görev tanımlarını, değerleri ve normları yeniden yapılandırır. Teknolojiye sahip mimarisi ile rezidans hem ikamet edenler için alışılagelenden farklı bir yaşam ve kent kullanım biçimini beraberinde getirir hem de

uzam içindekilerin birlikte yaşama alışkanlıkları, hizmet talepleri, komşuluk ilişkileri ve çevre olarak mahalleyi kullanma biçimleri üzerinde dönüştürücü bir etkiye sahiptir. Söz konusu "geleneksel yaşam tarzı" ndan kopmalar teknolojik unsurlar aracılığıyla şehrin farklı noktalarında dağınık halde bulunan tesislere yerinde erişilebilirlik ile yaşanır ve kişiye yerinde hareket etme olanağı sağlayan teknoloji sayesinde gündelik deneyimler aynı mekân üzerinde tekrarlanır. Hizmetlere yerinde erişim kolaylığı, yönetsel açıdan işlerin parçalara ayrılması, sunulan hizmetlerde ve gerçekleştirilen gündelik işlerde kullanılan teknolojinin varlığı ile rezidans içinde "verimlilik, öngörülebilirlik, hesaplanabilirlik ve denetim" (Ritzer, 2016) sağlanır. En kısa zamanda çok fazla iş yapmaya ve buna paralel olarak zamanı etkin kullanmaya işaret eden söz konusu dört unsur ile dolaylı olarak McDonaldlaşmanın yaşandığı rezidans, hizmet verenler ve sakinler açısından rasyonel bir hale getirilir. Öte yandan yine aynı teknolojinin "içeride" hem sakinler hem de hizmet verenler arasındaki etkileşimi üzerindeki "otorite" etkisi dışarıya karşı algılanan prestijin bir parçası olarak "güç" ilişkilerinde yansımasını bulur. Teknolojinin hayatı kolaylaştırmaya yönelik işlevselliği yanında aynı teknoloji (Winner, 1986: 23-27) başkaları üzerinde hâkimiyet kurma arzusuna dönüşür ve belirli "güç ve yetki biçimlerini" somutlaştırarak insanlar arasındaki "ayrımı" net bir şekilde serimler. Çevresindeki binalara nazaran farklı mimari yapısı, sosyal tesislere bünyesinde yer vermesi, alışveriş merkezine sahip olması ve teknolojik yanı ile rezidans (Atkinson ve Flint, 2004: 878) zenginliğin serbest dolaşımına izin veren "yeni" ayrık alanlar yaratır. İşleri bölümlere ayıran rezidans kendi "özel" alanını kurarak özerkliği ele alır ve dışarıdan bir "yabancı" nın yetki alanına girmesine izin vermez. Karma işlevleri bünyesinde barındırması ve yabancıların uzam içinde serbest dolaşımını engelleyen sistemlere sahip olması ile "kapalı topluluk" (Atkinson ve Flint, 2004) niteliği taşır. "Kapalı topluluk" kavramı (Atkinson ve Flint, 2004: 878-883) sınırlı kamu erişimine sahip bir yerleşim alanına da atıfta bulunur ve "kapalı topluluklar" eski yerleşim desen

formlarına yeni ve farklı yollarla dışlanma için bir güç de sağlarlar. Nitekim sahip olunan özellikler ile rezidansta yaşayan sakinler dışarıya karşı bilinçli ya da bilinçsizce "onlar ve biz" eğilimi yaratırlar. Bu bağlamda söz konusu "ayrım" rezidans yaşamının (Atkinson ve Flint, 2004: 876) hem günlük dinamizmde hem de statik yerleşim tezahürlerinde kendini gösterir.

Rezidans içi gündelik yaşamın vazgeçilmezi olan teknoloji salt bir "araç" olmaktan çıkar ve uzam içindeki bireylerin yaşamları üzerinde önemli etkilerinin olduğu görülür. Teknoloji rezidans içinde sosyal düzeni ifade eder, yerine getirir, sürdürülmesine aracılık eder ve güçlendirir. Sergio Sismondo'nun belirttiği gibi (2016: 139-140) teknolojilerin etkileri önemlidir. Nitekim etkiye sahip olmasalardı sosyal dünyadaki yapıları belirleyemezlerdi. Yalnız teknolojinin söz konusu etkilere sadece belirli bir insani ortamda sahip oldukları da unutulmamalıdır. Teknolojik bir ürün olan rezidans ve mekân içinde kullanılan teknolojilerin "tarafsız" değil sosyal rollerde etkili "araçlar" olması ve yine uzam içindeki teknolojiye olan "güven" ve "bağlılık" teknik araçların "özerk" bir yapıya sahip olduğunu akıllara getirebilir. Yalnız teknolojiler çoğu kez göründükleri kadar "özerk" değildirler. Teknolojiler öngörülen ve arzulanan durumlardan farklı sonuçlar ortaya çıkarabilirler. Teknolojik aksaklıklar teknolojiye atfedilen rasyonalizmi ortadan kaldırır ve bu bağlamda sakinlerin bütün taleplerini karşılayamaz. Öte yandan teknoloji her ne kadar insan eylemini belirlese de kimi durumda insan iradesi teknolojinin önüne geçebilir. Teknoloji ile mekân içinde kurulmaya çalışılan "düzen", sakinler arasında yaşanan tartışma ve kavgalar gibi insani eylemler ile ortadan kalkar. "Bu bina hem akıllı hem de deli" diyen teknik bakım ve onarım işlerinden sorumlu Osman'ın ifadesinde belirttiği gibi rezidans bu yanıyla "hem usturuplu hem de çılgınca" (Ritzer, 2016: 88) görülebilir. Zaten bu tez çalışmasındaki amaç insan iradesi ve teknolojiden hangisinin ön planda olduğunu ortaya koymak değildir. Rezidans denilen uzamda insanların teknolojilerle nasıl ilişkiler geliştirdiğini

konu alan bu tez çalışmasında ima edilmek istenilen hem insanların hem de teknolojilerin farklı zamanlarda farklı rolleri oynayabilme ihtimalinin olmasıdır.

Sakinler ve hizmet verenlerin teknolojilerle geliştirdikleri ilişkiler bağlamında gündelik yaşamlarını etnografik bir yaklaşımla anlamlandırmaya çalışan bu tez çalışmasında bahsi geçen bütün ifadeler gözlemlere gönderme yapar. Etnograf gözlemlediği şeyi ve ne duyduğunu anlatan kişi olduğundan hikâyeler birincil ağızdan değerlendirilmiştir. Marc Augé (1995: 8-13) etnografın faaliyetinin araştırma yaptığı alan içinde keşfettiklerini bir araya getirmek olduğunu söyler. Latour (1993: 14) için ise her bir etnograf tek bir metin içine oyundaki tüm kişileri dâhil edebilir: İnsanları, hayvanları, nesneleri, tanrıları ve daha birçoğunu. Latour'un dediği gibi bir etnograf bunlar için kesinlikle ayrı ayrı kitaplar yazmayacaktır. Örneğin Philippe Descola'nın Doğa ve Kültürün Ötesinde (2013) isimli kitabında Amazon yerlileri Açuarlar hakkındaki toplumu özetleme girişimi tam da bu yöndedir. Açuar yaşamı iki dünya arasında geçer: İnsan toplumunun kültürel dünyası ve hayvan toplumunun doğal dünyası. Bunları ayrı ayrı ele almak o toplumu anlaşılmaz kılar. Çünkü uzam içinde hepsi birer aktördür ve hepsinin arasında bir etkileşim söz konusudur. Açuarlar doğa-kültür, insan-evren, insan-hayvan ya da insan-nesne arasında ayrım yapmayan bir topluluktur. Bu bağlamda Açuarların dünya görüşlerini, kozmolojilerini, doğayı düşünme biçimlerini, inançlarını ve yaşadıkları topluma bakış açılarını anlayabilmek için Açuar toplumu bir bütün halinde değerlendirilmelidir. Kısacası antropolojinin misyonu bir olaya tek bir açıdan bakmamak gerektiğidir. Amaç, insanlar kadar ilişkili oldukları nesnelerin de tek bir ontolojiye dayandırılmasıdır. İşte bu tez çalışmasında da bu yaklaşım benimsenmiş olup sakinler, hizmet verenler, teknoloji, rezidans gibi gözle görülür "gerçekler" hikâye kapsamına dâhil edilmiştir. İnsan-teknoloji ilişkisinde ne insan ne de teknoloji tek başına bütünün biçimini belirleyemez. İnsanlar mevcut teknoloji bağlamında hareket etseler de aralarındaki ilişki sadece teknoloji ya da

teknolojiyi kullanan bireyler bağlamında anlaşılamaz. Aralarında ortak bir etkileşim söz konusudur ve teknolojinin varlığı gündelik yaşamdaki işlevi ve bireyler üzerindeki etkileri ile ortaya çıkar. Ayrı ayrı ayrı ele alınamazlar ve (Sismondo, 2016: 119-132) birlikte çalışabilmeleri için bir araya getirilmeleri gerekir. Nitekim bir tarafın özellikleri diğer tarafın özellikleri dikkate alınmadan anlaşılamaz. Bu bağlamda insan-teknoloji ilişkisini, hizmet verenler ve sakinler arasındaki etkileşimi, rezidans içi gündelik yaşamı en iyi şekilde anlayabilmek ve yansıtabilmek adına hem insan ve nesneler birbirinden bağımsız olarak ele alınmamış hem de rezidans içinde görülen, duyulan, yaşanan ve yaşanılanlar bir bütün halinde resmedilmeye çalışılmıştır. Dil ile tam ifade edilemeyeni anlatmak için ise sembolizme başvurulmuş ve olgular çeşitli metaforlarla desteklenmiştir.

Son olarak "rezidans" olarak adlandırılan konut biçiminin çeşitli bağlamlarda meydana getirdiği dönüşümleri ortaya koymaya çalışan bu tez çalışması günümüze odaklı bir bakış açısına sahip olması anlamında "modern" dir ve aynı zamanda geçmişi romantize etme ya da "modern" günümüzün insanlara daha "iyi" bir yaşam standardı sunduğu niteliği taşımaz. Amaç, rezidans denilen uzam içinde yaşanan "gerçekler" ile bu "gerçekler" in gündelik hayatta nasıl karşılık bulduğunun yansıtılmaya çalışılmasıdır. Nitekim Latour'un dediği gibi (1993: 10) "zamanın herhangi bir noktasına geri dönemediğimiz gibi şimdiki zamanı da geçmişten üstün tutamayız".

KAYNAKÇA

Atkinson, R., (2003), "Domestication by Cappuccino or a Revenge on Urban Space? Control and Empowerment in the Management of Public Spaces", *Urban Studies*, V. 40, N. 9, p. 1829-1843.

Atkinson, R., Flint, J., (2004), "Fortress UK? Gated Communities, the Spatial Revolt of the Elites and Time-Space Trajectories of Segregation", *Housing Studies*, V. 19, N. 6, p. 875-892.

Augé, M., (1995), *Non-Places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity*, trans. John Howe, London, New York, Verso.

Ballard, J. G., (2015), *Gökdelen*, çev. Dost Körpe, 2. Baskı, İstanbul, Sel Yayıncılık.

Bauman, Z., (2014), *Modernlik ve Müphemlik*, çev. İsmail Türkmen, 2. Baskı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z., Lyon, D., (2016), *Akışkan Gözetim*, çev. Elçin Yılmaz, 2. Baskı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Baysal Balcı, S., (2013), *Yüksek Yapıların Taşıyıcı Sistemleri ve Mimari Tasarımla Olan Etkileşimi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Becan, C., (2017), "Kentsel Tüketim Ütopyalarından Distopik (Anti Ütopik) Mekana Dönüşümün Reklamlardaki İzdüşümü: Lüks Konut Reklamlarına Yönelik İçerik Analizi", *Global Media Journal TR Edition*, 7(14), s. 303-327.

Bektaş, L., (2015), "Göğe Uzanan Binalarda Gündelik Hayatın İnşası[1]", *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), s. 266-295.

Calderia, T. P. R., (1996), "Fortified Enclaves: The New Urban Segregation", *Public Culture*, 8, p. 303-328.

Celal, P., (1971), *Evli Bir Kadının Günlüğünden*, 1. Baskı, İstanbul, Milliyet Yayınları.

Ceram, C. W., (2015), *Tanrılar, Mezarlar ve Bilginler: Arkeolojinin Romanı*, çev. Hayrullah Örs, 11. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi Yayınları.

Ceyhun, D., (1978), *Yağmur Sıcağı*, 2. Baskı, İstanbul, Cem Yayınevi.

Craighead, G., (2009), *High-Rise Security and Fire Life Safety*, Third Edition, USA, Butterworth-Heinemann.

Çetin, C., (1977), *Göçük*, 1. Baskı, İstanbul, Tekin Yayınevi.

Daşçı, S., (2011), "19. Yüzyılda İzmir'de Dünyaya Gelen Bazı Gayrimüslim Sanatçılar ve Sanatsal Etkinlikleri Hakkında Bir Değerlendirme", *Sanat Tarihi Dergisi*, C. XX, S. 2, s. 27-44.

Descola, P., (2013), *Doğa ve Kültürün Ötesinde*, çev. İsmail Yerguz, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Dubovsky, A., Weber, R., (1989), "The Tower of Babel and The Image of The City", *METU Journal of the Faculty of Architecture*, V. 9, N. 2, p.155-161.

Ellul, J., (1964), *The Technological Society*, trans. John Wilkinson, New York, Vintage Books.

Emerson, R. M., Fretz, R. I., Shaw, L. L., (2001), **"**Participant Observation and Fieldnotes", Atkinson, P., et al., (ed.), *Handbook of Ethnography*, London, SAGE Publications, p. 352-368.

Erdinç, S. Y., Öymen Gür, Ş., (2017), "Rezidans Kültürü Üzerine Bir İnceleme: İstanbul Örneği[1]", *Yakın Mimarlık Dergisi*, C. 1, S. 1, s. 68-90.

Ergur, A., (2016), "Finans Kapitalizminin İçselleştirilmiş Mantığı Olarak Gözetim", Çoban, B., Ataman, B., (der.), *Gözetim Toplumu Panoptikon*, İstanbul, Ege Basım, s. 5-13.

Farahbakhsh, A., Eslami, S., (2016), "The Interaction of Space and Violence in J. G. Ballard's High-Rise", *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, V. 5, N. 5, p. 64-68.

Feenberg, A., (2005), "Critical Theory of Technology: An Overview", *Tailoring Biotechnologies*, V. I, N. I, p. 47-64.

Foucault, M., (1992), *Hapishanenin Doğuşu*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.

Giddens, A., (2016), *Modernliğin Sonuçları*, çev. Ersin Kuşdil, 7. Baskı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Goffman, E., (1963), *Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings*, New York, The Free Press.

Görgülü, T., (2016), "Apartman Tipolojisinde Geçmişten Bugüne; Kira Apartmanından "Rezidans'a" Geçiş", *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 14, s. 166-178.

Harvey, D., (1989) *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*, Cambridge MA&Oxford UK, Blackwell.

Heredotos, (1983), *Heredot Tarihi: Çağının Dünyasını Anlatan İlk Büyük Tarih Kitabı*, çev. Müntekim Ökmen, 2. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi Yayınları.

Ihde, D., (1990), *Technology and The Lifeworld: From Garden to Earth*, USA, Indiana University Press.

Ishiguro, K., (2017), *Günden Kalanlar*, çev. Şebnem Susam-Saraeva, 3. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Kafka, F., (2015), *Çin Seddi'nin İnşası*, çev. M. Kamil Utku, 2. Baskı, İstanbul, Altıkırkbeş Yayın.

Kesim Güven, S., (2016), "Gözetimin Toplumsal Meşruiyeti", Çoban, B., Ataman, B., (der.), *Gözetim Toplumu Panoptikon*, İstanbul, Ege Basım, s. 15-31.

Kılıçer Yarangümeli, F. D., (2006), *Symbolic and Ontological Meanings of Skyscraper New York City in American Culture*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

King, L., (2001), "Information, Society and the Panopticon", *The Western Journal of Graduate Research*, V. 10 (1), p. 40-50.

Latour, B., (1993), *We Have Never Been Modern*, trans. Catherine Porter, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press.

Latour, B., (1994), "On Technical Mediation: Philosophy, Sociology, Genealogy", *Common Knowledge*, V. 3, N, 2, p. 29-64.

Latour, B., (2005), *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*, New York, Oxford University Press.

Lefebvre, H., (2016), *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, çev. Işın Gürbüz, 4. Baskı, İstanbul, Metis Yayınları.

Lefebvre, H., (2017), *Kentsel Devrim*, çev. Selim Sezer, 5. Baskı, İstanbul, Sel Yayıncılık.

MacIntyre, A., (1999), "Social Structures and their Threats to Moral Agency", *Annual Lecture of the Royal Institute of Philosophy*, 74, s. 311-329.

Marcuse, P., (2003), "Dual City: A Muddy Metaphor for a Quartered City", *Events and Debates*, USA, EBSCO Publishing, p. 698-708.

Nişanyan, S., (2007), *Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, 3. Baskı, İstanbul, Adam Yayınları.

Orwell, G., (2018), *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*, çev. Celal Üster, 61. Baskı, İstanbul, Can Sanat Yayınları.

Özdel, G., (2012), "Foucault Bağlamında İktidarın Görünmezliği ve "Panoptikon" İle "İktidarın Gözü" Göstergeleri", *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, V. 2, N. 1, p. 22-29.

Öztürk, S., (2013), "Filmlerle Görünürlüğün Dönüşümü: Panoptikon, Süperpanoptikon, Sinoptikon", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, S. 36, s. 133-151.

Rescher, N., (2015), "The Tower of Babel", *A Journey Through Philosophy in 101 Anecdotes*, University of Pittsburg Press, p. 7-10.

Ritzer, G., (2016), *Toplumun McDonaldlaştırılması: Çağdaş Toplum Yaşamının Değişen Karakteri Üzerine Bir İnceleme*, çev. Akın Emre Pilgir, 4. Baskı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Seely, P. H., (2001), "The Date of The Tower of Babel and Some Theological Implications", *Westminster Theological Journal*, 63, p. 15-38.

Sennett, R., (2014a), *Otorite*, çev. Kamil Durand, 4. Baskı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Sennett, R., (2014b), *Saygı: Eşit Olmayan Bir Dünyada*, çev. Ümmühan Bardak, 2. Baskı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Sennett, R., (2016), *Karakter Aşınması: Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkisi*, çev. Barış Yıldırım, 10. Baskı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Sismondo, S., (2016), *Bilim ve Teknoloji Araştırmaları Yaklaşımı: Temeller*, çev. Serkan Sayğan, Ümit Tatlıcan, 1. Baskı, Ankara, Epos Yayınları.

Soylu, R., Kahraman, M. E., (2015), "Türk İslam Kaynaklarında Göstergebilim", *Kalemişi Dergisi*, C. 3, S. 6, s. 75-90.

Taş, F., Aygün Cengiz, S., (2015), "İnanç Sistemlerinden Reklamlara: Lüks Konut Reklamlarında Yaratılan Cennet", *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V.10/10, p. 827-860.

Taştan, Y. K., (2016), "Tarih: Kadim Dönemden 20. Yüzyıla Bir Bilimin Kimlik Arayışı", *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, S. II/2, s. 95-121.

Tevrat, (2011), *Kutsal Kitap Eski Antlaşma*, İstanbul, Yeni Yaşam Yayınları.

Thorns, D. C., (2004), *Kentlerin Dönüşümü: Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam*, çev. Esra Nal, Hasan Nal, 1. Baskı, İstanbul, Soyak Yayınları.

Türkali, V., (2016), *Bir Gün Tek Başına*, 3. Baskı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Ultav, Z. T., (2006), "Reading Science Fiction Novels As An Architectural Research Method: The Case Study of J. G. Ballard's High Rise", *Design Research Society*, International Conference in Lisbon, IADE, p. 1-10.

Waelbers, K., (2011), "Doing Good with Technologies: Taking Responsibility for the Social Role of Emerging Technologies", *Philosophy of Engineering and Technology 4*, London New York, Springer.

Wilkin, B., (2012), "The Tower of Babel and The Scattering of Men", Wilkin, R. N., (Ed.), *Grace in Focus*, V. 27, N. 6, p. 4-6.

Winner, L., (1986), *The Whale and the Reactor: A Search for Limits in an Age of High Technology*, Chicago, The University of Chicigo Press.

Yazır, E. H., (2000), *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, sad. Yakup Çiçek, Necat Kahraman, İstanbul, Temel Neşriyat.

Yücel, T., (2016), *Gökdelen*, 9. Baskı, İstanbul, Can Sanat Yayınları.

Zhang, Z., Spicer, A., Hancock, P., (2008), "Hyper- Organizational Space in the Work of J. G. Ballard", *Organization Articles*, Sage Publications, V. 15(6), p. 889-910.

İNTERNET KAYNAKLARI

Arman, A., (14.09.2008), *2 üniversite bitirmiş modern kapıcı Serhat Yılmaz*, http://www.hurriyet.com.tr/2-universite-bitirmis-modern-kapici-serhat-yilmaz-9891496 E. T.: 17.02.2018

İnternet, (22.01.2014), https://www.youtube.com/watch?v=ngEY16DGo0 E.T.: 23.03.2018

İnternet, (17.02.2015), https://www.youtube.com/watch?v=vNE_o91t_Co E.T.: 23.03.2018

İnternet, (06.03.2016), https://www.youtube.com/watch?v=zGkdCCn7knl E.T.: 23.03.2018

Kefal, S., (05.08.2010), *Hem yüksek lisans yapıyor, hem de kapıcılık*, http://www.milliyet.com.tr/hem-yuksek-lisans-yapiyor--hem-de-kapicilik-gundem-1272815/ E. T.: 17.02.2018

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5abb723142b667.06350911 E.T.: 28.04. 2017

ÖZET

Teknoloji ve modernlik gibi süreçler bağlamında "rezidans" olarak adlandırılan yeni konut biçimlerinin ortaya çıkmasından hareket eden bu araştırma, etnografik alan çalışması ve "katılımlı gözlem" tekniğine bağlı kalınarak Ankara ilinde yer alan ve sadece konut olarak kullanılan rezidansta gerçekleştirilmiştir. Barınma işlevinin yanında alışveriş merkezi, sosyal tesisler, danışmanlık hizmeti, teknik ve temizlik servisi, yönetim ve satış ofisleri gibi birden çok birime bünyesinde yer veren rezidansta aynı zamanda gelişmiş teknolojik araçlar ile kontrollü ve güvenli bir ortamın kullanıcıya sunulması söz konusudur. Bu bağlamda çeşitli sosyal donatılar ve teknolojik araçlar ile desteklenen rezidansta sunulan hizmetlerin niteliğini ve insan-teknoloji arasındaki ilişkileri konu alan bu tez çalışmasının amacını rezidansın hem insan yaşamı ve insan ilişkileri üzerindeki dönüştürücü etkisini yakalamak hem de rezidans yaşamında sunulan hizmetlerin yeni anlam ve uygulamalarını incelemek oluşturmaktadır. Teknolojiye sahip mimarisi, karma işlevleri yerine getiren örgütsel yapısı ve yönetim şekli ile "geleneksel" konutlardan farklılık arz eden rezidansın ikamet edenler için beraberinde getirdiği "yeni" yaşam düzeni, hizmet talepleri ve çevreyi kullanma biçimleri üzerindeki dönüşümleri ele alan bu araştırma, alan çalışmaları ve katılımcıların anlatıları üzerinden rezidans yaşamının gündelik hayatta nasıl karşılık bulduğunu ortaya koyabilmeye yöneliktir.

Anahtar Kelimeler: Modernlik, teknoloji, rezidans, gündelik yaşam, etnografi

ABSTRACT

This research, based on the emergence of new housing types called "residences" in the context of courses such as technology and modernity, has been carried out in a residence used only as housing in Ankara adhering to the ethnographic field study and "participatory observation" technique. In addition to the function of accommodation, the residence which includes shopping mall, social facilities, consultancy service, technical and cleaning service, management and sales offices in the same place, is also providing the user with a controlled and secure environment with advanced technological tools. In this context, the aim of this thesis study on the relationship between human-technology and the quality of the services offered by residents supported by various social equipment and technological tools is to capture the transformative effect of the residence on human life and human relations as well as to examine the new meaning and applications of the services offered in the residence life. Handling the "new" way of life, service demands and transformations on the ways of using the environment, brought by the resident of the residence, which is different from "traditional" dwellings, with its architecture with technology, organizational structure and management that fulfill mixed functions, this research is intended for how residence life responds to everyday life based on fieldwork and participants' expressions.

Key words: Modernity, technology, residence, everyday life, ethnography